

РЯДОВІ

Вітаємо Вас із Великднем, дорогі читачі «Слова Просвіти»!

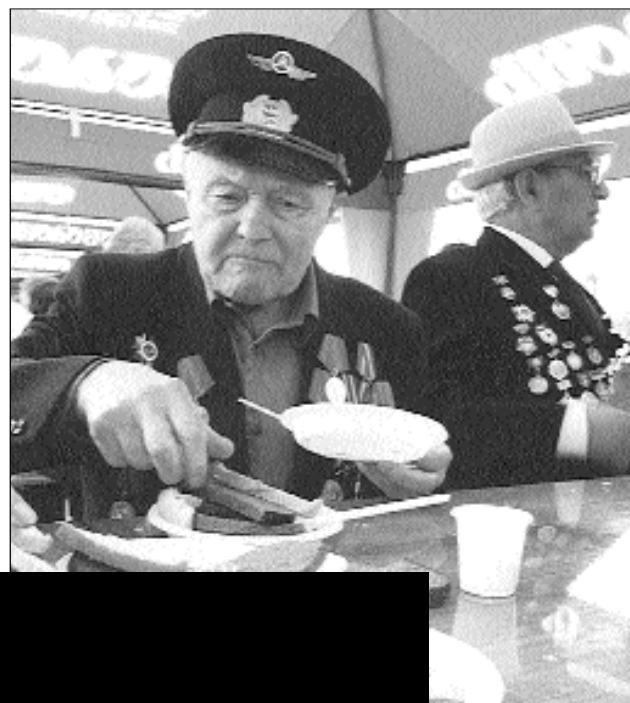
9 Травня — дата чи свято? Я належу до того покоління, яке пам'ятає, що це була просто дата закінчення війни, капітуляції Німеччини. В малесенькому екрані телевізора «Рекорд», в середині шістдесятих, в переддень 25-річчя, з'явився письменник Сергій Смирнов, автор книжки про Брестську фортецю, публіцистичні виступи якого примусили державу згадати істину про те, що виграють битви генерали, а воюють рядові. Так дата 9 травня стала Днем Перемоги, особливим вихідним, коли на вулиці міст, сіл і навіть маленьких хуторців почали виходити солдати Другої світової, одягаючи на груди свої бойові нагороди. Моя, тоді дитяча пам'ять, закарбувала назавжди лиця, одну руку та одноногі постаті тих, хто, «вгризаючись у глотку ворогу», дійшов до Берліна, хто до дна випив чашу неолі і гіркоти фронтних доріг. У

ЗІ ЩОДЕННИКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

нушими. Вдови, сироти, в'язні концтаборів, малолітні жертви війни і найголовніші її учасники — рядові, словом всі, хто складає жорстоку ціну війни, завжди були і подосі є найнезахищенішою, найзнедоленішою і, звичайно ж, найбіднішою частиною суспільства. На жаль, і нині найважчі соціальні тягарі (як ко-

пам'ятників, навколо яких гуде поріділий сивий рій справжніх, трудових бджілок, що здобували меди Перемоги...

Тобі, старенька вдова, тобі, сивий хлопчику-сироті, тобі, покалічена дитина німецького концтабору із навечно вколотим рабським номером на зап'ясті, тобі,

ХРАМ У ЧАЙКАХ

27 квітня 2002 року за участю голови обласної організації Українського Народного Руху народного депутата України Євгена Жовтяка, президента Благодійного Фонду «Відродження-99» Петра Головатенка, народного депутата Павла Мовчана, голови сільської ради с. Чайки Богуславського району Київської області Михайла Совенка та Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета відбулося урочисте закладання капсули і наріжного каменя на відзнаку початку робіт по відтворенню Свято-Миколаївської церкви.

За архівними матеріалами храм, який був зруйнований у 70-х роках ХХ століття, побудований у 1758 році. Він був дерев'яним, тридільним та триверхим. Тож нехай цей храм стане ще одним життєдайним джерелом зміцнення прадідівської православної віри, яка була і є основою буття українського народу, фундаментом його традицій, моралі, освіти та культури. Мине час і під склепінням Свято-Миколаївського храму зазвучить молитва Божа, благословляючи цей благодатний край на процвітання.

що впродовж все більше в їх і владних ветеранів вій-

відваги, належить святе право поцілувати Перемогу в жорстоко стиснуті уста... І доки буде живий хоч один рядовий Великої Вітчизняної, ми, його діти й онуки, пам'ятатимемо про цей гіркий день. Зі святом Вас, рядові Перемоги! Христос Воскрес!

Любов ГОЛОТА

ни імітує Радянський Союз, святкує Перемогу по-радянськи. Вариться «фронтів» пшоняна чи перлова каша, розливаються в пластик «фронтів сто грам», гримлять салюти і розсипаються барвами фейерверки, (вартості останніх вистачило б на десяток квартир для ветеранів)...

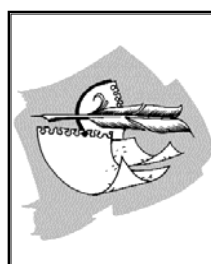
Десятки генералів у почті державців крокують до

Сьогодні в номері:

Тяжкі дороги Галини Хлипакової

стор. 7

Слово, гартоване війною

стор. 11

Їх можна вилікувати!

стор. 12-13

Ірина Кириліна, композитор і жінка

стор. 15

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибить на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю непідробністю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідривно дивився на поля зеленої Буковини, впивався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зацьмурила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однійменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми вертались зі зйомок. Співав, задумливо вдвигляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигойдював його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сідав за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимир Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вижицею не заохотили. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вижицю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводив перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було комфортно. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приемним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво дбав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вижиці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав заглухнути двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед диверма юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ущент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи подіяли б на бажаючих потрапити на концерт.

Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного гудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

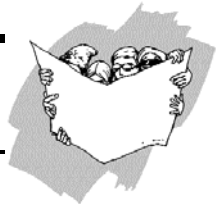
Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи

знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш гудзики...

СПІЛЬНО ПОДБАЙМО ПРО ПЕРЕДПЛАТУ «СЛОВА ПРОСВІ-

Я передплатник із часу виходу першого числа "Слова Просвіти". Щиро дякую за змістовну українську газету — з великим задоволенням її читаю і я, і вся наша вулиця, а після цього віддаю газету в школу, де її підшивають і читають учителі та учні, — повідомляє Дмитро Павлович Федик із Козової, що на Тернопільщині, розповідаючи про власний внесок у початок передплатної кампанії "Слова Просвіти" на друге пів-

Проблемою передплати освітянського тижневика перейнятий і голова Херсонської обласної організації ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка Олег Олексюк. Тим паче, що освітяни налагодили дружні контакти з тутешньою облдержадміністрацією — з її подання поет Василь Мелешенко та керівник оркестру народної музики Віктор Кициль удостоєні звання заслужених працівників культури, а перший заступник голови товариства "Просвіта" Валерій Другальов — щомісячної стипендії голови облдержадміністрації.

Віра Микитівна Доценко зі смт. Ладан Прилуцького р-ну Чернігівської облас-

ті, висловлюючи свою радість щодо участі тижневика в демократизації суспільства, застерігає, що гасло цього процесу мало б звучати: "І словом, і ділом", бо легковаження словом ніколи не дасть бажаних наслідків. А Україна їх, вважає Віра Микитівна, зачекалася. Своєю чергою пані Теофанія Калитовська з Коломиї висловлює побажання, щоб редакція заглянула до відповідної оцінки окремих теле- і радіопрограм відомих письменників, діячів культури, а п. Степан Бойко з Івано-Франківська висловлює побажання про належне висвітлення на сторінках "Слова Просвіти" життя-буття активістів ху-

дожньої самодіяльності — потенційних передплатників тижневика. Поділяє цю думку й Станіслав Іванович Захарук із Вінниці, який вважає також, що й публікації поетів і збирачів фольклору, які заслуговують на те, щоб з'явилися на суд читачів, поширять коло наших передплатників.

Член обласної ради товариства "Просвіта" Павло Агромаков із Одеси з бо-лем розповідає про безпринципність українських політиків, які не розуміють, що зневага до Закону про мови обертається зневагою до всіх їхніх справ. Ось п. Медведчук в Одесі жодного разу не виступив українською під час виборчого марафону — побоювався, що не так зрозуміють, зате п. Ющенко навпаки — не тільки не цурався державної мови, але й постійно підкреслював, що вона йому рідна. Тому й рейтинги блоків цих лідерів так відрізняються, — переконаний п. Агромаков.

Уболіваючи за резонансність публікацій тижневика й громадських справ, добродій Роберт Стешенко ділиться власним досвідом: два роки тому він домігся реабілітації своїх репресованих батьків-куркулів, але так і не дочекався, щоб із державних установ йому відповіли державною мовою. І що прикметно: бажаючи справити панахиду по батьках в українській церкві, п. Стеценко не знайшов такої ні в Торезі, ні в Сніжному, де, як запевняє наш читач, на місці хреста, закладеного Святійшим Філаретом, уже збудовано церкву московського патріархату.

...Як і раніше, редакція "Слова Просвіти" намагається жодного Вашого листа, шановний читачу, не залишити без відповіді. Пишіть нам! Адже чим цікавіші, злободенніші листи, тим цікавіша газета.

ОГЛЯДАЧ

У редакцію "Слова Просвіти" потрапила копія листа, надісланого студентами Київської державної академії водного транспорту Міністерству освіти й науки. У зв'язку з тим, що реакції міністерства на воляння студентів забракло, просимо всіх причетних до майбутнього наших молодих фахівців зацікавитися станом справ у КДАВТ.

У Міністерство освіти й науки України

Ми, студенти, довідалися, що адміністрацією Київської державної академії водного транспорту (КДАВТ) готується звільнення проректора, завідувача кафедри перевезень Новокрещенова Ігоря Олександровича і нашого викладача колишнього заступника декана факультету "Економіки Транспорту" КДАВТ Антоненка Дмитра Євгеновича. Звільнення Новокрещенова І. О. почалося — він вже не проректор, а лише на 0,5 ставки

СТУДЕНТИ БЛАГАЮТЬ: ЗАХИСТІТЬ НАШЕ МАЙБУТНЄ!

завкафедри. Звільнення Антоненка Д. Є. взагалі відбувається за надуманими підставами. Цих викладачів звільняють за чесну, принципову позицію щодо розбудови нашого навчального закладу. Вони мають авторитет у колективі, серед викладачів і студентів КДАВТ. Антоненко Д. Є. — мало не єдиний викладач технічних і управлінських дисциплін у нас, котрий проводить лекції і заняття державною мовою. Новокрещенов І. О. — професор академії, сумлінно і віддано служить освіті й науці з самого початку заснування державної академії, а до того був директором Київської філії Ленінградського водного інституту, Одеської морської академії. Можливо, це і є основною причиною в ставленні до викладачів — щодо Новокрещенова — за намагання зберегти кращі надбання, а щодо Антонен-

ка — за принципові і гострі виступи на зібраннях колективу академії та небажання зняти свою кандидатуру до районної Ради на користь представника влади. До речі, представники адміністрації академії підмовляють декотрих нестійких студентів писати в деканат про своє невдоволення вимогами викладача Антоненка, на професора Новокрещенова складаються акти за запізнення на роботу і подібне. Як це не парадоксально, але тут місцевий комітет профспілки діє заодно з адміністрацією.

Ми не підтримуємо легковажності окремих студентів і просимо Вас не допустити звільнення професора Новокрещенова І. О. й викладача Антоненка Д. Є., не допустити свавілля адміністрації академії щодо принципових викладачів і професорів, яких переслі-

дують, їм погрожують розправою.

В академії безліч інших проблем, котрими б мала займатися адміністрація: це застаріла бібліотечна база, нестача підручників, методичних матеріалів, незадовільні, хоч і дорогі умови життя в гуртожитку, низька якість навчання. Вона буде ще нижчою, якщо звільнять і принципів викладачів, завідувачів кафедр та професорів. Ми благаємо: захистіть нас, студентів, бо тих, хто справді дбає про наше навчання і майбутнє, брутально звільняють з роботи.

Студенти Київської державної академії водного транспорту.

Усього 14 підписів студентів (підписи — у редакції)

ФОТОПОГЛЯД

ХТО ДОПОМОЖЕ МАР'ЯНОВІ МАКСИМОВИЧУ?

Був день останнього сесійного засідання після недавніх депутатських перегонів українського парламенту третього скликання. Прямуючи о 10-й годині до Верховної Ради, зустрів біля її стін ось цього симпатичного сільського діда. 75-річний Мар'ян Максимович Ясіновський, напівглухий інвалід праці другої групи з села Млинівці Зборівського району Тернопільської області. Приїхав шукати до Києва правди. Добрався як міг, в основному електричками. Бо — безплатно. Зголоднілий і втомлений з дороги, показав мені написану чияюсь доброю рукою заяву на ім'я Президента України. У заяві йшлося про те, що з обіцяних 400 гривень, які він повинен був отримати, місцева влада виділила ветерану лише 90. Ще й за приватизацію власного городу вимагає гроші. А дід же впевнений, що приватизацію землі таким як він повинні проводити безкоштовно...

Мені ж нічого не залишалось, як показати своєму новому знайомому дорогу на вулицю Банківську, до Адміністрації Президента. Може, там, нарешті, допоможуть Мар'янові Максимовичу Ясіновському та тисячам таких як він, чесним і беззахисним нашим сільським ветеранам-трудівникам...

Олекса ВАЩЕНКО, журналіст. Фото автора

МУСИМО БУТИ ГІДНИМИ НАШОГО ВИБОРУ

Не встояли члени журі міжнародного конкурсу Міс-2001 перед красою української дівчини з Одеси Олександрю Ніколаєнко, визнавши її однією з найвродливіших дівчат нашої планети. У фінал конкурсу потрапила також російська красуня з українським прізвиськом, здається, Коваленко. Тож, якщо підходити по справедливості, красунею Росії стала дівчина українського походження. Краса українок завжди була "у фаворі" в росіян і українки завжди прикрашали аристократичні російські сім'ї, і всім відомо, що дружиною О. Пушкіна була Н. Гончарова, онучка українського гетьмана П. Дорошенка. Навіть теперішній російський посол в Україні В. Черномірдин постійно хвалиться тим, що його дружина українка.

А тепер повертаюся до нашого конкурсу в програмі "Інтер". Коли ведучий конкурсу розпочав інтерв'ю з дівчатами, всі красуні світу, навіть африканки, вільно спілкувалися англійською мовою. Лише українка, росіянка та китаянка, тобто представниці колишніх країн із-за "залізної завіси", не знали цієї мови — послуговуючись перекладачами. При цьому українка виглядала найбільш непривабливо: не володіла й своєю рідною українською мовою! Росіянка й китаянка давали інтерв'ю російською і китайською мовами, тому й вийшли у фінал. Українку ж, яка за своїми природними даними мала величезні переваги перед росіяночку і китаяночку, просто зняли з конкурсу.

Провал української красуні на міжнародному конкурсі "Міс-

2001" зумовлений недосконалістю нашої освітньої системи.

За комуністичного режиму нам постійно вдовольняли в голову, що в Нью-Йорку, Брюсселі, Лондоні й Бонні засідають натовські генерали, щоб перетворити нас на рабів. За кордон нікого не пускали, а особи, які контактували з іноземцями, були на обліку. Така мовна політика збереглася в Україні й досі. Минуло 10 років нашої незалежності, а навчання іноземної мови у нас ведеться за радянською системою і випускники середніх шкіл і вузів не знають ні іноземної, ані української мови, що й продемонструвала перед усім світом одеська красуня.

Незнання іноземної мови дуже підживляє авторитет України. Як нафтовик і член Європейської асоціації геовчених та інженерів

та член Американської асоціації геологів-нафтовиків я постійно беру участь в міжнародних конференціях. Лише за останні роки був на міжнародних конференціях у Констанці (1998 р.), Хельсінкі (1999 р.), Глазго (2000 р.), Амстердамі (2001 р.), де доповіді й виступи на конференціях ведуться англійською мовою. Весь час там спостерігається та сама картина: з України приїжджають провідні фахівці нафтової промисловості, які не знають міжнародної англійської мови, а тому не відвідують конференцій і не слухають доповідей. Отже — не ведуть жодних переговорів із зарубіжними фахівцями. У результаті українські нафтовики не займають жодних постів у Європейській асоціації, не входять до оргкомітетів конференцій і симпозіумів, їх

просто ігнорують, з ними ніхто не рахується. І це також результат мовної політики в Україні.

Тепер, нарешті, між Україною і західними державами налагоджуються ділові зв'язки. Тисячі людей виїжджають за кордон у бізнесових справах. Та українська школа в цьому відношенні нічого не дає. А тому стихійно в Україні виникає широка мережа різних курсів із вивчення іноземних мов, де молоді люди виправляють огріхи освіти. Отож, потрібно змінити ставлення Міністерства освіти України до мовної політики в Україні, — наші школи повинні вивчати іноземну й рідну мови на такому ж рівні, як в усіх цивілізованих країнах світу.

О. ЩИРИЦЯ, кандидат геологічних наук

Фото О. Ващенко

НЕ СУМУЙ: СТАНДАРТ — НЕ

Кажуть, що врода — не головне. Але іноді складається враження, що життя більше посміхається вродливим. Підлітки, очевидно, — найбільш залежні від зовнішності, адже це практично єдине, що презентує їх у доросло-

му світі. Не дивною тому є і надмірна самокритичність дітей до свого вигляду, коли глобальними є навіть звичайні життєві проблеми, коли так часто душу й тіло атакує депресія.

життя, зовнішності, свободи. Тоді вже гірше, бо своя поведінка, цінності і взагалі життя видаються неповноцінними...

Зовнішність у підлітковому віці змінюється дуже швидко, змінюється природно, але її власник, очевидно, майже не помічає цього, перетворюючи свій фізичний розвиток на трагедію. Сприймати зовнішність просто як оригінальність, неповторність людини, як власний образ не так просто. Середовище дорослої нетерпимості, яку зустрічаємо на кожному кроці, зрештою, не сприяє цьому, нівелюючи цінність людини.

Кумирами, еталонами краси і життєвого успіху стають різні світові секс-, поп- та андеграундні символи. Це — явище вікове й абсолютно нормальне. Тоді ми хочемо бути максимально подібними до них: мавпуємо, експериментуємо, шокуємо, шаленіємо з любові до свого "ідола", свого єдиного і неповторного стандарту в одязі, поведінці, світогляді. Але найгірше і найфеноменальніше те, що наші молоді пострадянські серця сьогодні завойовані новим кумиром — рекламою. І не її змістом, зрозуміло, вони захопилися (тут маємо суцільне роздратування), — підсвідомо нав'язується новий стандарт

ко, змінюється природно, але її власник, очевидно, майже не помічає цього, перетворюючи свій фізичний розвиток на трагедію.

Агресія підлітка до інших (чи до себе) від власної незадоволеності своєю зовнішністю інколи досягає крайніх форм, і цю агресію, на жаль, здатна викликати лише несхожість на інших. Примітивний приклад — симпатична

дівчина, яка розвивається найшвидше від усіх у класі. Найстрункіша фігура і найвищий у класі зріст можуть спричиняти у неї глибокі комплекси. Тому вона виходить до дошки, горблячись, а кожен вихід — то стрес. У підсвідомості, до того ж, можуть маячити вигуки однолітків "Каланча!", не надто етичні зауваження учителів про її "колесисту" спину, більш уважні, але не менш настирливі нагадування матері...

Повернемося до "стандартів" зовнішності. Звідки вони беруться? Хто вигадує ці рамки краси і потворності? Чи не такі ж люди, як ми? Можливо, вони хочуть переконати світ, що найкраще відчувати і розуміють красу, або навіть самі є найдосконалішим її втіленням? Може, стандарти нам нав'язують рекламні діячі, бізнесові люди, які отримують прибутки від того, що ти сідаєш на чергову модну (чи шкідливу) дієту, купуєш якийсь "суперекфективний" засіб покращення свого вигляду (від кремів до пластичних

операцій)? Окрім того, з екрану на нас дивляться люди, над зовнішністю яких працювал безліч спеціалістів і неспеціалістів, що накладали на шкіру купу шарів різного "мастила", подовжували її, робили ціле кіно з волоссям (перуки й інше), а головне — над цими "суперлюдьми" працював комп'ютер...

На дії та думки ровесників людина реагує завжди найвразливіше, забуваючи, що часто критика оточення (особливо у підлітків) — це просто заздрість. А суто підліткові комплекси? Так, багато дівчат і юнаків болісно реагують на появу прищів, вугрів; якщо юнаків дратує відсутність волосся у певних місцях свого тіла (як у дорослих чоловіків), то у дівчат, навпаки, викликає паніку оволодіння.

Зовсім не обов'язково вдаватися до пластичних операцій, експериментуючи із зовнішністю, здоров'ям і самою природою. Можна експериментувати й просто зміною одягу, зачіски, навіть стилю життя. Одяг і зачіска, оче-

видно, можуть підкреслити "родзинки" нашої зовнішності чи характеру, можуть і приховати те, що змушує нас комплексувати. Пишні і високі зачіски при потребі відвертають увагу від великого (як вам здається) носа, кучеряве волосся пом'якшує гострі риси обличчя. Вибір одягу, його стилю, кольору, крою теж працює на це: вертикальні лінії крою роблять фігуру стрункішою, горизонтальні — повнять. Експериментувати і бути впевненим у собі ніколи не зашкодить. Доглядати за собою — теж. Елементарна гігієна і здоровий спосіб життя є найкращим засобом чистоти шкіри і волосся, білизни й здоров'я зубів. А якщо ще є змога і сила не голодувати і не переїдати, відривати тіло час від часу од дивана і "прорухувати" його у спортивних забавах чи просто пробіжкою, навіть прогулянкою, — тоді не варто перейматися дурницями.

• Олександр СОЛОНЕЦЬ,
Наталія ПОПОВА

СЕКС НАЛЕЖИТЬ СИЛЬНИМ

Учені ідентифікують перші захворювання на СНІД у Африці 1959 року, Північна Америка зіткнулася з груповими виявами СНІДу в 1981 році, 1983 року в Парижі відкрито ВІЛ, що спричиняє цю хворобу, у 1985-му ВІЛ/СНІД поширився уже в 40 країнах світу. Сьогоднішня офіційна статистика — 36 мільйонів ВІЛ-інфікованих і 16 мільйонів померлих. Найвищі темпи поширення — в Україні...

Молодь — найбільша група ризику. По-перше, сексуальне життя прихильніше як до молодих, так і до ВІЛ/СНІДу. По-друге, наркомани починають і закінчують теж, як правило, молодими. По-третє і по-четверте, людина хоче всього і одразу...

Інтелектуальну еліту кинуто на приборкання епідемії і порятунок молоді, людства. Десятки років, десятки мільярдів доларів і гривень витрачається на лікування і профілактику СНІДу. Планета насичується суперсучасними і супердорогими ліками, контрацепцією. Молодь із соціальних роликів телебачення, з бігбордів уже віднайшла начебто рятівну формулу. Презерватив — безпечний і вільний стиль жит-

Фото Петра Гончара

Краса і чистота

тя, два в одному. Це доступне майже всім, це "вживають" майже усі, але кількість жертв вічної Венери чомусь не зменшується — навпаки.

Високі уми борються проти хвороб. Як не абсурдно, це ще аж ніяк не означає боротьбу за здоров'я. "Причина ж — перше, а не наслідок" — виправдову-

ються медики. А у цьому постмодерному "вільному" світі є немодним і примітивним навіть говорити про розпусту у всіх різновидах та жанрах. І не дай, Боже, "нетолерантності" до когось! Гуманно забезпечуємо їх наркотиками, партнерами, шприцями і голками, аби кайф був не останнім, ладні власноруч "озброю-

вати" презервативами дітей від народження, пропагуючи "вільний, але безпечний секс", — тільки б не обмежувати фізіологічну свободу людини. Цей гуманізм вважається найвищим добром нашого надрозумного, надрозвиненого світу: називати речі своїми іменами — нерозумно, говорити про мораль — аморально (об-

ражаєш людину).

Якось дивно і смішно (!?) чути сьогодні про моральну цінність того ж таки сексу. А тим часом церква (костел, мечеть чи синагога) тисячоліттями пропагують цноту, говорячи про секс як невід'ємний елемент щасливого шлюбу, що зміцнює кохання і породжує нове життя. Є сьогодні і громадські організації, котрі у профілактиці ВІЛ/СНІДу вибрали методику утримання від сексу до шлюбу. У Північній Америці і Європі ця ініціатива вже набуває найбільшої популярності серед профілактичних заходів. У нас підліткове утримання, очевидно, — екзотика, розмови про фізіологічну і психічну шкоду ранніх сексуальних зв'язків сприймаються або як старечий маразм, або як релігійний фанатизм. Щоправда, постійно напружує страх "підхопити" СНІД, сифіліс, інші "подарунки" Венери, страх завагітніти — але не зупиняє... Спочатку секс стає звичайною розвагою, потім — вульгаризується і втрачає будь-яку красу і цінність. Варто лише подивитися на тризнакові розписи на стінах шкіл, будинків, громадських вбиралень...

Виконавчий директор організації "Молодь на розпутті" (котра теж пропагує секс у шлюбі) Пітер Котелес вважає, що нереально переконати більшість наших підлітків утримуватися до шлюбу, бо це — зміна характеру. І хоч громадська структура підготувала тися-

чі викладачів навчального курсу "Життя на розпутті" у 45 країнах (в Україні — 1700), — єдиною країною, де вдалося призупинити темпами поширення СНІДу, є африканська Уганда. Як запевняє Пітер Котелес — саме завдяки тотальній пропаганді здорового способу життя та утримання від дошлюбних статевих стосунків; там "нове покоління виробило сильний характер із стовідсотковою гарантією уникнення таких проблем як СНІД".

Але вчасно дати дитині інформацію про секс — теж, виявляється, нетолерантно і аморально, особливо там, де його "ніколи й не було". Сексуальні комплекси дорослих примушують подекуди сприймати статева культура підлітка як розбещення. Таким чином, секс постає як "тваринний інстинкт", тілесна необхідність і насолода, що сором'язливо приховується або розпущено виставляється...

В іншому випадку, на щастя, його ще називають цінністю, символом кохання, шлюбу і любові, називають ті сильні і здорові характеристики, яких Бог навчив любити раз і назавжди...

Олександр СОЛОНЕЦЬ

•

Прізвище Кириліна, яке вона прославила, дісталось їй від чоловіка ще дуже замолоду. З музикантом Миколою Кириліним, який грав у гурті "Еней" разом з Тарасом Петриненком, Кирилом Стеценком та іншими, одружилася в опальний час, коли все національне, українське, а головне — яскраве і професійне чітко контролювалося певними органами. Кирило Стеценко "зацікавив" КДБ своєю піснею на слова Василя Симоненка "Ти знаєш, що ти Людина..." Слова ці у наш час цитують лідери КПУ Петро Симоненко та "Яблука" Михайло Бродський. У сімдесяті заборонено було знати як самого Василя Симоненка, так і те, що ти Людина. Всіх, хто про це знав і пам'ятав, брали під особливий контроль. Микола Кирилін створив пісню "Сміються й плачуть солов'ї", яка "зацікавила" певні органи. Після одруження туди ж викликали Ірину, попереджали, залякували. Але не це спричинило їх розлучення. Ірина досі носить це "дисидентське" прізвище. З боку чоловіка свідком був його друг Тарас Петриненко. Мало хто пам'ятає Миколу Кириліна, хоча він у її творчому векторі — не остання скрипка. Ірина відбулася. Пісень, написаних нею, — сотні, і десятки з них є популярними не лише в Україні, а й у колишньому Союзі, бо розкручувалися на одному з провідних центральних радіо "Маяк". Симфонічна музика композитора Кириліної виконується кращими музичними колективами як України, так і за кордоном. "Київська камерата" має цілу концертну програму, що успішно сприймається всюди, де доводиться її виконувати. Іринина музика розмиває кордони і дев'ятим валом накриває український музичний простір. Сама вона співає, іноді її можна побачити на сцені разом зі співачкою Лілею Сандулесою, якій вона написала і досі пише найкращі пісні. Раніше сама грала цілі концерти своєї симфонічної музики на фортепіано. Грала не гірше за видатних музикантів, коли була юною і до безтями талановитою, певною у собі і своїх силах. Зараз згадує про це і посміхається радісно від спогадів. А згадати є що. Були щасливі роки, коли її запрошували в журі найпрестижніших міжнародних конкурсів та фестивалів. Були роки, коли, як пороблено, не кликали нікуди, боялися професійності та принциповості, що властива маестро. Було все — і визнання, і розчарування, зрада друзів і овації натовпу, але свій півстолітній ювілей Ірина зустрічає радісно, дитинно, злотоцінно. Здається, хоче пояснити це словами героїні одного з фільмів, яка твердила, що "в сорок років життя починається". У Ірини Кириліної воно також знову починається — у п'ятдесят.

Але вона, схоже, і не хоче про це пам'ятати, вкладаючи всю душу в молодих виконавців, яких вивела на сцену і пишається кожним з них, переживає їхні перемоги та поразки і відчайдушно працює, віддаючись пошукам нових талантів та створенню нових пісень. Одного дня вона завітала до редакції газети "Слово Просвіти" і погодилася відповісти на декілька запитань. — **Ірино, хто з Ваших виконавців є вашою гордістю на сьогодні, адже відомо, що саме ваші пісні підняли на вершину слави не одну співачку та співака? Відомо, що Ваша "Королева", "Клеопатра", "Злагода" (на слова Івана Козаченка) стали титулами ніг'ї вже заслуженої артистки України Алли Попової, заявили про талант Ігоря Богданова та цілої плеяди зовсім юних талантів?** — Стосовно названих виконавців, то вони справді в минулому були моєю гордістю. Алла змінила продюсера і композитора. З нею останні роки працює Юрій Дерський з Луганська і вона мої пісні не виконує. Хоча це той репертуар, який підняв її на п'єдестал слави і високого визнання. За мої пісні вона отримувала найвищі нагороди. Ігор Богданов, працюючи зі мною, був одним з яскравих і самобутніх співаків, але зараз його практично не видно і не чути, хоча і міг би відбутися і рости далі. Я починала працювати з ним тоді, коли він і нотної грамоти не знав, багато в нього вклала та, власне, цим і закінчилося його зростання як співака. Професіоналом він не став, хоча голос мав неповторний. Після них у мене була Іра Голубець, якій я створила репертуар і не забу-

ДРУГОЇ ПАХМУТОВОЇ НЕ ВІДБУЛОСЯ. Є ІРИНА КИРИЛІНА

"Доню, Пахмутової з тебе не вийде. Займайся чимось серйозним. Кинь ти цю музику, яка займає весь твій час", — часто любив повторювати військовий офіцер, батько композитора Ірини Кириліної. Материнське серце було на боці талановитої доньки. Мама й досі смиренно сприяє всьому, що стосується життя і творчості популярного композитора і досить своєрідної жінки з непростим, впертим характером, яка крок за кроком і талановитою працею змусила, передусім, поважати себе. Крізь терни до зірок — це про неї. Адже її музичні уподобання та творча кар'єра мали шалені злети і падіння. Життя також було непростим. Киянка, яка майже все свідоме життя у пошуках творчого середовища і порозуміння змушена була жити в гуртожитку. Фактично без моральної підтримки з боку голови родини росла і самостверджувалася. На сьогодні вона — одна з найпопулярніших українських композиторів, твори якої знають і виконують не лише в Украї-

танту — це чернігівська співачка Аніко Долідзе, яка має неповторний тембр голосу, але є ще зовсім маленькою дівчинкою, з нею треба все починати з самого початку.

— **Чи є у Вас пісня, про яку можна було б сказати, що вона найжівучіша?**

— Важко визначити, я просто про це ніколи не думала, але є пісня, яку співала Лариса Доліна, потім в українському перекладі її заспівала Наталя Гура і я бачу її пісню Ірини Голубець, коли вона повернеться на сцену.

Мої пісні починала і продовжує виконувати Лілія Сандулеса. З нею я починала. Нас розлучав мій постійний "відхід" у симфонічну музику. Адже я час від часу кидала писати естрадну і бралася за камерно-симфонічну. Завжди бу-

стало зовсім важко, я писала те, що може чекати вічно. "Невостребованні пісні" дали мені змогу реалізуватися у вільній Україні. А симфонічна музика ніколи не знала кордонів.

— **Ви буваєте майже на всіх фестивалях, які проходять в Україні. Що запам'яталося найбільше в останній рік?**

— Пам'ятаю все, але цим спогадам можна присвятити окрему розмову. Але є один фестиваль, який запам'ятався, бо після нього я мала приємну несподіванку потрапити зі своєю кантатою у дуже престижний диск, який випустили німці. Кантати, яку записали просто під час її виконання, я ніяк не могла показати, бо співаки під кантату "Цвірку" тут не зустріла. І от якось мене запросили американці до участі у міжнародному фестивалі авангардної музики, що проходив в Одесі. Сьомий фестиваль "Два дні і дві ночі" приніс мені удачу. Саме на ньому я зустріла співачку, кореянку американського походження, яка стала втіленням мого бачення кантати. Її помітили і згодом вона увійшла до диску, що є збірником кращих творів фестивалю.

— **Ви — невтомна, але кожна людина має свій енергетичний ресурс. На скільки Вас виситачить для всіх?**

— По-перше не для всіх. Я вибираю кращих. Мені завжди якось щастило на кращих: і дітей, і зрілих виконавців. Останнім часом не густо, але такі трапляються. Мабуть, моя втома дається знаки. Змінити роботу, тобто музику поміняти на щось інше я не можу, бо люблю свою роботу. Планів — море, аби сил вистачило. А сили приходять, повертаються з кожним успіхом моїх виконавців і добрим словом друзів.

•

Розмову вела

ла запрошена і дуже зворушена своїм улюбленцем, який починав і досі співпрацює зі мною. Ми вже створили новорічну пісню на наступний рік. Але, поки що, це наш сюрприз на майбутнє.

У мене завжди був дитячий репертуар, який виконувався колись провідними дитячими колективами і ці пісні активно розкручувало радіо.

У цьому році з'явився,

Ярина Росла, що є студенткою Національного університету лінгвістики і співачкою, якій я написала більшість пісень, все частіше запрошується до участі у концертах різного масштабу, її знають.

Колись Ані Лорак заговляла мені пісні. Найжівучіша з них — наша новорічна, за якою "Дінь-дон..." — і відразу впізнають цю співачку.

Радую і Вікторія

Оце їй тепло

нарешті, мій перший кліп, тобто перший кліп на мою дитячу пісеньку "Коник".

Такий собі мульти-кліп. А за ним і другий на пісню "Моя єдина Україна", яку співають Ірина Шинкарук і Павло Мрижук, та дитячий хор Національного радіо та телебачення під кер. Тетяни Копилової. Кліп є рекламним роликком, але пісня зовсім не рекламна — вона патріотично-настроєва.

Лук'янець, яка є солісткою Віденської опери, але виконує мою "Молитву" як за кордоном, так і на концертах, що відбуваються в Україні. Цю камерну кантату я писала для Ніни Матвієнко і вона є в її репертуарі. Приємно, що її уподобала і така співачка, як Вікторія. Пісня, завдяки цьому, продовжує життя і долає кордони.

Моє останнє відкриття

У нашої каші золотий верх.
Народна приказка

Білий кінь, мов на крилах, летів колом по небі. На ньому у вишитій білій кошулі стояв осяйний, мов промінням обставлений, Ярило. Від подиху зеленим вруном земля рясніла, красним квітом ясніла. Защебетали пташки, заспівали дівчата:

На нашу вулицю, на нашу,
Виносьте пшона на кашу.
Та будем кашу варити,
Та будем хлопців манти...

На свято, oprіч веснянок, давали "польові жертви і од трудів наших — просо і молоко". Отже, варили кашу.

Звичай варіння каші в деяких місцевостях України — майової, польової, степової — дійшов і до наших днів. Так, як сонце варить-творить життя на землі, так і люди, як "внуці Дажбожі", вогнищами розігрівають землю і варять кашу на своїй вулиці, ниві, наділі.

Від тих давен, мабуть, і пошлося на Україні і весною, і з нагоди свят сонячних, священних подій варити кашу. На всіх прогарах українських вона збирає гуртів люд кривний. Так, в Орловці на Черкащині її називають "йова каша", на Переяславщині "весняна каша", в Родакові на Ганщині — "степова каша", в Ригаїлові на Сумщині — "кця", ("Як хтось не варить, та дивно"), в Данківцях на Чернівчині — "каша вскладчину", в Левкові на Поділлі — "заспана каша" ("Мені нічого так не люблю, як ця каша"). Усіма символами, діями, примовляннями, піснями звичай спрямований на уславлення родючості землі, роду, щоб не було впину життю на землі.

У часі це дійство припадає на початок травня. Тільки весняного сонячного Ярила в українців заступив з прийняттям християнства святий Юрій-змєборець. З часом багато урочистостей забулося, але осталося найосновніше — варити кашу. Від Ярила в нас, як пам'ятки, є нині вживані слова: ярина, ярість, імена Ярина, Ярослава.

Весни-красни розмаї! Саме в цей розквіт природи від весняної сили сонця, коли вже засіяні ниви та лани, відзначають люди в Орловці та інших селах Городищенського району на Черкащині свято рідної царини і варять з такої нагоди кашу.

Споконвічний цей звичай на Україні, як і ця одна з найулюбленіших страв наших людей. Варять кашу господарині на щодень, варять її косарі, жінці, чабани. Орачі, щойно виходили в поле, готували кашу. Козацька, чумацька — скільки-то в ній принакдності, лицарської потаємності! Рибалки, починаючи сезон вудіння, варять кашу на добру вдачу. Для цього орловецькі люди раніше, їдучи на базар, в Городище, ставали напівдороги готувати кашу. Олена Куліш згадує, коли хлопці приходили на вечорниці, то, за гарний їх початок, вітали дівчат прислівкою:

Ой новенький горщик
Пшоняная каша.
Добрий вечір, дівчинонька,
Компанія наша.

Якщо хлопці нічого не доклали до вечорниць, а приходили на все готове, то дівчата їм підспівували, стверджуючи своє право:

Наварили кулішу,
Пригоріла каша.
Не при ділі парубки,
Тепер воля наша.

А каша в українських народних святах та обрядах! То вже величного духовного змісту ритуальні дійства. Ось родини. Ще в глибоку давнину наші люди готували трапези покровителям роду людського — Роду і рожаницям. Жінки їм кашу варили, а на вшануванні їх з їжі ставиться лише кутя. На знак вдячності за те, що рід наш збільшився і нині на родинах усі їдять кашу, щоб життя славним було у новонародженого. Так, в українців на Кубані, коли просять "на кашу", то це значить, що на світ з'явилася ще одна душа праведна, а отже — кличуть на родини. На Харківщині

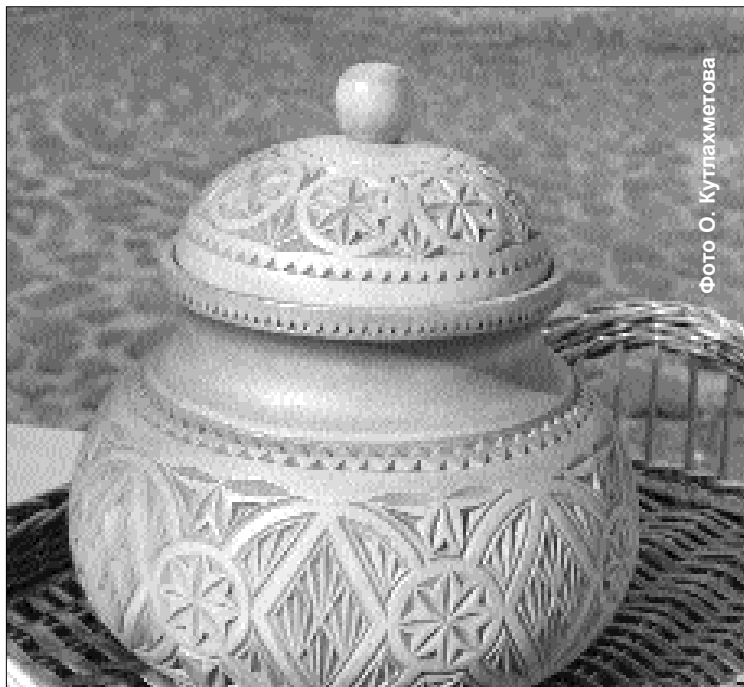

Фото О. Кутляхметова

КАША

батькові дають кашу, та ще й з хроном, аби знав, як нелегко було дитині на світ народитись. Цим підкреслюється і факт його батьківства і укріплюється кривний зв'язок із жінкою.

Ритуальною є каша і на весіллі, коли закохані серця єднаються задля продовження роду людського. У тому цінність і краса життя. Недарма ж: "Добра каша з молоком — добре життя з козаком". Зустрічають весільний похід з кашею і молоді кидають її по ложці вгору позад себе. Їм дають їсти кашу на шлюбному ложі. На Київщині, в селах наддніпрянських є ціле дійство: молодим "везуть кашу". Її везе увесь рід — і кривний і названий. Поки її, уквітчану калиною та червоною стрічкою, символічно привезуть в кашнику, то розгорнеться весь смисл подружнього життя. Жінки при цьому співають:

Каша наша, каша,
А братія наша.
Тут тебе розіб'ють,
Тут тебе розколють.
Везуть тебе горою
Родом родиною.

А як розіб'ють горня, то всіх весільних частують кашею з медом. Розбили горщика — зробили діло, відбули весілля. Добулись молоді до своєї каші. А їсти — значить жити, силу і здоров'я мати. Тож хай несуть життя далі, хай йому спину не буде!

На похоронах померлому клали в домовину кашу і хліб, а в поминальні дні цю улюблену страву покійного ставили на могилу. Для поминок зазвичай варять коливо — кашу на медовій ситі. Страва — уособлення життя покійного, котре він віддав людям по частинці. Тож беруть люди колива на обід по ложці — вшановують покійного, годують його душу.

На Волині на "діди" (проводи) — до речі, "дід" ще й назва каші з пшона та муки, — їдять коливо на могилах. Тож даний звичай утверджує, що ті, які і на цьому і на тому світі є однією родиною.

Один з давньослов'янських звичаїв зафіксовано арабськими письменниками в X ст. Жителі Київської Русі при укладанні мирного договору з ворогом варили кашу. Її треба було їсти разом, інакше угода не мала правової сили. Імовірно від цього і пішла приказка: "З ним каші не звариш", цебто не домовишся. До того ж ми часто говоримо: "Мало ти ще каші з'їв", цебто мало пожив, сили й досвіду не набрався. "Заварив кашу" — якесь діло затіяв, веремію закрутив. Коли ж людина помре, то кажуть: "Він уже від'їв каші".

Обрядова каша є першоосновою у святах сонячного циклу. По

всій Україні споконвіку варять кутю на Коляду і вшановують нею сонце, яке починає нове літо. З нею ж пов'язані кращі пісенні витвори українського народу — колядки, ці найвеличніші гімни світу і сонцю. Коли ж від його світла й тепла відступала зима, дівчата варили кашу з маком і на короткий час закопували її в землю. На Чернігівщині, зробивши це, вони ще й забивали кілка. В Орловці цим опікувалися хлопці. Дівчата ж співали веснянку:

Ой на нашій та вулиці,
Що парубки хлопці.
Закопали горщик каші
В дубовій колоді.
Закопали горщик каші
Ще й рака живого,
Щоб на нашій та вулиці
Не було чужого.

Предковичий народний звичай варити майову в давнину був приурочений святу Ярила — давньослов'янському богу сонця, кохання, родючості. З віками свято призабулося, а звичай — варити кашу весною у своїй духовній життєвості широко побутує і в наш час. Усіма своїми символами, діями, примовляннями він спрямований на уславлення роду, родючості на землі, щоб повнокровному життю не було впину.

Під час зелених свят варили молочну кашу, а на заході України — кулешу з молоком чи маслом. У жнива теж віддавали шану сонцю. На зажинках, коли освячували перший сніг, приносили кутю, прикрашену квітами та пахучими травами. Не обходилися без каші і обжинки. На світлі і теплі сонця, на життєдайних соках землі творився-варився врожай. Тепер і життя буде в дужості. Заради цього і кашу варять. То ж співають радісні жінці по закінченні жнив:

Господишенька наша,
Чи готова каша,
Чи готові пироги,
Бо вже в полі облого.

Завершує річний сонячний цикл свят Калита. Напередодні його варять дівчата кашу з пшона і маку. Перед заходом сонця виносять її на ворота і закликають долю до себе.

Отже, як бачимо, каша є найдавнішим і найнеобхіднішим духовним символом у звичаєвій системі народу, наповнюючи всі сторони життя і побуту українців.

Якої тільки каші не варять на Вкраїні! І гречану, і ячну, і вівсяну, і пшеничну, і кукурудзяну. І солодку з зеленого жита, і картопляну з пшоном, і гарбузову з пшоном або маком. А ще — тетеря, саламаха, рябко, щупеня, куліш, кулеба, кулеша... Та найбільше у пошані пшоняна каша. Тож і весняну кашу готують тільки з пшона.

Варять кашу родами, родинами, гуртами. Ті, хто виїхав з Орловки, стараються у той день прибути до рідних. Бо ж одрікатися од роду, од звичаю не можна. Кутки вже гомонять. Люди міркують, перемовляються: куди ж його цього року зручніше йти кашу варити?

— Думаю, мабуть, на Кулачину підемо. Там зелені повно.

— Ні, на Ригорове все-таки краще. Там поблизу пшениця. Як ото в пісні співається: "Ой за яром, яром пшениченька ланом".

— Тоді і я з вами. Візьму того казана, що на весілля капусту варять. Пшоно теж є.

— Е ні, пшоно дозволяє принести мені. В ступі товчене. Відразу вкипає.

— Я до складки крашанок візьму (так в Орловці називають курячі яйця). Кури в мене несучі.

Варять кашу гуртом, тож і кожен до неї свою частку додає.

— Збираймося й ми на кашу. Наші кутяни вже в казан дзвонять.

— Авжеж. У такий день поріз-

Допоки світла — допоти й життя!

Жінки допомагають кашоварці. Уже й пшоно підкипує. Кашоварка його помішує та знай примовляє:

— Крупи до купи, а люди до гурту!

Без яєць, без того, що є за родком життя, каші не буде. Чим їх більше, тим вона густіша і верх золотистий матиме. Тож від щирої душі додає кашоварка яєць до пшона, а шкаралупи підкидає вгору, щоб і каша була з "верхом", щоб і все вгору йшло, до життя, до сонця тягнулося.

Старі люди згадують, що раніше до каші різали рябу курку. А на Переяславщині каша без неї і не мислиться. Як свідчать літописні джерела, кури приносилися у жертву в зв'язку з культом води та джерел. Потреба рослин у волозі навесні дуже велика. Курочка ряба, як ми знаємо, із однойменної казки, понадіє людей на краще.

Каша вже вкипіла. Її засмачують салом. Кашоварка припрошує:

— Любі та милі мої, в мене вже готово. Прошу відкуштувати річної каші.

О, видно каша добра вда-бо верх золотиться.

Славна пора настає, коли є.

Як смачна каша, то й життя

остелено скатерку ткану-у-

Старі й малі сідають округ неї. Раніше, бувало, зваривши кашу, сідали їсти її серед посівів жита чи пшениці.

— Ой, та це скільки витолочи-мо! — інколи вигукував хтось.

— Що земля має, те вродить. Поїмо каші і жито буде краще.

Зелене маєво природи. Майовість квіту-розквіту. І каша майова. Найкраща. Найсмачніша. А запахуща, що, здається, цілий би вік її їв. Першим ложку каші бере хтось із найстаріших чоловіків і примовляє:

— Благодословляємося майову кашу їсти!

За ним всі відкуштовують по ложці каші, а тоді вже й чарку до неї піднімають. У всіх на устах найосновніше побажання-звертання:

— Роди, земле, на всякого долю: на кривого, на сліпого, на козаченька молодого.

— Будьмо здорові з кашею! Щоб нам і на той рік її діждати.

— Добре, що ми щороку кашу варимо, звичаю не цураємося.

Куриць димок. Пахне степом. З кутка жінка придивляється. Ага, такі варять кашу! Взяла крашанок десяток, калача, пляшку горілки — і до гурту. Бо в Орловці так: де каша, там і гурт, де гурт, там і каша.

— Добридень! З кашею будь-те здорові, з цим днем, що сьогодні.

— Доброго здоров'я. День сьогодні ясний та світлий. А в нашої каші ще й верх золотий.

— Гостинно просимо. У гурті каша добре їсться.

— Будьмо здорові! Щоб нам така каша поки й віку.

— Щоб нам земля щедро родила, щоб було з чого паляниці пекти і кашу варити.

— Нумо заспіваймо оцієї, що до каші та звичаю:

Ой, родино, зозулена,
Чого сидиш зажурена?
Ой, родино, не журись
Тай до роду прихились.
Варім кашу, родину,
Щоб нам жито родило,
І житечко, і овес,
Щоб зійшовся рід увесь.
Варім кашу, родину,
Щоб нам жито родило,
І житечко, і ячмінь,
Щоб зібрався твій і мій.
Варім кашу, родину,
Щоб нам жито родило,
І житечко, і ячмінь,
Щоб нам жить було смачній.
Ой, родино зозулена,
Не сиди ти зажурена, —
Варім кашу, родину,
Щоб нам жито родило.

— А ви чого каші не їсте? Беріть, пригощайтесь.

— Іпа не іпа, аби з родом по-була!

Вадим МИЦИК,

Мені, моєму поколінню, довелося пережити практично всю історичну радянську епоху — від перших наслідків жовтневого перевороту у Петербурзі, громадянської війни, колективізації, голодомору 1932–33 років, війни з гітлерівською Німеччиною, хрущовської відлиги, горбачовської перебудови до розпаду Радянського Союзу і проголошення незалежності України. За ці роки багато пройдено доріг, багато пережито, перебачено, передумано. Довелося побувати у тисячах сіл не лише в Україні, але і в Росії, Білорусії, Карелії, Молдавії, Румунії, Угорщині, Словаччині, Чехії, Австрії, Польщі й Німеччині. Та жодне із них не викликало в серці таких почуттів і не видавалося таким дорогим і рідним як мої Крючки. Адже з Крючками — Крюківкою пов'язана згадка й про рідну хату під солом'яною стріхою десь наприкінці вулиці, що чомусь називалася Циганською, і незлігненими Тичинівськими рядками:

...Із села мого рідного,
з далекої далечини,
линуть голоси
до мене.

До голоси мого діда Трохима Івановича, бабусі Хими, близьких і далеких родичів та незабутніх сусідів. І постають в уяві образи щедрих, доброзичливих дідусів з нашої вулиці Левака Паська, який ласкаво запрошував мене на свою пасіку і частував щойно викачаним медом, дідусів Чепіляна і Городничого, які пригощали смачними грушами, яблуками, сливами і черешнями. Загалом пригадується, що усі люди в нашому селі були привітними і добросердими, пригощали дитвору не лише фруктами, але й соковитими та смачними динями й кавунами. Не пам'ятаю жодного випадку, коли б хтось із старших односельців та скривдив когось із ватаги хлопчаків, що часом могли і побешкетувати. Найгірше, що старші могли собі дозволити, то поскаржитися батькам на незугарний учинок котрогось шибайголови. А так панувала в селі атмосфера шанобливості. Щоправда, до певного часу. Але про те — потім.

До школи мене, як і моїх старших та молодших братів Павла, Віктора, Миколу, Петра і Станіслава, уперше відводив дідусь і "записував" у школярі. Для нього то був щасливий день. Пригадую, як поважно ступав дідусь по дорозі до школи, тримаючи мене за руку, вручивши мені перед тим зошит і олівця. Він шов урочисто, у святковому одязі, начищених до блиску чоботях, часом погладжуючи вільною рукою розчесану пишну бороду.

Зимовими довгими вечорами дідусь читав нам "Кобзаря". Казав, що ця книжка є священною. Це була єдина в нашій родині книжка, яку читали вголос, окремі твори з тієї священної книги ми усі знали напам'ять. А ще дід розповідав про свій родовід, наголошуючи, що і по його, і по бабусиній лінії усі ми є спадкоємцями вільних селян, тобто нащадків запорозьких козаків, які засновували в слобідській Україні села, слободи і міста. Казав дідусь, що й сам у молодості хотів учитися, та батьки не мали належних статків, тож мріяв єдиному в багатодітній родині синові, нашому батькові, дати більшу освіту аніж тму, яку давало початко-

ве училище, але єдине, що здобув його син по закінченню Крюківського початкового училища — це нове прізвище: був, як велось з діда-прадіда П'янієм, а став П'яним. У свідості так і записано: П'яний Яков Трофимович.

Усім відомо, що у селі майже кожен мешканець має окрім прізвища ще й прізвисько. Дідуся прозивали Ниточкою. Узимку, коли не треба було працювати в полі чи їздити на ярмарки, він шив свитки і кожушки, мав справи з нитками, й, вочевидь, одним із улюблених у нього було слівце ниточка. Так воно до нього прилипло, але з відходом його у по тойбічний світ того слова до дідусевих спадкоємців уже не прикладали. Такий бо звичай.

Що ж до батька, то йому прізвище поміняли іще один раз: зі служби в царській армії він уже повернувся не П'яним, а П'яновим. Так упродовж одного покоління українця П'яний був позбавлений власного

При кожній згадці про рідний край вималюються перед внутрішнім зором образи прадавніх часів, осіпівані у безсмертному "Слові о полку Ігоревім", що пов'язані із Сіверським Дінцем. У моїй уяві постає похід Ігоревих воїнів через степи, можливо, саме по землях, де багато пізніше заснувалося моє рідне селище Крючки і оселилися не такі вже далекі предки. Мені думається, що не тільки половці, але і воїни Ігоря напували коней у цій тихій-тихій річечці Волоській Балаклійці. Дорога вона тим, що за три-чотири кілометри від рідної хати у дитинстві я ходив туди вудити рибу, ловив окунців і краснопірок, а в норах крутих її берегів драв раків.

Цей рідний, покрайний вибалками та ярами, помережаний струмками степ, дорогий тим, що, витримавши навали диких орд, набігів ногайських і кримських татар, а потім цивілізованих денікінських душителів України і гітлерівських варварів, не підкорився чужин-

го прозивали юродивим, проштовхувався, було, у натовпі, зупинявся коло трибуни, приставляв руку над очима дашком і запитував уголос невідь-кого:

— А хто це там балакає?

Йому називали ім'я чи прізвище промовця, наприклад, Федір, а він рішуче змахував рукою і казав:

— Так то ж патякало. Так, по черзі, усім сільським трибунам приклеював ярлики: "Так то ж ~ сплюха", "Так то ж — ледацюга", "Так то ж нероба"...

Одного разу і мені довелося виступати з тієї трибуни. Виступав, завчивши до ручений мені написаний кимось текст. Жодного із висловлених там речень уже не пригадую. Розумію лише, що так тоді втягували дітей у класову боротьбу, яку партія все дужче розпалювала по всій Україні. Тож не забувається мені епізод, коли одного зимового пізнього вечора нас, школярів разом із старшими юнаками і юнками, провели сільські активісти від школи ву-

що у справжню, правдиву історію України радянської епохи увійшов під означенням — геноцид українського народу.

Пригадую, як одного разу батько попросив закачати холошу штанців, побачивши пухлу, набряклу ногу, скрушно зітхнув, а наступного ранку війняв із скрині шматину полотна, розгорнув і ми, хлопці, побачили на ній срібного хреста. То був Георгіївський Хрест, яким батька нагороджено за подвиг на фронті Першої імперіалістичної війни. Того ордену він нікому не показував, бо ним нагороджений був царським урядом на війні, за поразку в якій виступали більшовики на чолі з Леніним. Боявся показувати. Зберігав той Хрест як святиню, то ж поцілував його і з ледь стримуваними сльозами, тремтливим голосом оголосив, що сьогодні ж іде на Кубань, де сподівається обміняти той дорогий йому Георгіївський Хрест на боршанку чи щось інше, аби врятувати родину від го-

ка: "Радянська влада не постраждає від того, що помре якась тисяча душ..."

А ще згадується смерть мого діда Трохима, що любив прудконогих коней і пишався з того, що тримав найдороднішу в цьому краї велетенську кобилу. Під час утворення колгоспу, усуспільнення майна і тварин змушений був віддати свою гордість до колгоспу. Там уже за нею не було такого догляду, як у діда. Він це знав, тож час від часу навідувався у колгоспну стайню й підгодовував її чим міг. Та одного разу вона хвицнула діда копитом під груди і він невдовзі помер. Нас, хлопців, у батьків на той час було п'ятеро і ми по-дитячому хворобливо переживали дідусеву смерть, пригадуємо, як він їздив до родичів у Щурівку і привозив звідти повні сапелки наловленої у Дінці риби, як, бувало, запрягав у сани велетенську ту кобилу і катав нас по засніженому полю. Бабуся ж наша Хима казала: "То кобила йому за колгосп помстилася. А як же він не хотів її туди відвезти..."

...До початку Великої вітчизняної війни, коли мої батьки жили в радгоспі "Червоної Жовтень", а я працював на Харківщині — то у Шевченковому чи у Волосько-Балаклійці, то у Червонограді чи в Савинцях — я використовував кожен нагоду побувати і в рідному селі, хоча там уже не лишалося нікого із близької рідні. Воно завжди вабило і вабить до себе. Десь на початку 70-х років заїздив я в Крючки разом із літературними побратимами, поетом Василем Швецем і прозаїком Василем Земляком. Ми їхали "Волгою" через Харків на Донбас для зустрічі із читачами і по дорозі заїхали у Крючки, побували на вулиці Циганській, постояли перед колишнім двором моїх предків. Від хлівів і клуні там уже не лишилося й сліду, все позаростало бур'яном, на місці нашої хати, що під час війни згоріла дотла, стояла хатина далекої-далекі нашої родички, дочки одного із перших сільських комуністів Гаврила П'янова, яку батько, аби засвідчити безмежну відданість "комуністичним ідеалам", назвав Кларою — на честь Кларі Цеткін.

Село ж не нагадувало ніякої пустки, навпаки, на цій же, як і на інших вулицях, зводилися нові хати, впорядковувалися подвір'я. Видно було, що тут пульсує творча енергія, люди думають про майбутнє, стверджуються на землі батьків і дідів своїх.

Не одразу впізнав свою школу, що в роки мого дитинства бовваніла на вигоні, а тепер тонула у розкішному фруктовому саду. Не важко було уявити, як весняної пори тишить цей сад дитячі очі й душу своїм ніжно-пелюстковим цвітінням. Мені ж пощастило побувати в ньому із письменниками-земляками Леонідом Талалаєм, Анатолієм Перервою, Віктором Бойком восени 2000 року, споглядати багатство й красу плодів, які гнули долу яблуневі та грушеві конари. Село, що пережило у своїй понад як трьохсотлітній історії найстрашніший, найруйнівніший період — колективізацію, голодомор, а потім ще і кількарізові фронти у роки війни, рідне моє село поволі оживало...

Володимир П'ЯНОВ

ШЛЯХ ЧЕРЕЗ РІДНІ МОЇ КРЮЧКИ

Мої товариші по школі: Льоня Чепілян, Яків Годяцький, Федір Городнич, Іван Слабун, Леонід Свистун. Світлина автора. 1939 р.

родового прізвища і занесений у реєстр російських. У часи самодержавства таке святотатство було нормою. Тож ніхто не протестував, приймаючи переінакшення українських прізвищ на російський лад як неминучість. Не останню роль у тому процесі відіграв і менталітет, байдужість певної частини населення, яке дотримувалося нехитрого принципу: "Нехай хоч горщиком назвуть, аби у піч не сунули".

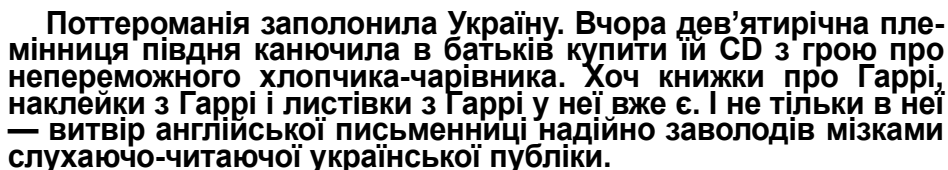
За історичним збігом обставин заселення Слобожанщини продовжувалося і на початку XVIII століття, але вже не українцями, а молдаванами, частина з яких українизувалася, а інші — ті, що поселялися північніше, — русифікувалися. Сталося це внаслідок того, що в 1711 році молдавський господар Кантемір уклав таємний договір з російським царем Петром Першим про союз із Росією проти Туреччини та про входження Молдавії до складу Російської імперії. В тому ж році російські і молдавські війська на чолі з Петром і Кантеміром здійснили так званий Прутський похід, зазнавши нищівної поразки. Після цього Петро надав Кантеміру титул князя і великі маєтки в Слобідській Україні, а самого ж Кантеміра, який на той час уже був членом Берлінської Академії наук, зробив своїм радником.

Принагідно відзначу, що молдаване і волохи, — то окремішні гілки людей однієї національності, що після об'єднання князівств прибрали собі ім'я румуни, полишивши слід і в українсько-слобідській топонімії й ономастичі. Показово, що українське слово Балаклія (від балакати, балакун) означає точнісінько те саме, що молдавське слово талалай (talaleu), яке давно увійшло в словарний фонд українців і вживається як своє. Загляньте до "Словаря українського мови" Бориса Грінченка (Київ, 1907 р.), і ви в цьому переконаєтесь.

лицями на шлях, де проти постійного двору жив церковний староста, мій дядько Тихін П'янов, якого називали індусом, бо не хотів вступати до колгоспу. Наша колона із смолоскипами в руках стовпилася коло його хати, стала щось викукувати і тоді на ґанок вийшов дядько Тихін з дружиною. Освітлені смолоскипами стояли мій сивоголовий дядько і така ж літня дядина на ґанку, немов святі, що зійшли з ікон, образами яких були прикрашені стіни нашої сільської церкви...

До колгоспу вони так і не вступили. Не було у них чого усуспільнювати, їхні вже дорослі сини покинули село, подалися до Ізюма, поповнили лави робітничого класу...

...Спорожніли колишні гамазей, громадські комори, у яких село зберігало збіжжя про запас — на випадок неврожаю чи іншого якогось стихійного лиха. План хлібоздачі був такий завищений, що колгоспи не могли його виконати, то забирали силоміць залишки зерна у кожного мешканця села. Сільські активісти заходили із спеціально виготовленими металевими щупами на кожне подвір'я і проштрикували ними кожен метр землі. Знайдене збіжжя забирали, а господареві приписувалися кримінал. Забирали навіть припасене для посадки насіння квасолі та цибулі. Усе це у 1933 році призвело до голоду,

но презентували українську версію свіжоспеченого шедедру у виконанні видавництва "А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га". Реклами і клоніваних повсюди поттерів стало ще більше.

майбутнє. Там я стану всемогутнім чарівником, босом або просто отримуватиму дуже велику зарплату (потрібне підкреслити).

“Гаррі Поттер” Ролінг — це той же бестселер “Як стати знаменитим і багатим” Дейла Карнегі, тільки не для дорослих, а для тих, хто ще під стіл пішки ходить. Такий собі посібник для невдач і небажаючих ними стати. До речі, сама письменниця ніби втілила у собі класичний сюжет — була, м’яко кажучи, малозабезпечена, а от написала книжку і стала мільйонером. Як у дитячій казці.

Але ж і дорослі різними бувають. Якось довелося побувати на “розборі польотів” випуску новин однієї радіостанції. Ведуча, мабуть, запам’ятає до нових віників, як їй дісталось від редактора: “Це неприпустима помилка — говорити: “А зараз від високого перейдемо до новин культури масової — завтра у Києві відбудеться прем’єра фільму про Гаррі Поттера”. Під

високим малося на увазі повідомлення про день народження Ліни Костенко. Мовляв, ще невідомо, хто ж тут справді належить до високого — Костенко чи Ролінг. Вибачте, Ліно Василівно.

Звичайно, то справа смаку і виховання — що ж вважати класикою. Років зо два тому нею в Україні вважалися романи російського письменника Пелевіна, пірвою тому — детективи Акуніна, сьогодні — серіал про Поттера. Тенденція, одначе... Мені трохи образливо за дев'ятирічну племінницю — чому дитина не канючить у батьків CD чи книжку про Котигорошка або Кирила-кожум'яку? Тому, що про них ще не написали Пелевін або Ролінг, нашим якось не до цього — і авторам, і видавництвом.

Між іншим, племінниця, тримаючи в руках "А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Г"–ин примірник Поттера, і гадки не має, звідки така ухмерна назва видавництва. Це, дитино, українська класика, оповідання Івана Франка (був колись такий поет і письменник). Теж, до речі, про хлопчика-невдачу. Називається "Грицева шкільна наука".

*назаважди — англ.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

З українського телепростору зник рідний до болю лейтенант Коломбо. Певно, що відбуваються злочини, які він ретельно розслідує, насолоджуючись гаванською сигарою і його службові пригоди, можливо, колись, у майбутньому стануть насолодою для шанувальників жанру психологічного детективу. Серіал за участю Пітера Фалька не випадково став бестселлером XX століття. На фоні обездуховлення детективного жанру його важко не відзначити. А сам герой, лейтенант Коломбо, став чи не взірцем професійності слідчого. Його особистісні цінності можна визначити трьома словами: дружина, собака, плащ (традиційного фасону). Або одним терміном — вічність. Можливо, саме ця система вартостей і є причиною його свободи і неупередженості в роботі? Дружину і собаку забезпечити чесними заробітками — реально, коли звання "лейтенант" ідентифікується з невідкупністю. Коломбо став своєрідним символом чесної і дивацтва, що властиві талановитим людям.

ський шарм російського Пал Ніколайовича Пафнутєва (актор Юрій Степанов), що спокійно, твердо і переконано знищує кримінальне доквілля, втрачаючи "друзів" по службі і відбираючи у соратники кращих з кримінального середовища спонукає до асоціацій та роздумів саме про кolumбійське кіно. Професійна інтуїція його, поки що, не підводить, бо замість гранітної надмогильної плити, яку йому відверто обіцяють "круті" міста, де відбуваються події, крок за кроком і з розкриттям кожного злочину відчувається стан

лення до злочинів та смерті пристрасних колумбійців. Серіал студії "Коламбо пікчерз", головним героєм якого є геніальний лейтенант, за оцінками кінокритиків — відповідь митців на реалії життя криміногенної Колумбії, що прагне романтичного, інтелектуального відпочинку. Та, несподіванкою було те, що серіал задовольнив чи не адекватну потребу страдянського простору. На "Коломбо" відпочивали від засилля бойовиків та страшилек на всі смаки. Підтвердженням цьому є пошуки, на жаль, але російських кінорежисерів, яким си-

є потреба заробити великі гроші.

Для порівняння можна навести ті ж колумбійські статистичні дані. За інформацією одного з американських видань, щороку в Колумбії викрадається понад 1500 громадян. Тобто кожні шість годин зникає людина. За оцінками поліції, жертви платять викрадачам, партизанським угрупованням та злочинцям, понад два мільйони доларів.

Чим вам не той же
російсько-чеченський
варіант?

Але повернемося до кіно. Українського, як відомо, не знімають. Та й для чого і кому це потрібно у наш час, коли свідомість громадян – на рівні тотального нігілізму стосовно всього українського. Росія рятує від реальної дійсності свою і, за компанію, нашу свідомість, продаючи українським телекомпаніям і мильні, і стильні, і вже романтично-детективні серіали. Дивись, і мимоволі звикаєш до єдності проблем двох братніх народів, бо ми ж добрі як Коломбо і Пал Николаєвич разом узяті, тому про свої проблеми мусимо думати лише у контексті латиноамериканських та російських, запитуючи: “Куди ж подівся лейтенант Коломбо?” у громадянина-начальника.

Леся
САМІЙЛЕНКО

монументальної переконаності слідчого у правильності свого вибору і методів. Чим не Коломбо, тобто осучаснений Шерлок Холмс по-російськи. Гра виконавця головної ролі заворужує. А реалізм кінострічки стимулює до роздумів ось про що: латиноамериканська криміногенна ситуація і реакція на неї колумбійських кіновиробників дуже нагадує російський варіант. Смерть, як відомо, для жителів латиноамериканських країн — явище чи не банальне. У відповідь на реалії життя країни вони відповіли олімпійським спокоєм Коломбо, що втілює у своєму образі традиційне став-

туація навіяла бажання створити такого собі тультського Коломбо або Громадянина-начальника, що любить свою роботу і справедливість по-російськи.

Пал Ніколаєвіч реагує на смерть і злочини далеко не по-слов'янськи, а саме на латиноамериканський манер, коли благополуччям “мильних опер” на всі смаки компенсується стан реальних справ у державі, що потерпає від насилля та злочинів. Не новина, що на сьогодні вже в пострадянських державах найчисельнішим і найжорстокішим злочином є викрадення. Краді людей стало звичною справою, коли

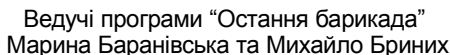
Телекритицизмом займаються всі, кому не ліньки писати про те, у чому мало тямати, але хочеться поговорити з розумними людьми та ще й з екрану телевізора чи зі шпальти друкованого видання. Критикувати телебачення і ганьбити його недолугість стало чи не ознакою хорошого тону.

Та ось дива! Опівнічні бійці з “Останньої барикади” викликали на теледубель професійних телекритиків. Дивина, що такі є, бо почали вони обговорювати проблеми телебачення та телекритики з пострілу у серце телекритики, тобто з розмірковування на тему: існує чи не існує в Україні така пані. Похоронна тональність трьох представниць сучасного критичного жанру нагадала мені про пізній час і про те, що дуже вже хочеться спати. Але, напівсонними очима роздивляюся і бачу в титрах видання, що їх представляють. Починаю прокидатися, бо ж — видання авторитетні: газета “День”, “Сьогодні” та інтернет-проект “Телекритика”, який представляють три реальні журналістки. Імена відомі, яскрава зацікавленість темою розмови та критичним жанром опівночі напала лише на двох з тріади. Від газети “Сьогодні” виглядав лише профіль телекритикині, що засвідчив присутність такої. Можливо, молода професіоналка, що іменується телекритиком, спасувала і не забрала свій ефірний час у гігантів, тобто ведучих студії “1+1”, що мали нагоду вічна-до-віч висловити свої ставлення до тих, хто критикує.

Цікавою була думка Анатолія Борсюка про те, що його, автора і ведучого, ніяк не обходять ані потреби глядачів, ані думка критики. Він робить все професійно, бо працює, а працює, бо гроші треба заробляти, бо в кіно не платять “за так...”. “Бо”, тут, мабуть, — похідне від прізвища, яке часто людям дається разом з характером та вдачею.

На відміну від Борсуківського "бо", Дмитро Корчинський був самим собою: — "Мене слава цікавить більше, ніж гроші" — переконливо заявив він. Оце так харч для телекритиків! Оце так пожива! Думаю, телекомпанія за появу такого об'єкта для телекритики як Корчинський, повинна, як мінімум, платити самому Дмитрові.

Юрій Макаров, як з'ясувалося, має свій погляд на образ ідеального ведучого і таким ідеалом вважає Дмитра Кисельова (ICTV). Суперечливий ідеал, але захоплений вираз

облич представниць від телекритики газет "День" та "Сьогодні" засвідчив повну згоду з думкою Юрія.

Отак ми критикуємо своє і піднімаємо чуже, бо самі ж викликаємо на дуель українську тележурналістику. Лише у цьому разі за постріл править виклик конкурента. «Іду на Ви» — заявляє Кисельов і спробує на такий виклик тикнутись. **Свій на свого із чужим** — це нове українське правило інформбуття. Ім подобається Кисельов, а мені Юрій Макаров. Так само, як і нині ведучі каналу «1+1», бо вони такі наші, за яких не соромно, що такі є.

От що значить неповторна харизма для ведучого, який твердо знає свій предмет!

Таким був вердикт чергового засідання опівнічних бійців, що час від часу виходять на "Останню барикаду".

Лариса БЕЗСМЕРТНА

Мабуть, у кожній казці є доля істини. Чомусь саме це спадає на думку, коли читаєш публікації останніх днів, присвячені чи пов'язані з рішенням Івано-Франківської міської ради спробувати розв'язати заідеологізоване питання пенсійного забезпечення учасників Другої світової війни, у тому числі бійців відомої з історії дивізії “Галичина”. Вкотре також доводиться переконуватися, що політика — річ насамперед суб'єктивна. Проте історія — це те, що відбулося, а не те, що нам хочеться бачити сьогодні. Отже, повернімося ще раз у сорокові роки, відгомін подій яких служить приводом для деяких політиків та журналістів по-

своєму трактувати історію та шукати в минулому аргументи для “актуальних” заполітизованих висновків.

Здається, зрозуміло вже, що Друга світова війна була наслідком зіткнення двох непримиренних ідеологій безроздільного панування над світом. Уже тому роль і становище країн, втягнутих у цей глобальний конфлікт, були різними. Тим більше — України, етнічна територія якої була розшматована між СРСР, Польщею, Румунією та Угорщиною (до 1939 року Закарпаття входило до складу Чехословацької Республіки).

галицькі дивізійники не є радянськими громадянами, а по-друге — немає жодних доказів для звинувачення їх у скоєнні злочинів, які кваліфікуються як злочини проти людства. Такого ж висновку дійшла й канадська комісія Дешена 1985 року, оскільки колишні бійці “Галичини” після війни селилися не лише у Великобританії, але й у Канаді, США та інших країнах. Щодо ж російських військових частин, то союзники фактично поклали вирішення цих питань на СРСР, оскільки до рук радянського правосуддя потрапили як

ше виконували накази свого керівництва. У нещодавно опублікованих спогадах Лариси Крушельницької “Рубали ліс...” (родина західноукраїнських інтелігентів Крушельницьких була повністю знищена в Радянській Україні та СРСР і стала фактом світової історії) йдеться про одного з рядових виконавців волі підручних Сталіна капітана НКВС М. Матвєєва, котрий власноручно на честь XX-річчя Жовтневої революції розстріляв 1111 в'язнів Соловецького табору. Щодня по 200–250 осіб! Цей старанний слуга кривавого

дожив до глибокої старості й помер 1975 року. Але ж не всі ж відрізняються цілісністю совісті. Деякі з колишніх прислужників катів від тих, хто в Орадур, Хартсфелді, Кортелісі? Чи розстрілював у Яру, в Катині, в Биківні? Чи

від тих комуністів-катів, які знищували свої жертви у колишньому київському Жовтневому палаці? З історичними фактами належить поводитися надто обережно. Це той лук, стріли якого не жалють, а вбивають наповал. Особливо тих, у кого, як кажуть, шапка на голові горить.

Утвердження демократії у будь-якій країні передбачає насамперед опанування суспільством ідей національного примирення. Приклад Іспанії у цьому відношенні є показовим — усі загиблі учасники громадянської війни перепоховані в Долині полеглих, над якою височить гігантський Хрест. Ідея національного примирення задекларована і в Росії.

Українське суспільство поки що не піднялося над ідеологічним протистоянням супротивних у вітчизняній політиці сил. Проте обнадійливий рух до порозуміння все ж спостерігається — у Верховній Раді було досягнуто рівноваги під час голосування законопроектів щодо об'єктивної оцінки подій минулого, зокрема Другої світової війни.

І останнє. Минуле не переінакшити, а яке буде майбутнє, цілком залежить від нас. Заради нього треба завжди пам'ятати про вищий за людський — суд Божий.

Віталій АБЛІЦОВ

ВІЙСЬКА “СС” — ЗБРОЙНІ ФОРМУВАННЯ НАЦИСТСЬКОЇ ПАРТІЇ

Історична довідка. Згідно із законами гітлерівської Німеччини у збройних силах (Вермахті) мали право служити лише німці. Разом із тим існували збройні формування, створення й утримання яких фінансувалося за рахунок нацистської партії (НСДАП). Для Гітлера найважливішими були Schutzstaffel — “охоронні підрозділи” — оплот, твердиня нацистської тоталітарно-поліцейської держави, так званий “Чорний орден”. Фактично можна сказати, що це була особиста армія фюрера. Членом СС міг стати лише ретельно дібраний повноцінний у расовому відношенні німецький юнак з “Гітлерюгенда” — кадрового резерву НСДАП. Зауважу, що критерії добору до СС були дуже високими навіть щодо фізичних даних: у полку особистої гвардії Гітлера могли служити лише солдати зростом 180 см, а в інших частинах СС — 175 см. У секретному наказі Гітлера від 17 серпня 1938 року уточнялося, що підрозділи СС не входять ні до Вермахту, ні до поліції і що вони створені для “виконання спеціальних завдань поліцейського характеру”.

1939 року частини СС було реорганізовано у бойові й вони брали участь в окупації Судетської області, Чехії та Моравії. Особливою сторінкою історії СС стала участь в окупації Польщі, де есесівці продемонстрували свою виняткову жорстокість як щодо польської армії, так і щодо мирного населення...

Поневолені народи Європи самовіддано захищались. Постало питання про нарощення кількості німецьких збройних сил. Гітлер був вимушений частково відмовитися від “правил крові”, “захисту раси та нацистської ідеології” як визначальних принципів формування СС. 1943 року була створена мусульманська гірська дивізія “Хандшар” (югослави), 1944 — албанська дивізія “Скандербег”, французька — “Шарлемань”, угорська кавалерійська дивізія, 1945 — хорватська дивізія “Кама”, фламандська — “Лангемарк”,

ІМЕНЕМ ІСТОРІЇ СУДИТИМУТЬ НАС

валлонська — “Валлонія”, нідерландська — “Ланд-сторм-Нідерланд”, три російських козацьких дивізії, італійська та інші. Всього до кінця війни на боці гітлерівської Німеччини воювало 40 дивізій СС. Одночасно з великими формуваннями Гітлер створював і менші за чисельністю: турецький та кавказький полки, індійський легіон, батальйон норвезьких лижників, два румунських батальйони, один болгарський...

Усі ці строкачі у національному відношенні війська були одягнені у форму СС, яку на початку війни мали право носити тільки представники “еліти німецької раси”, а кандидатів до СС відбирали лише після суворої перевірки генеалогічного дерева претендента. Додам, що, незважаючи на призначення формувань СС — нещадно знищувати противників Гітлера, багато військових підрозділів мали, якщо тут доречно вжити такі слова, поетичні та історичні назви: “Вікінг”, “Принц Євген”, “Марія Тереза”, “Нібелунги” і таке інше.

ФОРМУ ФАШИСТСЬКОЇ АРМІЇ НОСИЛИ ПОНАД МІЛЬЙОН РОСІЯН

Цю цифру взято з газети “Аргументи і факти” (№ 9 за 1989 р.). І взагалі зауважу, що всі використані у пропонованій публікації дані — з російських джерел.

Як відомо, в перші місяці війни на території СРСР у полон до фашистів потрапило понад 5 мільйонів громадян СРСР. Найперше з них гітлерівці сформували, починаючи з 1943 року, 1-шу та 2-гу піхотні дивізії СС “Латвія”, 1-шу піхотну дивізію СС “Естонія”, 1-шу піхотну дивізію СС “Галичина”. Наступного року були створені 1-ша та 2-га піхотні дивізії “Росія”. Всього 20 іноземних дивізій та загонів. Фактично з перших місяців війни на боці німців воювали добровольча бригада СС під командуванням

Мечислава Камінського, російські добровольчі батальйони 308, 601, 605, 618, 621, 628, 654, 663, 668, 675, 681, 582, а також 752 артилерійські дивізіони, російський загороджувальний корпус, полк СС “Варяг” (останні сформовані з емігрантів). У наступі на Москву брали участь танкові частини, на чолі екіпажів яких були вчорашні радянські командири.

Особлива тема, якої ми майже не торкаємось, участь у Другій світовій війні на боці фашистської Німеччини дивізій Російської визвольної армії (РОА) під командуванням генерала Андрія Власова. Зауважимо також, що ще в березні 1942 року (Власов саме тоді був призначений Сталіним заступником командуючого Волховським фронтом, у полон він потрапив 12 липня) німці спробували створити в районі Орла-Брянська РОНА (Російську визвольну народну армію). У складі військ СС на радянсько-німецькому фронті тоді воювала 29-та дивізія РОНА. Службою безпеки СС було також сформовано так звану “Дружину” (“Бойовий союз російських націоналістів”) для диверсійної роботи в тилу Червоної армії. Білогвардійці з берлінської еміграції виношували ідею створення “Російської національної народної армії” (РННА).

Перехід Власова на бік Гітлера активізував зусилля німецького командування щодо використання полонених радянських бійців та російських емігрантів у війні проти СРСР. Вже 27 грудня Власов та Малишкін (генерал РОА) підписали “Звернення Російського комітету до бійців та командування Червоної армії, до всього російського народу та інших народів Радянського Союзу”. 14 листопада 1944 року у Празі Власов проголосив Маніфест “Комітету визволення народів Росії” (КОНР). До речі, в роботі останнього ОУН (Організація Українських Націоналістів) брати участь відмовилась,

Власовці на марші. Гайделягер. 29 серпня 1943 р.

вбачаючи в діяльності КОНР великодержавницькі тенденції.

Документально засвідчено, що в так званих “Збройних силах Комітету визволення народів Росії” на боці гітлерівців воювали: один колишній генерал-лейтенант Червоної армії, шість генерал-майорів, один бригадний комісар, один комбриг, 42 полковники, один капітан 1 рангу... Начальником штабу власовців був професор Академії радянського Генерального штабу генерал Трухін, винищувальною авіацією командував кавалер ордена Леніна Герой Радянського Союзу Антилевський, нічною бомбардувальною — кавалер ордена Леніна Герой Радянського Союзу Бичков.

Зрозуміло, що наведені факти — це лише частина архівних матеріалів, які вкотре переконують, що наше минуле — занадто складна проблема, точніше — вузол проблем, аби бути допоміжним матеріалом для політичних інтриганів та бездарних журналістів.

СУД ЛЮДСЬКИЙ І СУД БОЖИЙ

Від осені 1945 до осені 1946 років у Нюрнберзі працював Міжнародний військовий трибунал, який виніс суворий вирок воєнним злочинцям. Представники СРСР зверталися до Трибуналу з пропозиціями щодо притягнення до відповідальності тих, хто воював на боці фашистської Німеччини. Ніяких рішень щодо збройних формувань українців (батальйони “Роланд” і “Нахтігаль”, дивізія “Галичина”), не було прийнято. Керівник британської військової місії в Італії Д. Галден Портер звітував англійському урядові, що, по-перше,

власовці, так і учасники інших збройних формувань. Наприклад, у південно-австрійському містечку Лієнц були передані Радянській армії козацькі частини, хоча в них перебували емігранти ще з часів громадянської війни, котрі, згідно з ялтинськими домовленостями, не підлягали радянському правосуддю. Значну частину їх було розстріляно відразу після того, як потяг з репатріантами перетнув радянський кордон. Ще будучи в Лієнці, козаки передбачали, який “суд” чекає на них на батьківщині — в масових акціях самогубства загинули тисячі колишніх білогвардійців та членів їх родин.

Зрозуміло, що злочини проти людства не мають терміну давності. Але треба говорити мовою доведених фактів, а не суб'єктивного політиканства. Нюрнберзький трибунал поставив крапку у війні, його висновки не потребують ревізії. Чи, може, політиками ліво спрямування не мають поняття, що таке злочини проти миру та людства? Нагадаємо про це. У Статуті Нюрнберзького міжнародного воєнного трибуналу визначено три види злочинів: проти миру, воєнні злочини і проти людяності, серед яких маються на увазі знищення, поневолення, заслання, жорстокості, вчинювані стосовно цивільного населення, переслідування за політичні чи релігійні переконання тощо. А тепер подумасмо: скільки військовослужбовців, енкавесистів та кадебістів потрібно, щоб охороняти, транспортувати, вести допити, страчувати багатьох з отих понад 5-ти мільйонів в'язнів та спецпереселенців сталінських ГУЛАГів? Мінімум півмільйона. Чи злочинці ці люди? Так, вони найчасті-

НАМ Є З КОГО РОБИТИ ЖИТТЯ

За тяжких умов окупаційного польського режиму формувалася його національна свідомість. Цьому сприяли українські молодіжні легальні організації, зокрема “Молода Просвіта”, “Рідна школа”, “Луг”, “Пласт”, “Сокіл”, які виховували молодь у національному дусі. Польські окупаційні власті на активні дії українських патріотів відповідали масовими арештами. На початку літа 1939 року був заарештований поліцією і 18-річний Володимир Ройтер — його роторили до страшного польського концтабору реза Картузька”.

“Звідси повороту нема, на вас гроби готові, заявив тюремний наглядач. Тут існувала щодня муштра до повного виснаження, постійне побиення в'язнів. Заарештовані зовсім виснажувалися, падали з ніг, почали сліпнути. Їх порятував напад на Польшу фашистської Німеччини. Польські вартові раптом зникли, в'язні самі визволилися з табору!

Після окупації Західної України Червоною Армією 17 вересня 1939 р., Володимир продовжував працювати підпільно в ОУН. Він уникнув арешту, бо зумів переховатися. 30 червня 1941 р., незважаючи на фашистську окупацію, ОУН оголосила про відновлення української державності. У відповідь Гітлер наказав заарештувати всіх провідників ОУН і новоствореного уряду. Так ОУН знову пішла у підпілля, розпочавши боротьбу проти німецьких окупантів.

У 1941–1944 рр. у Козовій працював крайовий провід зв'язку ОУН. Володимир Ройтер за завданням проводу — зв'язковий у трьох точках, його псевдо — “Тонкий”. Він займався справами пропаганди, часто виїжджав до Львова, Кракова та інших міст. У селі Раю біля Бережан містився Повітовий Провід зв'язку (керівник “Орлик”). З ними Володимир тримав контакти, від них отримував завдання. Козова, крім того, у 1942 — 1943 рр. була перевалочним пунктом для постачання спорядження і озброєння УПА на Волині. У ті часи Володимир двічі уник лабет гестапо. Перший раз його встигли попередити, що прийдуть заарештовувати як завідувача торгової бази і зв'язкового ОУН. А вдруге — тільки поранили...

Від липня 1944 року (після другого визволення Червоною Армією) В. Ройтер знову в підпіллі. Був воїном і референтом Крайового Проводу ОУН–УПА. У грудні 1945 р., перебуваючи на терені Велико-Борківського району Тернопільської області, повернувся із завдання до криївки на одному з хуторів. Насилу скинув мокрі чоботи, щоб відпочити. Але тут почалася облава. Довелося Володимиру без чобіт утікати — він дуже поранив ноги, бо біг по мерзлій землі. Його відправили по зв'язку на Підгаєччину (один із районів області). Тож він трохи залікував ноги... В. Ройтера захопили в січні 1946 р., але, не добившись ніяких зізнань, відправили у Чортківську тюрму, де він зазнав великих фізичних, моральних і психологічних тортур. Але друзів не видав.

Володимира Ройтера засудили до смертної кари — розстрілу. Він провів кілька тижнів у камері смертників, очікуючи кожної хвилини, що його можуть вивести і розстріляти. До нього підсиляли різних зрадників, окремі з них займали раніше високі пости в лавах ОУН — УПА. Вони намагалися переконати Володимира також стати на шлях зради. Але він пам'ятав слова присяги: “Або здобудем українську державу, або згинем у боротьбі за неї”. Врешті-решт, розстріл йому замінили на 15 років каторжних робіт. Везли в'язнів у загратованих товарних вагонах, годуючи гнилою рибкою, навіть звичайної води не вистачало. Самі збудували бараки, в яких потім жили. Загинули понад половину тих, кого привезли з Володимиром Ройтером — у Норильську розбдовували порт, прокладали нові залізничні колії тощо.

Після XX з'їзду КПРС був звільнений, відбувши 10 років і 3 місяці каторги. Йому пропонували будівельні посади у Норильську, але він хотів повернутися додому. Не дозволяли! Він влаштувався у Київський будівельний цукротрест — потрапив на будівництво Козівського цукрового заводу Тернопільської області виконробом. Брав участь у будівництві головного корпусу заводу, ТЕЦ, різних допоміжних будівель, житлового фонду. Тут він одружився з Мирославою Костів, також колишньою політкаторжанкою, виховали двох талановитих дочок-патріоток України — Ольгу і Оксану. Згодом збудували будинок у Козовій. На тутешньому цукровому заводі виховав гурт молодих будівельників. У 1981 році вийшов на пенсію, хоча ще кілька років продовжував працювати. Активно включився у боротьбу за відродження української державності — виступав по всіх селах району, у школах райцентру і в більшості середніх шкіл, виховував молодь у патріотичному дусі на власному прикладі. І ось напровесні — одійшов у кращий світ. У розпалі сил і планів.

- **Дмитро ФЕДИК**, почесний голова “Просвіти” Козівського району Тернопільської обл.

СЕКРЕТ «УКРАЇНСЬКОГО ЧУДА»

ЗБРОЯ ПРОТИ РІДНОГО БАТЬКА

Ми сидимо біля вікна у затишній сільській хаті, де пахне молоком та хлібом. Галина Федорівна, витираючи краєчком хустки сльози, згадує:

— У 1942 році, коли мені виповнилось 14 років, фашисти, які захопили моє рідне село Літочки, відправили мене на примусові роботи до Німеччини. Працювала я на військовому заводі, виготовляючи головки для снарядів. Це була дуже важка робота і навіть не стільки фізично, скільки морально. Бо мій тато воював проти фашистів, захищаючи рідну землю, а мене вороги змусили виробляти зброю проти нього.

Чи могла я відмовитись? Мене тоді б негайно відправили у концтабір або розстріляли. А так хотілося жити! І я разом з іншими дівчатами-українками сумлінно працювала, але та робота тяжким тягарем лягала на душу. І от у 1943 році отримую я листа з України від подруги, яка написала, що мій тато загинув на фронті. Горі засліпило мене, я нічого не бачила і не чула. Але на світанку нас, як завжди, погнали на завод. Треба знову виробляти ті кляті снаряди. Підходжу до верстата, а сльози застилають очі — нічого не бачу. Одне свердло поламала, друге, третє, четверте! Конвеєр зупинився. Підбігає до мене майстер Маргарет Шотт.

— Що трапилося, Галю?! — питає здивовано. А я показую їй листа і кажу: — Мій тато загинув на фронті! Можливо, його вбив снаряд, який я власноручно зробила! Ви розумієте мене? Як я можу тут працювати?! — і розридалася. Прибіг директор заводу та як почне мене гамселити носачами! Бив, аж поки не втомився. І якби не заступництво фрау Шотт, потрапила б я до концтабору...

СВЯТО ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОПЕЛЮШКИ

— Фашисти — то були люті звірі, а от серед звичайних німців зустрічалися нормальні люди, які не хотіли війни і співчували нам, українцям, — каже Галина Федорів-

на. — По-людськи ставилася до мене Маргарет Шотт, у якої була донька, моя ровесниця. Одного разу фрау Шотт і каже мені: — Галю, гарна ти дівчина, працювати, кмітлива. Хочу зробити для тебе свято.

Принесла вона мені одяг своєї доньки, виписала перепустку до вечора. І я у красивому чистому платті поїхала з фрау Шотт у місто Нюрнберг. Жила вона разом із сім'єю у красивому двоповерховому будинку. Поруч із будинком сад і город. Вразило мене, що у фрау Шотт скрізь: у кімнатах, у саду, на городі — порядок і чистота. Усі тарілки вимиті, аж блищать, кожна квіточка доглянута, помита. Потім фрау Шотт запросила мене до кав'ярні, де пригостила чашечкою духмяної кави. А під вечір відвезла мене у табір, де жили ми, українки, і здала вартовому — свято для Попелюшки скінчилося...

“МИ, УКРАЇНЦІ, НАДЗВИЧАЙНО НЕРАЦІОНАЛЬНІ ЛЮДИ...”

— Галино Федорівно, три роки ви жили у Німеччині і добре знаєте німецький менталітет. Германія була у руїнах, а зараз це процвітаюча країна. Чого не скажеш про нашу Україну... У чому секрет “німецького чуда”?

— Німеччина ще у ті часи, коли я там жила, була заможною, цивілізованою країною. Німці дуже дисципліновані, акуратні, раціональні люди, змалку привчені до праці, до порядку. Щоб там хтось викинув сміття на вулиці або понад дорогою, як це скрізь робиться в нас — такого ніколи не побачиш! Вони дуже бережливі, хазяйновиті. Син несе відро води, трохи розхлюпав — батько його сварить за це. У нас би уваги не звернули, особливо у місті, де вона з незакритого крану просто так може литися годинами, і нікого ця безгосподарність не турбує. У німецькому господарстві нічого не пропадає. Наприклад, варять суп на п'ять чоловік. Господина зварить рівно стільки, скільки треба — жодної зайвої ложки! А голловне, що німці вміють і люб-

У травні 1945 року українці залишали свої автографи на стінах рейхстагу. Але через 57 років після війни переможена Німеччина живе набагато краще, ніж незалежна Україна. У чому секрет “німецького чуда”? Чи можливе “українське чудо”? Про це наш кореспондент розмовляв із сільською вчителькою Галиною Федорівною Хлипавкою, яка три роки прожила у Німеччині і добре вивчила німецький менталітет...

лять працювати на совість: запізнення на роботу, прогули, брак на підприємствах — такого у них немає.

— Так, Галино Федорівно. Ось я вас фотографую німецьким фотоапаратом “Практика”, зручним, надійним: сотні плівки він відзняв і ще працюватиме багато років. Німецьку фототехніку, автомобілі та інші вироби знає увесь світ і цінує за високу якість та надійність. А чим збагатимо світову економіку ми, українці?

— На жаль, ми не вміємо так працювати, як німці, — тяжко зітхає Галина Федорівна. — Ми, українці, надзвичайно нераціональні люди. А яка в нас жаклива безгосподарність! Бачили в нашому селі за греблею руїни? Там колись були корівники та свинарник. А тепер залишилися голі стіни. Хто розікрав? Хто розвалив? Свої! Нам і війни не треба: самі все зруйнували. А яка в нас байдужість, яка рабська пси-

ків. З 1948 по 1982 рік я викладала у школі іноземні мови і добре знаю, скільки розумних, талановитих молодих людей народжує наша земля, щедра на таланти. От у нашому селі живе прекрасний молодий чоловік Володимир Гайдук. Він не п'є, не курить, працює, хазяйновитий, чесний, добрий, щирий. Такі люди — надія України і треба, щоб саме вони прийшли до влади, потіснивши нахабних нездар, які тільки і вміють, що набивати власні кишені, а до народу їм бадуже.

ЗАКОН ЖИТТЯ: ПОСАДИ ДЕРЕВО, ВИХОВАЙ ДИТИНУ!

Понад шляхом у рідному селі Галина Федорівна за власною ініціативою посадила багато різних дерев.

— Оце вишенька, — лагідно погладжує вона тоненький стовбур. — А оце яблунька. Це абрикос, а он, за греблею, мої верби ростуть. Було п'ятеро, але одну зламали під час аварії, коли тут машина перекинулася. Треба, щоб українці любили свою землю, не шукали кращої долі на чужині, а тут докладали рук, тут працювали. Землі в нас багато! Якби кожен українець посадив дерево, виховав одну чесну, працювиту дитину, знайшов собі гарну справу до душі і працював на совість — тоді б Україна перетворилася на квітучий сад. І німці заздрили б нам, а не ми їм.

Невтомна праця, любов до рідної землі, терплячість — це і є секрет “українського чуда”, яке обов'язково відбудеться.

Олег ГУМЕНЮК

Фото автора

На фото: 1. Село Літочки Київської області. Руїни корівника, який розтягли, розграбували “свої”.

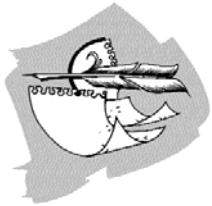
2. Галина Федорівна біля дерев, які сама посадила.

хологія! При Кравчуку мільйони людей через різні траси та гіперінфляцію були підступно пограбовані. І кого за це покарали? А ті, що були тоді при владі, — і зараз керують нами... І народ усе терпить!

— Але надія на відродження нації все-таки є.

— Так, — погоджується Галина Федорівна. — Духовний потенціал України безмежний і використовується зараз лише на кілька відсот-

Далекого 1961 року відомим тепер українським поетом Василем Симоненком було написано кількадесят віршованих творів, що стали класичною нашою спадщиною в царині красного письменства. Це, зокрема, такі, як "Чую, земле, твоє дихання", "Прощання Федора Кравчука, колгоспного конюха, з рідною хатою", "Варвари", "Прокляття", "Береги в снігу занімілі", "Дотліває холод мій у ватрі", "Моралісти нас довго вчили", цикл творів "Тиша і грім", низка епітафій "Мандрівка по цвинтарю", поема "Червоні конвалії", поема для дітей "Цар Плаксіс та Лоскотон", також чимало ліричних шедеврів про кохання, та де-що інше.

У грудні 1961 він написав кілька творів і серед них 14-го "Скільки в тебе очей..." і 26-го "Україно, п'ю твої зіниці".

Щодо цього останнього вірша, то у, можна сказати, поважному київському видавництві "Наукова думка" у книжці "Ти знаєш, що ти — людина" (упорядник В. А. Гончаренко, наклад 10 тисяч примірників), що вийшла нинішнього року, на сторінці 97 стоїть дата під цим віршем 26.12.1961, а на сторінці 138 під тим-таки твором, лише з назвою "Задивляюся у твої зіниці", дата — 1962. Книжка, очевидно, мала вийти найповніша — це помітно неозброєним оком з перших сторінок, а вийшла лише з претензіями на найповніше видання творів. Немає в ній ні прози, ні публіцистики, ні критичних заміток, ні листів, ні, тим паче, щоденника. Та й примітки, хай вибачать видавці, примітивні.

Можливо, це просто недогляд чи неувважність видавців, хоча для деяких читачів, мабуть, це не має суттєвого значення, для більшості це байдуже, але на істориків літератури подібне просто справляє прикре враження. Особливо, якщо йдеться про життя поета і його творчість. Адже нині вже написані та оприлюднені на шпальтах часописів спогади знайомих, колег, очевидців про те, що Василя Симоненка було в Черкасах жорстоко побито й це стало, ймовірно, причиною його ранньої смерті у 28-літньому віці у грудні 1963 року. Подейкують, за злочинною змовою тодішніх місцевих владців, а може, була і вказівка з центру. А хто ж про це скаже...? Лише тогочасні свідки... Вони ж не вороги собі...

Підтвердження цьому — самі поетові твори, рядки з поезій того часу, уривки зі спогадів, поетових листів і щоденникових записів.

Згадаймо хоча б отакі віршовані рядки із "Монолог маленького привида" ("Кипатий барометр"): "Моє життя потрошене, мов жито, Ціпами божевілля і злоби", "І кров моя червоно цебеніла У банку із рожевої руки", "І чорна ніч звелась в очах у мене", "Моїм убивцям у голодні вени Влили мою дитинно-чисту кров", "Розтоптаний жорстокістю нікчем". Це помста правдоборцєві за його відстоювання українських інтересів, а на той час за подібне "нагороджували" тортюрами і знущанням, в'язницями і засланням.

Автор закликає в образі малого привида до боротьби з катами. Це не просто кати, а одвічний і підступний ворог, це "відгодована злість, і хитрість, і закута в броню брехня", це вузьколобі й куцоногі, які правлять світом. Хоч, як пише поет, у нього немає

«ОДІЙДІТЕ, НЕДРУГИ ЛУКАВІ... ДРУЗІ, ЗАЧЕКАЙТЕ НА ПУТІ»

страху за плечима, він з докором дивиться на світ і закликає спопеляти байдужі серця, а сліпоту й холопство проклясти. І хоча авторова печаль не має межі, він закликає нас "у відчаї не гнутися, А вибухати, як нові сонця!"

І він вибухає, бореться словом правди і свого синівського обов'язку перед Україною, перед рідною матір'ю. Якими б не були матері, які нас породили, ми їх не вибираємо, ми лише завдячуємо їм своєю появою на світ. Інша річ, які ми вдячні сини і дочки. І рідній землі також.

*Можна вибрать друга і по
духу брата,
Та не можна рідну матір
вибирати.*

Бо то вже буде чужа мати, як і чужа, не рідна Батьківщина. Це не вибирається. Це дано вищим смислом Природи. І від неї нікуди не дінешся. Хіба, відцуравшись рідної матері чи Батьківщини, станеш злочинцем, бандюгою. Прикладів більше, ніж удосталь.

Всі ці роздуми пов'язані у Василя Симоненка з майбутнім: "Щоб квітував на диво всього світу Козацький геніальний родовід!" Хоч:

*Ми винуваті, що міліють рі-
ки
І лисинами світять береги.
Що десь духовні лупляться
калі-*

*ки
І виростають ваші вороги.
Тут на думку спливають ряд-
ки великого поета Олександра
Олеса, написані ним у 1909 році:
Ми останні вже весла лама-
ли
І далекі були береги...*

*А над нами мушкети блищали,
І сміялися з нас вороги.*

Протягом століть та і в нинішні, здавалось би, вільніші часи щодо висловлення власних свободлюбивих думок, над Українським (в Основному Законі з великої літери — прим. М. В.) народом не просто сміялися, а його нищили фізично й духовно будь-якими засобами. Війни і голодомори, терори і переслідування, звичайнісінькі вбивства і постійні здирства, винищення і вигнання тощо — все це та багато іншого застосовувалося і випробовувалося на нас, українцях. Здається, у світі немає такого іншого народу, як наш, котрий витерпів стільки страждань і мук, горя і лиха.

*Уже народ — одна суцільна
рана,*

*Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсувана петля.*

("Пророцтво 17-го року")

Та завжди є застереження, все стверджується через "але":

*Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили...*

Згадуються мені часи закриття літературної студії, точніше, обласного літературного об'єднання імені Василя Симоненка в Черкасах 1972 року.

Для нас, молодих тоді літстудійців, хоча й не всіх — це добре відомо, його ім'я було мало не святом. Літстудійці збиралися на другому поверсі бібліотеки в редакції газети "Молодь Черкащини". Там висів праворуч на стіні портрет поета в рушнику, були книжки, лежали підшивки різноманітних газет. Ми читали кла-

сичні, модернові й свої твори, обговорювали їх у міру свого розуміння й освіти, читали власноруч підготовлені лекції з історії рідного краю, країни, розбирали, аналізували літературні течії, їхні школи чи то в Україні, чи в світі, намагаючись застосовувати тодішні критичні праці зі світової й вітчизняної філософії, філології, літературознавства тощо. Це була, принаймні для мене особисто, велика школа не лише літературознавства, історії чи філософії, а й школа життя...

Пересвідчився: багато добрих, освічених, щирих і працьовитих людей живе і творить як у цьому наддніпрянському місті, так і по всій Україні. Розумні й гарні бібліотекарки, дотепні художники, з широким світоглядом архітектори, веселуни-журналісти, тодішні початківці й "почарківці" поети, прості звичайнісінькі люди давали читати заборонені на той час рукописи, книжки, окремі вірші й щоденникові записи Василя Симоненка, різноманітні народознавчі, літературознавчі, філософські, історичні праці. Хто підтримував морально, порадою, втишенням заспокійливим словом... Усім нині і завжди буду я вдячний...

І от навесні, в одну з літературних п'ятниць нас просто не допустили в приміщення черкаської "молодіжки". Спочатку говорили, що, буцімто, десь немає

тися, одурені, можливо, прозріють, і "одійде в морок підле і лукаве", "пощезнуть всі перевертні й прибуду і орди завойовників-заброд". Хочеться дуже вірити в це пророцтво великого поета.

Пригадуються його вірші й думки про "цвинтар розстріляних ілюзій", "мільярди вір заритих у чорнозем", "міста-ренегати", поетових колег, ровесників, нині відомих людей у політиці і в літературі.

У щоденнику за місяць до відходу у вічність пише, що в Черкасах він став ще самотнішим, що ті, на кого він сподівався, "виявився звичайнісіньким флюгером", стали користюльцями... А скільки їх ("Нікчемна, продажна челядь, Банда кривляк для втіх..."), лакуз і холуїв ще тепер, разом із шовіністами, намагаються донизити наш народ і Україну?!

*Вони прийшли не тільки за
добром,
Прийшли забрати ім'я твоє,
мову.*

*Пустити твого сина
байстрюком.
З гнобителем не житимеш
у згоді:*

*Йому "панять", тобі тягну-
ти*

віз.

("Курдському братові")
Василь Симоненко не зламався. Він дивився прямо правді в очі. І боровся до загибелі. І запівав це нам, якщо для нас нині суцільно він щось та означає.

*Не заколисує ненависті силу,
Тоді привітність візьмеш за
девіз,*

*Як упаде в роззявлену моги-
лу*

*Останній на планеті
шовініст.*

Для нього, в його думках і творчості понад усе була Україна. Він щогодини, щомиті бився з чортами ("Ходить їх до біса на землі"). Задля України він жив. Окрім неї для нього не існувало авторитетів, нікого, особливо ж держав-монстрів:

*Хай мовчать Америки й Ро-
сії,*

Коли я з тобою говорю.

Мається на увазі США, що на захоплених землях знищеного тубільного населення ("Жиріє з крові змучених народів") сьогодні, під приводом пошуку терористів, бомбить вже іншу державу, при цьому там руйнується все, гинуть невинні люди. І Московщина. Історія завоювань нею інших земель і народів відома. Хоч є в нього і такі студентські вірші як "Завжди ми, Росіє, з тобою", але є й "Брама", де "Сотні літ наруга і тортури Мертвих повертають у гробах...", а сторожа (вже не при мечях) Нову жертву кидє під мури З тряпкою брудною на очах, є й твір "47-й рік" про голод, "Українська мелодія".

Ось тому пише він у поезії "Де зараз ви, кати мого народу?", щоб "кати осатанілі" не забували ніде, що:

*Народ мій є! В його гарячих
ж и -*

лах

Козацька кров пульсує і гуде!

Будучи літературним консультантом, редактором видавництва "Молодь", працюючи над виданням книжки Василя Симоненка "Лебеді материнства", цю строфу, що починається словами "Ради тебе перли в душу сію, Ра-
ди тебе мислю і творю" не вдало-

БОРотьба з наслідками — безрезультатна

Доводиться визнати: загальнолюдська трагедія, що сталася 11 вересня 2001 року, є характерним симптомом нинішнього етапу розвитку людства, який супроводжується злиднями, духовним спустошенням особистості, екологічними катастрофами, витонченою злочинністю, тероризмом і реальною загрозою виникнення термоядерного планетарного конфлікту. Знищено багато видів рослинного і тваринного світу материків та Світового Океану, порушений озоновий шар, активно забруднюється навколишній космічний простір. **Ми деградуємо, тобто реально переступили межу, за якою уже розпочався незворотний процес загибелі людини як біологічного виду!**

У процесі наукового дослідження причинно-наслідкового зв'язку цього незворотного процесу, встановлено, що проблема має глибоко комплексний характер. Розкриті закономірності первнів живої речовини дозволили встановити головний принцип її еволюції, тобто причину, що змусила безсмертні одноклітинні організми ступити на щаблі еволюції, організовуючись у багатоклітинні організми всіх рівнів, втрачаючи при цьому свободу і, отже, знаходячи смерть. На перший погляд, означена дія в еволюції живої речовини здається парадоксальною, але, як переконують наукові дослідження, напрямки цього еволюційного кроку був єдино правильним, тому що він спрямований до реалізації вищої і єдиної мети: через багатоклітинну організацію створити функцію Розуму.

Наукові дослідження закономірностей первнів живої речовини, її вищої організації як людини соціальної, уможливили визначення першопричини трагедії цивілізації. **Зроблено висновок, що всі вищезазначені загальнолюдські проблеми породжені однією загальною причиною — недосконалістю людини як біологічного виду в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, що зумовлена винятково гетеротрофною (тваринною) формою харчування.** Серед цих проблем варто виділити основні:

— **соціально-політичні** (способи нагромадження й розподілу засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **соціально-економічні** (способи видобутку засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **медико-біологічні** (причина старіння організму, невиліковних хвороб і передчасної смерті);

— **біокосмічні** (неможливість виходу людини за межі Землі на тривалий термін, а також життєзабезпечення традиційною гетеротрофною їжею й утилізації біо-відходів).

Важливо відзначити, що саме людина, недосконала в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, є найбільш агресивною, найбільш хижою шлунковою істотою в Природі і, перебуваючи на Вер-

шині харчових ніш усього живого, практично вичерпала їх, чим і зумовила незворотний процес власної загибелі й загибелі всього живого.

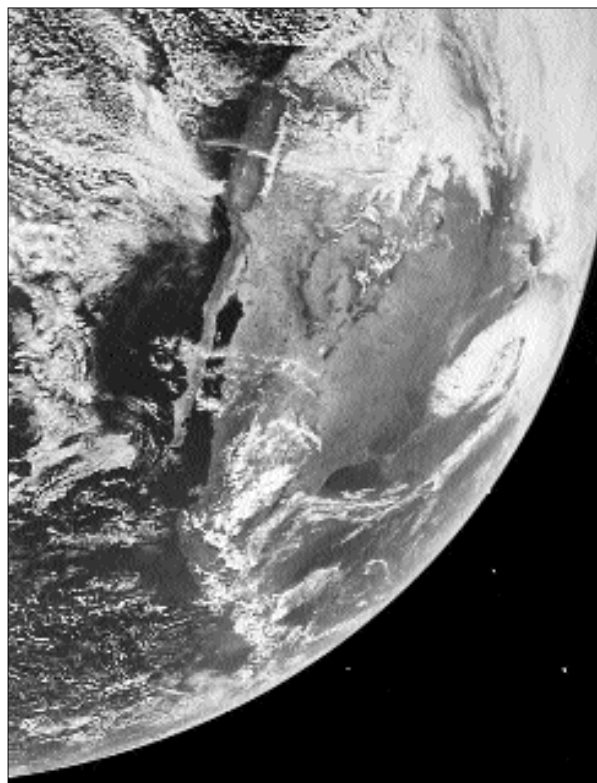
Споконвічна боротьба людини з наслідками не розв'язує проблеми, а тільки посилює її з неоправною втратою вищих цінностей — людських життів і часу. Те саме — боротьба з тероризмом, джерела якого виходять, насамперед, із незгоди певних осіб, груп і прошарків суспільства чи цивілізації, з політикою владних структур, що реалізується через насильство. З іншого боку, об'єкт незгоди, тобто політика, є також формою насильства, за допомогою якого

ційними етапами, тобто між двома рівнями досконалості: *попереднім* — людини примітивної, але хитрої, що займає вищий ярус тваринного світу завдяки сформованій функції Розуму, та *наступним* — Людини Розумної, Людини Космічної. Тобто ми подолали тільки 2% свого висхідного еволюційного шляху між двома суміжними еволюційними етапами. Характерною ознакою цього шляху є *спадкоємність* у енергоречовинному обміні, що підтверджується як антропологічною (фізіологією організму), так і функціональною (розмноженням, харчуванням) *спорідненістю* між людиною і твариною.

2. Дія двох природних супе-

У ЛЮДСТВА Є ШАНС ВИЖИТИ!

Автотрофне харчування — це забезпечення людства їжею, що дає необхідні для життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу або хемосинтезу, повністю знімаючи проблему голоду.

владні структури нагромаджують та розподіляють засоби існування. При цьому головним інструментом політики є економіка, що полягає в насильницьких способах видобутку засобів існування, насамперед їжі, при цьому гроші є їх еквівалентом і мірою. Таким чином, йде постійна боротьба двох сил за засоби існування за принципом: з одного боку, агресивне, хиже бажання відняти їх за будь-яку ціну, з іншого боку — сила, не здатна віддати. У цій боротьбі завжди перемагає сильніший. Тому ця дія, як і сам принцип, характеризує низький — тваринний — рівень виживання людини як біологічного виду.

ПРИЧИНИ? ОСЬ ВОНИ!

Протиприродне для людини застосування фізичної сили (насильства), як основного засобу в процесі життєзабезпечення на даному етапі її еволюції зумовлено такими причинами, як:

1. Дуже низький рівень розвитку сучасної людини як біологічного виду.

Недосконалість сучасної людини зумовлена, насамперед, її роздвоєністю між двома еволю-

речностей:

— *суперечність, спричинена дією антиентропійного принципу розвитку живої речовини.*

Відповідно до цього принципу жива речовина при життєзабезпеченні, що здійснюється винятково через процес постійного видобутку їжі, повинна мати мінімальні витрати своєї внутрішньої енергії. Внутрішня енергія живої речовини, її кожної біологічної системи має закономірно накопичуватися задля реалізації основної функції живого — розмноження. Ця суперечність спричиняє одну із наймерзенніших людських вад — лінощі, котрі є гальмом активного вдосконалення людини, що неминує породжує ще й такі вади, як гордіня, гнів, нечесність, одним словом — зло;

— *суперечність між інстинктом розмноження (основної функції живого) і потребою в їжі та просторі, як фатальна й непримиренна суперечність між свободою і необхідністю.*

На цю закономірність вказував Томас Мальтус ще в 1798 році. Відповідно до об'єктивно існуючих законів кількість народонаселення збільшується в геометричній прогресії, а видобуток засобів існування, насамперед їжі, — в арифметичній. Усунення диспропорції здійснюється за до-

помогою законів Природи (голод, холод, хвороби, епідемії) і за рахунок соціальних дій (злидні, рабство, насильство, конфлікти, війни). **Фактично війна є закономірним процесом природного добору в межах єдиного, функціонально невідновлюваного, а тому недосконалого, біологічного виду — Homo Gastro Faber (людини — майстра шлунку) — за ознаками тваринного світу: агресивності і хижості. При цьому завжди переможцем знищуються розумні індивіди.** Весь трагізм людської історії — на шляхах видобутку їжі, адже вона при цьому спрямовує свою діяльність лише на удосконалювання знаряддя вбивства!

активної еволюції, є природним, еволюційним розв'язанням проблеми. **Прикладною роботою наукової Концепції активної еволюції є розроблений на біохімічному і генетичному рівнях науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”**, відповідно до якого практично реалізується процес активної еволюції людини, тобто якісний еволюційний стрибок через якісну зміну її енергоречовинного обміну з навколишнім середовищем.

Важливо відзначити, що розроблений науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації” узгоджується з найбільш значимим відкриттям ХХ століття в галузі біології — відкриттям автотрофних тварин. Отож ланцюг еволюції живої речовини замкнувся. Природа сама подбала про збереження живих свідків — автотрофних тварин, як найбільш значимої ланки в єдиному ланцюзі еволюції живої речовини і, отже, дає нам підтвердження реальної можливості переходу людини як біологічного виду на автотрофне харчування — реальної можливості порятунку. Ясна річ, у парі з духовним розвитком: зміна енергоречовинного обміну людини як саморегуючої і самовідновлюючої біосистеми закономірно і неминує привести її до еволюційного наслідку — функціонального вдосконалення й досягнення гармонії: внутрішньої (душі й тіла) і зовнішньої (з біосферою).

Людина зазнає також якісних змін на антропологічному рівні, а саме:

— значно збільшиться якість Розуму, сягнувши 100% його використання, що засвідчить перехід на активний — ноосферний етап розвитку;

— значно зменшиться кількісний показник фізіологічної можливості функції розмноження, що визначатиметься Розумом;

— значно збільшиться тривалість Життя.

Автотрофне природно-генетичне харчування, що ґрунтується на забезпеченні харчової ніші організмами, котрі створюють необхідні для свого життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу, стане єдиним і надійним способом лікування хвороб століття, — завдяки усуненню причин їхнього утворення і розвитку. Людина стане досконалою космічною істотою, часткою планетарної соціально-природної системи, з єдиною мовою — мовою того народу, що відкриє людству шлях спасіння і безсмертя, тобто шлях активної еволюції. **Іншого шляху порятунку людства та біосфери планети Земля — нашої спільної оселі в живому просторі Космосу — я не бачу!**

ЩОБ ВИЖИТИ, МУСИМО СТАТИ ДОСКОНАЛИМИ

Перемога Розуму Людини над смертю, тобто над своєю основною недосконалістю, передбачена ще М. Ф. Федоровим, розвинута до наукової і соціальної думки К. Е. Ціолковським, В. Ф. Купровичем і В. К. Винниченком, науково обґрунтована як закономірна еволюційна неминучість академіком В. І. Вернадським і розроблена нині на рівні **Концепції**

• **Віктор ЛУЦЮК**, академік Російської Академії природничих наук, автор наукового проекту “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”, м. Севастополь

УКРАЇНЕЦЬ — ЛЮДИНА РОЗУМНА

Майже так перекладається з португальської слово, що звучить як "україна" — людина розумна. Про це на XXV бієнале Сан-Паулу довідався куратор українського представництва Юрій Онух. Своїми враженнями від бразильського міжнародного арт-форуму та участі в ньому України він поділився на прес-конференції, скликаній у Центрі сучасного мистецтва при Києво-Могилянській академії.

Порівняно з Венеційським бієнале, де українська експозиція була розташована у досить невеликому місці, в Сан-Паулу нашим митцям пощастило: їхня виставка зустрічала відвідувачів при самому вході до триповерхового будинку. Тобто хотіли глядачі чи ні, а мимохідь оглядали її двічі: заходячи й виходячи з павільйону. До речі, всього в цього річного мистецькому форумі взяло участь 190 художників із 70 країн.

Бієнале в Сан-Паулу — історично один із найвагоміших міжнародних фестивалів сучасного візуального мистецтва, що проводиться ось уже 50 років поспіль. Щоб уявити розмах сан-паулівського форуму, який з 23 березня триватиме аж до 2 червня, зазначу, що на відкритті його побувало 25 тисяч чоловік. Туди приходили люди найрізноманітніших прошарків, професій, різного віку: від найвищих керівників держави до безробітних. А скільну молодь організатори заохотили навіть безкоштовним входом. На проект було витрачено величезні гроші: державні, міські, приватні. Кожен таксист Сан-Паулу знає адресу бієнале.

Україна бере в ньому участь лише втретє. Отримавши запрошення, Юрій Онух із художником Тарасом Полатайком ґрунтовно подумали, чи мають право представляти свою Батьківщину, та врешті зважилися. "Ми не могли дозволити собі не поїхати, — каже Ю. Онух. — Якби представників України там не було, це означало б, що ми не існуємо".

Цього року учасники бієнале мали презентувати мистецькі проекти у п'яти секціях: "11 метрополій", "Національні презентації", "Бразильське ядро", кімнати спеціальних проектів та "Net Art" (мистецтво в мережі). Найбільше виступали з відео-перформансами та

інсталяціями.

"Український проект має назву "З висоти пташиного лету", він базується на концепції "11 метрополій" куратора Бієнале Сан-Паулу Альфонса Гуга, — говорить Юрій Онух. — "З висоти пташиного лету" стосується пи-

Тарас Полатайко і Юрій Онух

тань маргіналізації великих груп населення внаслідок світового урбаністичного процесу, а крім цього, зачіпає формальні мистецькі проблеми. Скажімо, проблему співвідношення змісту іміджу і його формальних характеристик".

Власне, все набагато простіше. Український проект полягав у тому, що на момент відкриття виставки в галереї було розташовано 11 дзеркал, які мають право представляти свою Батьківщину, та врешті зважилися. "Ми не могли дозволити собі не поїхати, — каже Ю. Онух. — Якби представників України там не було, це означало б, що ми не існуємо".

багато хто взагалі не враджував, що то космічні знімки міст. Люди сприймали зображення просто як певну абстракцію, що перегукується, можливо, із живописом славнозвісного німецького митця Герхарда Ріхтера. А кожен з безробітних викла-

дав, сказати б, мрію про "далеке й прекрасне місто", затуляючи нею власний відбиток у дзеркалі — своє реальне Я...

Влаштувати таку ін-

терактивну презентацію було досить ризиковано. У відвідувачів могло скластися враження не закінченої роботи: мовляв, тут іще працюють, підійдемо потім. Потрібно було показати людям, що в цій грізній абстракції цікавим є сам процес. Та глядачі реагували по-різному: деякі просто довго й пильно дивилися, запитували, обговорювали, дехто намагався допомогти хутчіш закінчити (хоч ідея була — якраз розтягнути викладання пазлів у часі, продемонструвати метафоричний процес створення іміджу міста, переступаючи через власний — через батчачення самого себе). Був навіть випадок, коли небайдужий до мистецтва відвідувач вирішив перемістити один пазл — чи то щоб був краший вигляд, чи то з космосу він бачив те місто інакше, — але натомість розсипав усю конструкцію. Довелося біля української презентації ставити охоронця. Та загалом гості форуму поводитися спокійно, мабуть, піддавалися чарам музики "Отче наш" Стравінського, що звучала без упину.

Побачити цей проект, можливо, вдасться й нам: у жовтні його планують повторити в Києві. Про ставлення ж до мистецтва й, зокрема, до цієї виставки мешканців Сан-Паулу — величезного міста, де циндрять шалені гроші й водночас люди живуть у собачих будках під мостом, — свідчить хоч би той факт, що на бразильський проект їхній олігарх, президент бієнале, поклав 150 тис. доларів... Видовище справді було помітним. Глядачі (особливо "гірша" їхня половина) упродовж трьох годин могли тішитися 50-ма цілковито роздягненими бразильськими супермоделями, які весь цей час стояли перед публікою. "Я ніколи не бачив одразу п'ятдесят красивих жінок голими, — замріяно згадує Ю. Онух. — Це викликає багато дуже різних асоціацій... Та загалом вони були як довершені скульптури". Цікаво, чи поклав би хтось із українських олігархів такі гроші на мистецтво, хоч би як вони його розуміли?..

Безробітна викладає пазлами мрію "про далеке й прекрасне місто"

ла без упину.

Окрім приємних спогадів про успіх української виставки, Юрій Онух привіз із собою також португальські газети, де позитивно згадується їхнє дітище. Ось деякі цитати з них: "У цей перший вік-енд на бієнале інтерактивні проекти були "чемпіонами з популярності". Біля самого входу до павільйону велику популярність мала інсталяція українця Тараса Полатайка, котра запрошувала глядачів до складання пазлів на дзеркалах, результатом чого була фрагментація зображення тих, хто складав пазли..."; "...небагато інсталяцій були такими успішними, як інсталяція українського художника Тараса Полатайка під назвою "З висоти пташиного лету"...

Побачити цей проект, можливо, вдасться й нам: у жовтні його планують повторити в Києві.

Про ставлення ж до мистецтва й, зокрема, до цієї виставки мешканців Сан-Паулу — величезного міста, де циндрять шалені гроші й водночас люди живуть у собачих будках під мостом, — свідчить хоч би той факт, що на бразильський проект їхній олігарх, президент бієнале, поклав 150 тис. доларів... Видовище справді було помітним. Глядачі (особливо "гірша" їхня половина) упродовж трьох годин могли тішитися 50-ма цілковито роздягненими бразильськими супермоделями, які весь цей час стояли перед публікою. "Я ніколи не бачив одразу п'ятдесят красивих жінок голими, — замріяно згадує Ю. Онух. — Це викликає багато дуже різних асоціацій... Та загалом вони були як довершені скульптури". Цікаво, чи поклав би хтось із українських олігархів такі гроші на мистецтво, хоч би як вони його розуміли?..

Світлана РУЖЕНЦЕВА

ФАНТОМИ ЩАСТЯ

Думка про щастя. Яке воно на дотик, смак, якої форми, кольору... Відносність близька до абсолюту. Може, конкретне відчуття, прищиплене цвяхом до циферблату старого годинника. Це коли сонце встає, торкається гарячою долонею щоки, і лагідний свинець ріки ніжить, несе... Або ж навпаки. За вікном лютий холод, а ти запарюєш чай і не можеш стримати посмішки.

А може, діти? Щебіт, галас. Смішні до подиву й сліз запитання витирають із підірки корозійні думки про абсурд, зводять на пси солодкі нашіптування про радість небуття.

Є ще "девочки-мальчики", пещено-пухнасті "питомці" зморщених дів. Нервовий вереск, пас шкряпаний натягується, мов струна... Хто кого вигулює дрімотним ранком?

Гроші... Ті, хто їх має, тішається рум'яним тенісно-тренінговим життям, сповненим кольорами, спаржею, пісною рибою та розбавленим мінералкою вином довоєнного врожаю. Зворотній бік медалі просяк нікотином дорогих сигар, вишуканими манерами, гурманством, полігамією та кокаїном... Однак і серед грізних "пофігістів", і серед затято-білозубих бухгалтерів власних калорій, самогубство — не є чимось екзотично-неприсутнім. Воно претендує на будні. Звироднілі нащадки з іржавими генами... Що вони знають про щастя?

Може, спокій, гармонія? Такий собі Будда у напівлотосі. Добре тобі. Чуєш, як артерії, вени наповнюють твій Всесвіт нерухомістю. Куди тече ця кров? Запитання зайві. Головне — вірно дихати, рівномірно розподіляти енергію "чі"... Скільки там до просвітлення? Вже поруч? А якщо в жорстко задуманому лотосі з'явиться тріщина... Непомітний, маленький вірус смерті, ганьби... Правильне дихання?

Хтось пов'яже його з Богом... Балакує незнайомець: "Я патологічно щасливий, в Бога не вірю..." Отже, можна все? Спектр бажань, помножений на безконечність. Швидкість без гальм. Щастя? Фантоми дитинства: "Рученьки, ніженьки, очки..." Чому б не тішитися сонцю? Лишень, коли зустрічаєш каліку, здогадуєшся про безсилля всього золота світу, і ще про якусь не так уже й глибоко закопану суть...

А ще, кажуть, щастя — це коли перестав боліти зуб...

Уляна ГЛІБЧУК

СЛОВО Просвіти

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ючук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук та Олег Бесський.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.

Тел./факс 228-01-30. Е-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.org.ua

Передплатний індекс 30617.

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

ЧИ НЕ ОПИНЯТЬСЯ УКРАЇНСЬКІ СВЯТИНІ В РУКАХ МОСКВИ?

ПОГЛЯД ВІТАЛІЯ КАРПЕНКА

У розпал передвиборної кампанії-2002, коли суспільна увага була зосереджена на гарячих політичних баталіях, народилися документи двох вищих державних інституцій. Це: 1) видана 14 лютого Постанова Кабінету Міністрів "Про умови передачі культових будівель — визначних пам'яток архітектури — релігійним організаціям"; 2) підписаний 21 березня Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігії та відновлення порушених прав церков і релігійних організацій". Ідеться про культові будівлі та майно передусім української православної церкви — найдавнішої і наймасовішої релігійної громади в нашій країні. Як бачимо, обидва документи стосуються однієї проблеми — відновлення історичної справедливості та подолання наслідків більшовицького свавілля і повернення церковної нерухомості та майна їхнім, хочеться сподіватися, справжнім господарям. Звичайно, повернути все ніколи не вдасться, бо чимало церков і храмів зруйновано дотла, але йдеться про те, що було свого часу брутально відібрано більшовицьким режимом і дотепер знаходиться в руках держави.

Здавалося б, можна тільки вітати такі кроки нинішньої влади, якби... Якби не деякі обставини, які не можуть не насторожувати українську спільноту. Тому варто згадати деякі факти нашої церковної історії та деякі нинішні реалії.

1686 року московські ієрархи підступно — хитрістю та підкупом константинопольських владик — підпорядкували Київську митрополію Москві. Так Церква-мати стала зі злої волі Церквою-дочкою (точніше — московською падчеркою). У 30-і роки XX століття більшовицький режим розгромив відроджену Українську Автокефальну Православну Церкву Василя Липківського, винищивши фізично її служителів. По здобутті Україною незалежності, 1992 року, коли почала відроджуватися українська національна Церква, з ініціативи Москви у Харкові був неканонічно скликаний так званий "Собор" і створена так звана УПЦ, а насправді — філія Московської патріархії, яка, до речі, не була визнана офіційними державними чинниками України. Російські попи добре розуміли, що утвердити незалежну Україну без незалежної національної Церкви буде надзвичайно важко.

З того часу склалася парадоксальна ситуація в релігійному житті молоді України держави. Церква, яка соромливо приховує свою московську сутність, прикриваючись українською назвою і нерідко виявляючи своє українофобське нутро, всупереч здоровому глуздові та елементарній логіці, користується прихильністю нинішньої влади. Керівництво держави нагороджує московських попів вищими відзнаками,

навазем саме воно залюбки бере відзнаки московської церковної філії з рук її предстоятеля митрополита Володимира (Сабодана). А чого варте небезпечно для національної безпеки співробітництво силових міністерств України з УПЦ МП, офіційно оформлене двосторонніми угодами!

Маючи потужне лобі в особі Президента, його оточення, адміністраторів на місцях, московські

попи поводять себе вкрай нахабно: ведуть нападки на УПЦ Київського патріархату, захоплюють церковні будівлі — не тільки ті, що перебувають під патронатом держави, а й ті, що належать громадам Київського патріархату. Дійшла черга і до силового захоплення приміщень Києво-Печерської лаври, яка є не тільки найдавнішою духовною святинею нашого народу, а й має статус державного заповідника. Правоохоронні ж органи ставляться до цього аж надто лояльно, підкреслено дивляться на всі безчинства крізь пальці, заохочуючи цим московську релігійну челядь до нових неподобств. Тому й склалася несправедлива ситуація, коли московського підпорядкування церква має втричі більше парафій в Україні, ніж Київський патріархат — 9 тисяч проти 3-х, — тоді як за даними соціологів (до речі, російських, яких навряд хто насмілиться зарахувати до симпатиків української церкви), 34% дорослого населення України ідентифікує себе з церквою Київського патріархату, і лише 18% — з УПЦ МП.

Навряд чи варто доводити прихильність Президента разом з дружиною та його найближчого оточення до церкви чужої держави і прихованої неприязні до української національної церкви Київського патріархату — це самоочевидно. Досить пригадати бодай події "чорного вівторка" 18 липня 1995 року, коли "доблесна" українська міліція (досі люди не знають, хто ж віддав цей наказ) влаштувала криваве побиття похоронної процесії, аби тільки прах патріарха УПЦ КП Володимира (Романюка) не був відданий землі на території святої Софії. Винних, звичайно ж, не виявилось...

Або порівняно недавнє блюзнірство властей — саме в річницю

незалежності України нововідбудований Українською державою Свято-Успенський собор Києво-Печерської лаври було доручено освятити предстоятелю філії Російської православної церкви в Україні митрополиту Володимирі (Сабодану), що фактично означало передачу його саме цій філії. Чи згадаймо провокацію проти Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета та побиття його супроводу під час пастирської поїздки у Маріуполі. Таких фактів

можна назвати безліч.

Тепер повернімося до тих двох державного рівня документів, які народилися під час парламентських перегонів, але не дуже рекламувалися і фактично залишилися поза громадською увагою — кабмінівської Постанови та президентського Указу. Якщо придивитися пильніше, то вони зовсім не видаються благом, а скорше троянським конем режиму проти Української національної Церкви. Адже перед ухвалою названої Постанови Кабмін скасував свої попередні нормативні документи, починаючи з 1991 року, якими визначався перелік кількох десятків храмів-пам'яток, у тому числі і таких найвідоміших як комплекси Софії Київської та Києво-Печерської лаври, які мали залишатися у відданні і під охороною держави. У багатоконфесійній Україні, щоб не розпалювати релігійної ворожнечі, рішення не передавати нікому храми-пам'ятки було єдино правильним. Передати їх можна і треба лише тоді, коли наша держава матиме свою єдину національну Православну Помісну Церкву.

Отже, відтепер, згідно з названими директивами всі храми-пам'ятки можуть передаватися церковним конфесіям. Яким? Отут і питання. Ми вже знаємо, яке ставлення нинішнього режиму до Української Церкви. Дуже схоже, що нинішня влада, відчувши свій близький кінець, надто поспішає розв'язати питання власності на церковні реліквії. Можна лише здогадуватися, на чий користь. Адже треба розраховуватися з московською церковною філією за активну підтримку пропрезидентського блоку на парламентських перегонах-2002. І робити це треба тепер, бо завтра може бути пізно, оскільки намітилися тенденції, які

свідчать, що до влади, нарешті, скоро можуть прийти українські національно-демократичні сили.

Чи ж не з цього поспіху між двома названими документами з'явився третій, явно провокаційний — Генпрокуратура за зверненням 65 депутатів-комуністів спробувала опротестувати законність державної реєстрації УПЦ Київського патріархату семирічної давності? Це був настільки абсурдний крок, що навіть Президент визнав його неспроможність. Цілком можливо, тільки для проформи, бо навряд чи Генпрокуратура без погодження з вищою виконавчою владою пішла б на таке.

Ослячі вуха справжніх намірів влади випнулися з мішка, коли нинішній, промосковськи налаштований віце-прем'єр з гуманітарних питань Володимир Семиноженко відверто заявив, що "доба Мазепи закінчилася, починається доба Хмельницького". Ось воно — промосковське нутро деяких впливових нинішніх державників.

У той час, як влада готувала свого троянського коня у вигляді двох згаданих документів, якраз перед виборами, 26 березня, мільйони громадян в усіх містах і селах відгукнулися на заклик блоку Юлії Тимошенко, взявши участь у спільній Всеукраїнській молитві "За Україну, за нас та наших дітей, за щасливе майбутнє!". Ця перша в історії незалежної України спільна молитва може стати прелюдією до досягнення міжконфесійного миру, стабільності і злагоди в українському суспільстві і першим кроком до створення єдиної Української національної Помісної Православної Церкви. Спільну молитву підтримали УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ та інші — всього 14 церковних конфесій. Звісно ж, серед них не було церкви Московської патріархії...

Молитва — це добре, але пильність втрачати не можна. Влада діє "тихою сапою", і, як бачимо, є реальна загроза того, що українські святині, побудовані і надбані розумом, волею та коштом українського народу, можуть опинитися в руках Москви. Ось чому з різкою і аргументованою заявою щодо урядових розпоряджень про повернення колишнього церковного майна виступила Вища Церковна Рада Української Православної Церкви Київського патріархату. В ній слушно говориться: "Ми вправі вимагати від влади, щоб питання повернення церковного майна були вирішені тільки на законній основі, за участю широкої громадськості, науковців і представників різних релігійних організацій". Цілком справедлива вимога. Але й широка громадськість повинна пильнувати, не стояти осторонь, і, коли виникне загроза, всіма доступними законними засобами не допустити, щоб духовні святині та маєтність українського народу потрапили до рук московської попівщини.

26.04.2002

Віталія Карпенко

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

ШАНОВНА РЕДАКЦІЄ!

Вже вкотре ви нас підтримуєте, і ми за це вдячні.

Зі світлим святом Христовим усіх просвітяні!

Члени студії пітики зичать здоров'я, душевного тепла, іскор надії та віри. Божого благословення усім нам, Україні.

Гострого пера вам, шановна невтомна редакціє! Христос Воскрес!

Валентина ПАШИНЬСКА,

керівник студії пітики

школи-ліцею № 23

Прикарпатського університету ім. В. Стефаника

ВЕСНЯНКА

Прийди, прийди, весно,
Принеси нам Пасху!
Кошик ми зберемо,
В Церкву ми підемо,
Паску ми посвятим —
Будем святкувати.

Анна Климців, 6-В

* * *

Сонце ясне пригріває,
Зелень рясна проростає —
Травень місяць наступає!
Ця подія не проста —
Славен він і на свята!
Писанки, крашанки,
Пасочки, свічки...
Всі до церкви поспішають:
І дорослі, й діточки!
Щоб священик не минув
Ні одної хати,
Треба писанки святі
Усім людям мати!

Надія Дойонко, 6-В

* * *

Це свято ми чекали довго,
Воно до нас уже прийшло
З весняним сонечком, із Богом,
Якого любимо давно.
Всі християни світу разом,
Які ще вірять у добро,
Зустріли Пасху дуже радо
З любов'ю в серці і теплом.

Михайло Марцинюк, 6-В

* * *

Гарна писанка у мене,
Мабуть, краща не бува.
Мама трішки помагала, —
Малював усе я сам.

Тарас Калина, 5-А

* * *

Радість з неба сяє ясна —
Завітала Пасха красна,
Всі радіймо щиро нині —
Бог дав щастя Україні.
Бог дав щастя із небес:
— Христо Воскрес! Христос
Воскрес!

Любив Ісуса Йосиф щиро:
Пречисте тіло зняв з хреста
І полотном обвив він чистим,
У гробі поховав Христа.

Ворожі сили не змовкали,
Боялись, що Він може встать,
Вони негайно наказали
До гробу приложити печать.

Як тільки почало світати,
Жінки до гробу вже спішають,
Два мужі у білястих шатах

ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

Вже там на камені сидять.
Небесні слуги в Божій силі
Валун відкинули і враз
Ворожу ту печать зломали...
Христос Воскрес! О, дивний час!

Леся Фотуйма, 6-В

* * *

Весна настала, і помалу
Природа стала оживать:
Пташки красиво заспівали,
І стали квіти розцвітати.
По встеленій барвінком стежці
Велике свято йде до нас,
Несе нам чистоту до серця.
Ісус Христос — Спаситель наш.
На небесах Він, на престолі,
За людсьми пилюно спогляда.
А ми ж хвалу Йому співаєм
За те, що від гріха спаса.
Нехай у цей щасливий день
Веселий спів лунає з уст,
Хай квіти землю уквітчають,
Бо завжди з нами знов Ісус.

Роксолана Грабова, 8-В

* * *

Як Великдень настає,
Сонечко засвітить,
Щастя й радість він несе
Людям всім на світі.
Всі раненько йдуть до Церкви,
Щоби помолитись
І Ісусові святому
Низько поклонитись.
Всі радіють і святять
писанки в господу,
Бо це свято найдорожче
Для всього народу.

Ольга Амброзяк, 6-В

ВЕЛИКОДНІЙ ПРИВІТ

На дзвіниці дзвонять дзвони,
Великодні, голосні,
Всюди вітра, всюди гомін,
Всюди радісні пісні.

Це Ісус воскрес, Спаситель,
І воскресла з ним весна:
Квіти сині, жовті, білі
Розсипає скрізь вона.

Любі друзі! Добрий ранок!
Всім привіт! Христос Воскрес!
Час співати нам веснянок,
Щоб із серця смуток чез.

Тетяна Кизимишин, 7-В

* * *

Пасху любимо усі:
І великі, і малі,
Щиро ми її вітаєм
У весняні гомі дні.
Сонце світить ясно в небі,
В полі пташечка співа,
Скільки свято це для мене
Несе щастя і добра.
Засіяє писанка,
Вмита в студениці,
Хай міцніє Україна,
Як булат, як криця.

Лілія Духняк, 6-Г

* * *

Рушниками кошики прикриті
І лунають дзвони до небес,
Бо звучить у кожному привіті,
Що Христос воістину воскрес!

Коли мати паску випікає,
То вкладає душу і тепло,
Щоб була, як наша Україна,
Де, як сонце, сіється добро.

Уляна Вишнеvsька, 6-Г

* * *

Лунко дзвони в церкві б'ють,
Туди люди всі ідуть,
Паску в кошику несуть.

Для нас свято наступає,
Що людей усіх єднає.
Кожен день цей добре знає,
Великоднем називає.

Біля церкви дітвора —
До гаївок всім пора!

Андрій Колодій, 6-В

ВЕЛИКОДНЯ НОВИНА

Всіх до церкви кличуть дзвони,
Великодні, голосні,
І новину сповідають,
Яка сталась навесні.
Всюди лине: — Чудо! Диво!
Це Ісус воскрес з могили.
І воскресла з ним весна,
Голосиста і дзвінка,
І квітуча, й запашна.

Ірина Яцків, 8-В

* * *

— Христос воскрес! — Христос
воскрес! —
Лунає звідусюди.
І ллється радість із небес —
Радійте, добрі люди!

Найбільше чудо із чудес —
Хрстова воскресіння.
Це свято ласку нам несе
І душам всім спасіння.

Нехай від серць і до сердець
Спаситель наш мандрує,
І хай між усіма людьми
Любов і мир панує.

Наталія Коржик, 5-А

* * *

Все радіє навесні:
І узлісся, і ліси,
Ось зозуля закувала
Та ще й пташка заспівала —
Це до нас прийшла весна
Великдень принесла.
Мама кошик загорнула
І барвінком завітчала.
— Хто приніс весну-красну? —
запитали діти.
— Це, мабуть, лелеченько
з неба скинув квіти.

Юлія Матюшевська, 8-В

* * *

У весняну ясну днину,
Коли спечений пиріг,
Коли пісня дзвінко лине,
Прийдуть гості на поріг.

Прославлятимуть Ісуса,
Що зійшов до нас з небес,
Потвердять поцілунком,
Що Христос воскрес.

Писаночка з Коломиї

ВЕЛИКДЕНЬ МОЇХ ДИТЯЧИХ РОКІВ

Мій батько покійний був старий (тут — досвідчений, бувалий) партизан, комуніст, спочатку “управляющий”, а потім — бригадир у радгоспі, а ще — атеїст. Хоча й частенько полюбляв приказувати: “Бог йому суддя”, замість оцінювати чийсь дії чи вчинки. Отож, будучи комуністом, у церкву не ходив. Мама похрестила усіх дітей (чотирьох) потайки, крадучись. Ікона у нас з'явилась, коли батько пішов на пенсію, та й то у дальній кімнаті, у кутку, завішеному тюлевою шторкою. І вербу, і яблук нам святтила старенька родичка. Не маю жодних претензій до свого покійного батька, надзвичайно неординарної особистості. Часи, як відомо, були непевні. Знайомий сільський учитель пересів з директорського партійного крісла на рядового безпартійного стільця тільки за те, що стояв біля церкви, коли відспівували його покійну матір — отакий антирадянський “богохульний” вчинок. Хтось постеріг і напестав кому слід.

Отож і нас, учнів, чатували вчителі (наказ згори) біля церкви у Великодню всеношну. Вже задовго до свята попереджали, забороняли, не дозволяли... Та, незважаючи ні на які заборони й загрози, Воно йшло! “За тиждень Великдень”. Як ми, діти, його чекали! Навіть батько не втручався. Чекало, власне, все: яйця у макітрах, які мама починала збирати вже за кілька тижнів; хата, яка прибирала пахучо-свіжого (від побілу), охайно-вручистого настрою: все перемите, витрушене, перебрано-перестелене, вибілене-підсилене; велика піч, що напече неповторних маминих пасок; очікував хрін — наш з братом пекельний в прямому значенні обов'язок: його треба було натерти цілу трилітрову банку. За ті кілька годин самовідданої праці очима й носом витікали всі наші хвороби, які були, яких і не було. А ще били (так в селі кажуть) свиню. Рано-вранці, днів за десять, приходили у двір колії. Я не виходила з хати, але прощальний пронизливий вереск проникав у вуха, як і тисячі-тисячі років тому, проливалася ритуальна кров на землю, соломі, траву — жертва Великому дню. Потім на пасхальному столі буде запечене свиня-

че стегно з хріном, повна миска червоних від цибулиння яєць, холодець і голубці в полумисках, сало й смачнюща ковбаса, і звісно ж — паски, паски, паски...

А ще, як писав Тарас Шевченко:

*На Великдень на соломі
проти сонця, діти
гравались собі крашанками,
та й стали хвалитись
обновами.*

Обов'язково до Пасхи люди справляли собі обнови! І мені також, можливо, не все вбрання, але хоч щось. У селі була, нині давно вже покійна, кравчиня Зося, полячка, шляхтянка. Мама вела мене до неї, прихопивши відріз ситцю або штапелю, мої

розміри ретельно вимірювались і записувались; і з-під старенького безвідмовного “Зінгера” через кілька примірок народжувалась на світ великодня сукенка...

А ще була повна хата гостей. На свято з усіх навколишніх сіл (у районі було всього чотири церкви, а хтось скаже: ого!) з'їжджались на возах, запряжених кінями, люди. Родичі урочисто заїжджали у наш двір, розпрягали і припинали коней у садку, давали попоїсти, а самі заходили і, погмонівши поважно, ішли на всеношну. Крались і ми, школярі, позаду. Так хотілось проникнути у церкву, на балкон, і страшно: вчителі побачать, і кортять — Пасха ж-бо! Кульмінаційний момент “Христос воскрес!” сповіщався таким несамивитим гупанням самопалів, що сусідні села чули.

— Христос воскрес! — Воістину воскрес!

Великодня неділя — це найкраща неділя моїх дитячих років. Один раз на рік саме цього дня мама зранку відпочивала — не топила піч. Сніданок був зі свяченим, урочистий і ситий. А потім гості, гості... А потім — повні кишені крашанок і гайда на вулицю битись на яйця. З ким зустрічались, тричі христосались (цілувались), хто виявляв бажання — бились яйцями. Спочатку носиками, а потім пухою (тупим кінцем). Бувало, ми з братом приносили додому повні пазуху і пелену варених яєць. Бо якщо ти побив чуже яйце з обох боків — збираєш його собі. Це у нас, у дітей. А от у дорослих — це була справжня азартна гра. Яйце забрати — не мета, головне перемога, фасон. До цього дійства деякі чоловіки готува-

лись так ретельно, щоб завоювати собі славу найвдатнішого бійця, що цілі легенди потім ходили по селу. Пробувати яйце на міцність — ціле мистецтво. Його треба злегка постукувати по різцях або іклах (зубах) — сокорити, так це називається. І на звук визначити, наскільки воно тверде. Одного разу за п'ятнадцять яєць з міцною шкаралушою чоловік привіз взамін односельчанці у двір машину дров. Інший залив яйце (дуже вміло) розтопленим воском. Коли ж його розсекретили, то навіть боки нам'яли. Ще якось розкусили, що один із учасників змагань б'ється качиним чи гусячим, точно не пригадую, зноском, тобто останнім, яйцем. Воно за розміром як куряче, але дуже міцне. То опісля з ним принципово вже ніх-

то не ставав навбитки. З усіх кінців великого села повільно стікаються до церкви чоловіки. Вони час від часу зупиняються то біля однієї купки, то біля іншої, щоб придивитись, приміритись, оцінити свої можливості, а іноді й вдаритись. Підставляти яйце під удар теж треба вміючи. А ще гоноровий дядько не з кожним буде змагатись, тільки

з достойним суперником. Головна, вирішальна частина цього незвичайного турніру відбувалася (і донині відбувається), звісно, біля церкви. Сюди уже прибули чоловіки і хлопці з хуторів, сусідніх сіл (мої старші брати теж тут): сокоріння, цмокання, приказування, регіт, поразки і перемоги. Хтось один — найвдатніший! Про це гомонітимуть (баятимуть) потім ще довго.

Хай простить мені Господь, що релігійний бік цього великого православного празника нас переймав тоді менше, ніж його народна основа. Та й не розуміли ми, діти, того, що нам ніхто і не брався пояснювати. Але без тих щасливих моментів, мабуть, не було б уже теперішньої величної оцінки цієї всеохоплюючої вселенської події: воскрес Спаситель, переборов смерть своєю смертю і кожному з нас дав надію на спасіння і вічне життя. Нехай ця надія породжує дію: покоління і сповідь, молитва і причастя; кілька посаджених свячених вербових прутків на березі, який підмиває вода; добре слово людини, що зневірилась у пошуках щастя; комусь прощений гріх; чесна і порядна, наполеглива праця на благо благословенної Богом, найкращої, найдорожчої землі на світі — України.

Христос воскрес!

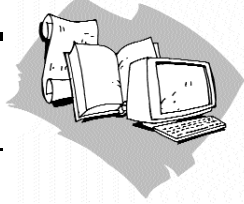
Надія МОРОЗ,

м. Запоріжжя

Оповідала про село Вичівку

Зарічненського району

Рівненської області

ПЕРЕЛИЛОСЯ СЛОВО У

Одна з особистостей, чия творчість дає багатий матеріал для дослідника, який з'ясовує проблему постмодерного, постколоніального українського тексту часів переходу від радянського простору до незалежності, — письменник-хмельничанин Віталій Мацько. Яскраво засвітившись на літературно-науковому обрії наприкінці 80-х років, цей навдивовижу непосидючий автор зростає і зростає буквально на наших очах. За плечима у нього чималий літературний багаж, належно, я вважаю, ще не поцінований критикою. Зрідка я читав відгуки на його твори, автори яких — М. Стрельбицький, В. Панченко, Д. Білоус, М. Мачківський. Добре відоме ім'я Віталія Мацька й українській діаспорі. Зокрема, він листувався з Ольгою Мак, Григорієм Костюком, Дмитром Нитченком, Олексом Гай-Голомком та іншими діячами культури. Розвідки літературознавця з Поділля охоче друкують академічне видання "Слово і час", освітній часопис "Дивослово", немало його скрупульозних досліджень про письменників увійшли до "УЛЕ" — української літературної енциклопедії.

Коли немало читачів не сприйняли (не зрозуміли) збірку курйозних віршів Івана Іова "Періодична система слів", то саме пан Віталій, як науковець, змушений був виступити в пресі, щоб пояснити тайну зорової поезії. Беручи приклад з побратима, він і сам вдається до експериментів. Так, у збірці "Під небом України" (Хмельницький, 1999) бачимо вдалі зразки його візуальних віршів. Зокрема привертають до себе увагу оригінальні

Віталій Мацько

присвяти Іванові Іову, Миколі Федунцю. Цим самим автор прагне самореалізуватися, вийти за межі канонічності, прагне проявити себе як філолог у слові, відшукуючи в лексичному багатоголосі свій найсхоженіший діамант. Віталій Мацько переливається у слово, аби воно, сяючи різнобарвними відтінками, спонукало читача пройнятися болями та радощами епохи.

Однак, поет усе ж таки надає перевагу традиційному віршуванню. У передмові до його збірки Дмитро Чередниченко зазначає, що світовідчуття автора прозоре, кришталеве. Справді, світ його героїв оптимістично-чистий. Характерні для його рядків елегантність і стишеність думок, естетична вибагливість. Пафос любові до України, до рідного краю заселяється в

читача бодай такими рядками:

*В голубій безодні жайвір висне,
Спів мажорний душу звеселя...
Звідси починається Вітчизна
І любов одвічна — звідсіля.*

Так постає в очах читача мала батьківщина науковця і поета — його рідне село Шрубків Летичівського району, що на Хмельниччині, де він уперше побачив сонячний промінчик 24 квітня 1952 року. Оцей сонячний промінчик вселився в душу і, немов нитка Аріадни, веде життям.

Попри зацікавлення зоровою поезією, якогось лінгвістичного розбишацтва у Мацькових творах не спостерігається. Він делікатно оминає білінгвізми, іншомовні слова, уникає містично-символічної наративності. Разом з тим, його вірші, драматичні твори "Кипариси Магнесії", "Збруч", "Шевченко у серці моїм" відзначаються багатством різноманітної культурологічної наснаженості — літературної, епістолярної, філософської, історичної, що засвідчує естетичне кредо митця.

Порвавши з попередньою домінуючою культурою та естетикою і спираючись на ідеї християнської моралі, В. Мацько проявляє відчуття суто власної індивідуальної "текстуальності". Постмодернізм у його творах не проступається всеохоплюючою іронією та скептицизмом щодо ідеологій, цінностей минулого, проте в ньому простежуються окремі моменти затирання межі між "високою" та "низькою" естетикою мислення. Це, як на мене, є відгуком на трансформацію, що її переживає нинішнє

суспільство. Вибух емоцій не різкий, але й помітний. Постколоніальний контекст автора спрямований до мовної проблеми, до ствердження національної ідентичності історії.

Відродно, що хоч твори пана Віталія і виходили лише тисячними накладками, але на полицях книгарень вони не залежуються. Щабель за щаблем він спинається угору самотужки, без фінансової підтримки держави, аби засіяти добрим зерном душі читачів, пестливо звертаючись:

*Мово рідна, сонечко ласкаве,
Ти закон наш і сумління праве.*

Чи почують поета ті, хто українську мову вважає формальністю? Почують, тим більше, що ще сотні й тисячі таких, як Віталій Мацько, патріотів України, далеко поза Києвом, на всіх теренах нашої держави ведуть українолюбний змаг. Щоб утвердитися господарями у власній хаті, щоб остаточно перемогла в Україні Україна. Без перебільшення скажу, ім'я В. Мацька в когорті перших серед подолян з-поміж будівничих незалежної України. Він її виборював своїм сумлінням, не раз приїжджаючи до Києва з Хмельницького на мітинги і до проголошення незалежності, і після. А з 1994 року очолює обласне товариство "Просвіта".

Невеличка форматом, але глибока за змістом збірка поезій "Зелений Мис" — то продовження чорнобильської теми, що увиразнюється в повісті Віталія Мацька "Вбіте коріння". Проблеми, що раніше замовчувалися, приховувалися від народу комуністичною

верхівкою, захопили пана Віталія. З-під його пера одна за одною народжуються книги "Голод на Поділлі", "Злотонить", "Кузьма Гриб", "Володимир Герасименко", "Кость Солуха". Літературознавчі дослідження "Чародій дива калинового", "Гомін віків" (монографія про творчість Івана Огієнка), "Словник літературознавчих термінів Івана Огієнка", "Михайло Драгоманов і медієвістика", "Білий цвіт на калині" (літературно-мистецьке життя української діаспори). А ще ж у рукописах — повісті "Сивина", "Накувала зозуля літа", захоплення малою прозою — новелетами. Архів науковця переповнений листуванням з культурними діячами діаспори. Поділився матеріалами й з Інститутом рукописів Наукової бібліотеки імені В. Вернадського.

Віталій Мацько є вихованцем столичного університету. Тут, на філологічному факультеті, він захистив кандидатську дисертацію. Представник "втраченого покоління" не розгубив діамантів інтелектуальної мислі (друкуючись у періодиці з 1969 р.). Навпаки, зібравшись із силами, за роки незалежності, власним коштом він видав "на-гора" стільки вартісної літературної продукції, що позздрити йому міг би і столичний письменник-ветеран. Однак ані вибраним, ані багатотомником ним написано він не переймається. Вистачило б сил чорнобильцю-ліквідатору опрацювати нові теми та дати лад рукописам.

А новотвори так і пульсують, так і просяться щоденно на папір з інтелектуальної думки.

● **Анатолій ПОГРІБНИЙ,**
доктор філологічних наук,
професор Київського

ПРОСВІТЯНСЬКА ПРЕСА

"Чому Україна стогне під гнітом російської Церкви? Чому в мене відома окуповані всі мої церкви чужинцями? У наших церквах служба правиться чужою мовою, чужими служителями. Хіба в нас немає своїх українських священнослужителів, які знають рідну мову, читають Святе Письмо рідною мовою? Наші храми, церкви, збудовані за часів стародавньої Київської Русі, ще тоді, коли Москва не була заснована, тепер зайняті Московським патріархатом."

Московський патріархат не визнає Україну як самостійну державу, не визнає української мови, культури, українських звичаїв і традицій.

Я не можу ходити до церкви, де працює ворожий Україні Московський патріархат!

Цим листом я звертаюся до тих кандидатів у депутати, котрі ведуть свою агітаційну роботу, щоб вони також включались у боротьбу за визволення Української православної церкви від Московського патріархату".

Євгенія КУНЕЦЬ,

м. Чернігів

("Сіверщина", № 11, від 15. 03. 2002 р.)

Отже, нашій газеті, висловлюючись по футбольному, показано "жовту картку" — попередження.

Наступна "жовта картка" автоматично перетворюється в "червону" — вилучення з поля. Цебто, з інформаційного поля. Правда, закрити газету може лише суд. Але хіба департамент засобів масової інформації існує для того, щоб готувати подання до суду?

Тепер нам треба відповісти на два запитання: а) про яку ж Церкву йдеться?; б) чи дійсно наша газета порушила норму закону?

Спершу — про Церкву, точніше про одну з церковних конфесій (організацій), яка офіційно носить назву "Українська православна церква". А фактично, для уточнення, треба додавати — "Московського патріархату".

В Україні аж до 1991 року діяв так званий Український екзархат (відділення) Російської православної церкви — Московського патрі-

Чернігівська обласна державна адміністрація
Управління у справах преси та інформації —
Редактору газети "Сіверщина"
Антоненку П. Я.

Звертаємо Вашу увагу на неприпустимість використання друкованих видань для розпалювання ворожнечі між релігійними конфесіями та церквами.

Саме таким порушенням ст. 3 Закону України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" та ст. 47 Закону України "Про інформацію" є стаття Є. Кунець "Українська православна церква Московського патріархату — це якийсь викрут".

Крім відкритої зневаги й ворожості тут зву-

чить прямий заклик "включитись у боротьбу за визволення Української православної церкви від Московського патріархату" на державному рівні ("Сіверщина", 15.03.2002 р.).

Дивує позиція такого визнаного всеукраїнського видання, як "Сіверщина", яке свої зусилля спрямовує не на зміцнення стабільності і злагоді в українському суспільстві, а штовхає людей до релігійної нетерпимості й ворожнечі.

Вважаємо за необхідне попередити Вас про неприпустимість друкування матеріалів такого характеру надалі і залишаємо за собою право звертатися до суду у випадку повторного порушення чинного законодавства про пресу.

Начальник управління

В. М. Тканко

З ХРЕСТОМ, СЕРПОМ І МОЛО-

архату. Український екзархат очолював митрополит Київський і Галицький Філарет.

Одночасно всі ці десятиліття комуністичного режиму існувала незалежна Українська автокефальна православна церква (УАПЦ). Вона ніколи не визнавала загарбання в XVI столітті Москвою Київської митрополії, цебто махінацій російських царів з утворенням "незалежної московської церкви". Не визнавала встановлення в результаті Жовтневого перевороту і громадянської війни так званої радянської влади в Україні і "вступу" України до СРСР. Зрозуміло, що така церква була оголошена поза законом в СРСР, де могла існувати лише підпільно.

І ось із проголошенням (відновленням) у 1991 році незалежності України УАПЦ відроджується в нашій державі. Сюди приїздить з еміграції глава цієї церкви митрополит Мстислав, обраний першим Патріархом УАПЦ.

Паралельно в 1991 році Російська православна церква надає так звану "автономію" своєму Українському екзархату, розуміючи, що може бути для неї гірше — Українська церква просто відійде від Москви, як Україна відійшла від СРСР. Новоутворена "автономія" була лукаво названа "Українською православною церквою".

Але значна частина цієї церкви все ж виросла відокремитися від Москви й оформи-

тися в незалежну Українську церкву. Так було проголошено об'єднання цієї частини Українського екзархату (чи вже "УПЦ") з УАПЦ і утворення єдиної Української православної церкви — Київського патріархату.

Київський патріархат очолив Патріарх Філарет. Усі наступні роки церковне життя України позначене трагічним розколом і прагненням Київського патріархату справді-таки об'єднати православні конфесії в єдину незалежну Українську церкву.

Депутат Верховної Ради Василь Червоний розповів, як йому (членові парламенту!) знадобилося років зо два, щоб у себе на Рівненщині добитися правди стосовно цієї "статистики". Так от, насправді кількість прихильників Московської церкви в Україні безсоромно завищується при потаканні влади. На папері існують давно вже зниклі "парафі", нові створюються спішно, з порушенням закону.

Зате всіяко чиняться перешкоди створенню парафій, реєстрації громад Київського патріархату.

"Українська православна церква" Московського патріархату давно вже зняла маску, давно перестала вести богослужіння українською мовою, як вони в це гралися на початку 90-х, а початку своєї "автономії". Підійть у московські храми в Україні і послухайте богослужіння: воно йде або російською, або так

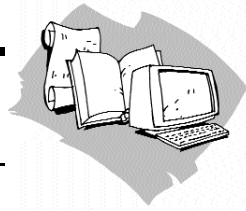
званою церковнослов'янською. У той час, як справжні церкви давно вже прийшли до богослужіння рідною мовою. Отже, УПЦ МП, а по суті — РПЦ в Україні вірно служить справі подальшого "прив'язування" України до Росії, щоб на основі "єдиної і недеїмої" Церкви відродилася й "недеїма" імперія.

Церковні конфесії (хай не ображаються небеса й віруючі), у юридичному плані, є звичайнісінькими громадськими організаціями, об'єднаннями громадян. В Україні діє Закон про об'єднання громадян (до яких належать політичні партії, громадські організації). За цим законом категорично заборонено діяльність об'єднань, керівний центр яких знаходиться за межами України. Чи можете, наприклад, уявити собі Всеукраїнське товариство "Просвіта" як структурну одиницю якогось найпатріотичнішого всетурецького чи всеросійського товариства? А в церковних справах, виявляється, закон не писаний. Серед білого дня існує церковна організація, керівний центр якої міститься на території іншої держави, у Москві. І нічого, нормально.

То чи не є законною вимога повернення українських храмів українському народу, визволення Української церкви від іноземної? Так, нашим українським законодавством заборонено НАСИЛЬНИЦЬКІ методи, а пресі заборонено пропаганду насильницьких дій. Але де в цитованій публікації "Сіверщини" заклик до насильницьких дій? Чому "розпалюванням релігійної ворожнечі" названо вимогу історичної справедливості, відродження нашої духовності, врешті, відродження і зміцнення нашої державності? Якщо піти за цією логікою, то "розпалюванням національної ворожнечі" буде, скажімо, заклик повернути українцям українські школи. Цебто, якщо навіть у Криму чи на Донбасі українське населення становить 40 чи 60 відсотків, то й українських шкіл повинно бути відповідно, а не 4 чи 6 відсотків. Заклик легально, конституційно перетворити російські школи в українські теж буде розцінено як "розпалювання"?

Українці не можуть підтримувати апологетів імперії, що носять на рсях хрести, а в голові — п'ятикутні зірки із серпом і молотом.

● **Петро АНТОНЕНКО,**
редактор "Сіверщини"

На Стрийщині є гарна традиція — щороку, навесні, уже восьмий рік поспіль в Народному домі “Просвіти” (минулого року святкували 100-річчя з часу відкриття) проводиться конкурс за титул “Князівна Стрийщини” серед старшокласниць району. Організують це барвисте свято невідомі працівники Стрийського районного Будинку учнівської творчості (директор Марія Чорнописька — просвітянка і голова районної філії Союзу Українок). Організатор і автор сценарію методист БУТу Люба Мельник, помічник — методист Оксана Опришко. Конкурс суттєво відрізняється од модних тепер конкурсів краси тим, що він має національ-

СТРИЙСЬКІ КРАСУНІ

но-патріотичний, фольклорний і морально-етичний характер. Цього року дата проведення була вибрана святкова — 7 квітня — Благовіщення Пресвятої Богородиці. Розпочалося свято показом своєрідної “візитки” кожної учасниці.

Потрібно було за короткий час — до 10 хв., розповісти про себе, свій родовід, родину, традиції, вподобання, походження прізвища та імені і т. п. Кожна конкурсантка виходила в традиційній, старовинній (часто з бабусиною скрині) народній одязі. Кожна була, наче писанка — в таких барвистих кептариках, розшитих бісером, спідничках, запасах, вишитих сорочках, віночках, стрічках — очей не відведеш. Вкотре переконаюсь, що українським дівчатам найбільше личить народний одяг, в ньому кожна юнка — неповторна красуня. У наступних конкурсах дівчата демонстрували і розкішні вечірні сукні, та все ж у народному одязі вони були просто чарівні. Також змагалися дівчата в конкурсах мистецького і літературного напрямів. Визначало компетентне журі вміння дівчат запеленати “немовля” — ляльку, оскільки призначення кожної дівчини (жінки) на цьому світі — продовження роду, а також проспівати колискову сповитому “немовлятку”. Насамкінець учасниці де-

монстрували своє кулінарне і господарське вміння в конкурсі “я — господиня”. Перед глядачами і суддями кожна готувала салат з підготовлених продуктів та прикрашала його, й гечно припрошувала присутніх скуштувати її страву. Три години дійства проминули швидко, і журі мусило визначитись з переможницею. Це було ой, як нелегко, бо кожна з учасниць, а саме: Алла Мишалова (СШ с. Миртюки), Роксолана Барабаш (СШ с. Великі Дідушичі), Наталя Брида (СШ с. Любинці), Юлія Стефанків (СШ с. Нежухів), Ірина Мацигін (СШ с. Нежухів), Ірина Левицька (СШ с. Довге), Ольга Тур (СШ с. Моршин) заслуговували на перемогу. Та короною “Князівни” одна. За підсумком результатів усіх турів конкурсу найбільше балів отримала Юлія Стефанків, яка й стала “Князівною Стрийщини-2002”. Корону на голову їй одягнула минулорічна “Князівна...” — Надія Ворон — учениця СШ с. Дуліби. Всі учасниці отримали подарунки, квіти і оплески вдячних глядачів та своїх друзів. Як завжди — спільне фото на пам’ять. Свято закінчилося.

А працівники Будинку учнівської творчості уже думають про наступний конкурс “Чарівна україночка” — для дівчаток середнього шкільного віку. Місяцем раніше в цьому ж залі і під керівництвом тих самих організаторів відбувся непоганий конкурс серед юнаків — “Галицький лицар”. А в “корзинці” невідомим освітян і організаторів ще багато нових і цікавих задумів. Щедро черпають вони з глибин народних.

Гарні традиції є в Стрийщині, і було б добре розширити рамки цих заходів до обласного рівня. Найближчим часом запропонуємо обласній “Просвіті” і Союзу Українок використати досвід стріян для проведення подібних заходів на обласному рівні.

● **Наталка ПОЧТОВНИК**, голова Стрийського осередку ВУТ “Просвіта”
На фото: учасниці конкурсу демонструють народний одяг; “Князівна Стрийщини-2002” Юлія Стефанків

80-РІЧЧЯ ЗАГРЕБСЬКОЇ “ПРОСВІТИ”

22 червня 2002 року виповнюється 80 років, як “Просвіта” заснована в Загребі (Республіка Хорватія). Це була перша громадська організація українців, що оселялися тут здебільшого великими міграційними хвилями (середина XVIII, кінець XIX століття, періоди першої та другої світових воєн), й сьогодні офіційно визначаються в Хорватії у шість тисяч осіб. Саме часові та регіональні рамки переселенців виокремили наразі модні тут поняття “русинів” та “українців”, формально об’єднаних з 1968 року “Союзом русинів і українців Хорватії”. Русинське ж народне об’єднання “Просвіта” 20-х років вперше спромоглося створити український культурно-просвітницький центр у Хорватії, що навіть допомагав братам з “Великої України” в часи голодомору 1921–22 рр.

26 квітня 2002 року делегацію української діаспори з Хорватії приймало у Києві Центральне Правління ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Голова “Культурно-просвітницького товариства русинів і українців у Загребі” пан Славко Бурда та Іриной Муд-

ЮВІЛЕЙ

рий, що очолює згаданий “Союз русинів і українців Хорватії” були підтримані з ініціативою спільного відзначення 80-річчя загребської “Просвіти”, здобувши навіть попередні домовленості на посольсько-урядовому рівні. На загребські святкування у жовтні, таким чином, очікується навіть (в оптимальному варіанті) Президент України Леонід Кучма.

Зі свого боку Центральне Правління ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка зобов’язалося забезпечити наукове підґрунтя річниці, залучивши українських науковців до історичного аналізу діяльності як загребської “Просвіти”, так і решти громадських об’єднань українців Хорватії. Дослідження життя української діаспори в Хорватії має завершитися виходом окремої наукової праці. З просвітницькою делегацією у Загреб повинні також приїхати наші мистецько-художні колективи — “представники культури Великої України”.

У справі наукового дослідження життя українців у Хорватії ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка сподівається і на громадську ініціативу науковців та людей, які були причетні до цього або мають інформацію (наукові матеріали) з цих питань.

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

вільно йде процес нашого мовного відродження? Чи у всіх багатомовних країнах становлення мови титульної нації відбувається у такому ж протистоянні, як у нас української та російської мов? тощо — і ще більш гостро звучали відповіді професора А. Погрібного.

Студенти показали сценку “Звідки “русскаяязычное население” Харкова?” (за книгою “Розмови про наболіле”), виконали пісню “Рідна мова” (музика Валентина Касьянова — керівника коледжного ВІА “Пролісок”), інші мовно-патріотичні номери.

Зі щирою вдячністю Анатолій Григорович сприйняв сердечні і безпосередні дитячі вітання на свою честь:

*Хай Вас Бог оберігає,
Професоре, для людей,
Про здоров’я Ваше дбає,
Про життя Ваших ідей.
Зичим Вам в буремний клекіт
Чи то в рідній стороні,
А чи десь в краю далекім
Завжди бути на коні!*

Т. К. БУРЛАКА, голова осередку ВУТ “Просвіта” в Київському педколеджі ім. К. Д. Ушинського

●

РОЗМОВА ПРО НАБОЛІЛЕ

МОЛОДЬ «В СОБІ ШУКАЄ ОПЕРТЯ»

Зустріч студентів і викладачів Київського педколеджу імені К. Д. Ушинського з А. Г. Погрібним та обговорення його книжок “Розмови про наболіле, або Якби ми вчилися так, як треба” і “По зачарованому колу століть, або Нові розмови про наболіле” перетворилася на справжнє дійство на тему “Повернімося до самих себе!”.

Студенти, які прочитали бодай одну з двох обговорюваних книг А. Г. Погрібного, пережили, як вони сказали, вперше в житті потрясіння, прозріння, творче піднесення й оздоровлення своєї досить затуманеної національної свідомості. Наприклад, Тетяна Хомчук так зізнається у виступі: “Про необхідність функціонування української мови я знала на теоретичному, суто абстрактному рівні, не пов’язуючи його з розвитком духовності і матеріального благополуччя окремої особи і цілої нації. Та коли з деяких сторінок Ваших, Анатолію Григоровичу, книг війнуло полем жорстокої битви за духовність і мову титульної нації України, то я збагнула, здавалось би, прості істини, а саме: конфліктність сучас-

них мовних проблем в Україні закладено, як міну уповільненої дії, ще в давніх деформаціях мовної ситуації, а також у нездатності чи небажанні знешкодити цю міну зараз; спокій, стабільність і розквіт нашої нації значною мірою залежить і від повноцінного застосування української мови у всіх сферах нашого життя”.

А Оксана Тернова висловила сподівання, що деякі сили мусять, зобов’язані зрозуміти: “Наша мова може зникнути не тому, що її не вивчають, а тому, що нею не розмовляють ті, хто її знає”. А це, поставивши гостеві запитання, вона акцентує: “Коли ж в Україні покладуть край розігруванню карти двомовності? Адже ж ми маємо свою державу — і настала пора твердо і законодавчо сказати “ні” нищенню українського слова мерзенним “двоязычием” впродовж трьох з половиною сотень літ”.

А ті студенти, котрі обрали для себе чи не найвідповідальнішу роль — зіграти К. Д. Ушинського, Лесю Українку та О. Телігу як духовних побратимів А. Г. Погрібного, — намагалися не стільки зовні

бути схожими на них (наприклад, борода, циліндр, смокінг у К. Ушинського, відповідні зачіски й одяг у Лесі Українці та О. Телігі), скільки змістом і формою своїх промов зобов’язані були органічно вплестися в канву й напругу обраної духовно-мовної проблеми. І це, треба віддати їм належне, вдалося повністю: і коли К. Ушинський (студент 401-ї групи Антон Дзюба) карбував свої духовно-мовно-педагогічні заповіді; і коли Леся Українка (студентка Антоніна Бриндіна) переконливо наполягала, що українці мають позбутися самоприниження, рабської національної психології; і коли О. Теліга (студентка Яна Порошок) подала яскравий взірць рішучого, гордого і привсе-

людного самоусвідомлення себе як українки.

Слухачка ж аудиторія відчула одразу, що ця зустріч розрахована не на дурників чи простачків, а на студентів, здатних мислити. Присутні захоплено реагували оплесками чи сміхом на будь-який вдалий момент експресивної, відвертої Розмови про наболіле.

Письмове бліцопитування, проведене по завершенні вечора-зустрічі, засвідчило, що наша педагогічна юнь не поверхово думає, а сама “в собі шукає опертя” (Л. Костенко), орієнтуючись на справжні дороговкази української мислі і дії.

Тому так гостро ставилися студентські запитання: чому так по-

ДУША ВСЕ Ж ПРАГНЕ ЗБАГНУТИ

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

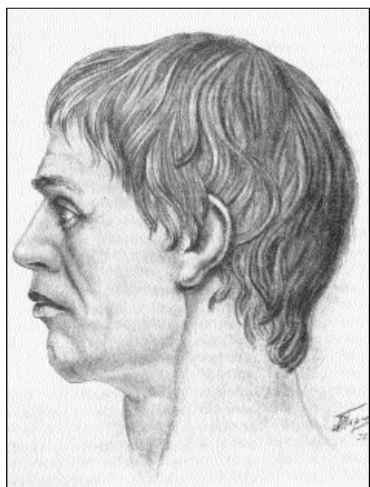
Про трипільську культуру сьогодні багато мовиться серед археологів і культурологів, істориків і філософів, ідеологів і політиків, у колі фахівців і аматорів, у студентських аудиторіях і широкому загалові шанувальників її. Видатна цивілізація часом стає вигідними козирями для політичних маніпуляцій ідеологів та культурологів — на шпальтах газет на цю тему друкується чимало дискусійного матеріалу, що потребує об'єктивної оцінки фахівців.

Етнічна приналежність трипільської культури є проблемою походження європейських народів і нерідко подається перекошено. Як ось у виданому нещодавно Інститутом археології НАНУ тритомнику “Стародавня історія України”. Керівник авторського колективу академік П. Толочко заявив у пресі: “...ми впади в небезпечну крайність, підгрибаючи все, що погано лежить, і миттєво проголошуючи це українською історією. Нею вже стала трипільська культура...” І маніфестує спільні зусилля науковців академічного видання: “Ми намагаємося поставити все на свої місця... Головна мета вченого — її величність істина”. Керовані ним автори (у погоні за омріяною “істиною”) вважають, що трипільська культура за своїм походженням чужорідна Україні, бо трипільське населення прийшло — у скульптурній пластиці образів трипільців відтворено обличчя людей Близького Сходу з великим горбатими носами і т. п.

Та чи не напускають науковці на чолі з головним офіційним істориком непроглядного туману такими “істинами” на своїх співвітчизників? Щодо “горбатих носів”, то в гончарній пластиці народних майстрів Полтавщини, Чернігівщини, Слобожанщини, Київщини, Уманщини, Поділля (обидва боки Славути) з минулих століть і аж по сьогодні саме ці горбаті носи і є виразними й, мабуть, улюбленими деталями їхнього натхненного образотворення. У видатного гончаря ХХ ст. Олександра Ганжі з Поділля — епіцентр раннього і розвиненого трипілья — витвори фігуративної кераміки мають людські лики з особливими горбатими носами, які він легко й експресивно наліплював. Тоді, виходить, і вони, наші традиційні гончарі, також прийшли? Семіти? Досі у більшості археологів, дослідників енеоліту, починаючи від В. Хвойки, який її відкрив, зв'язок трипільської культури з українською історією не викликає сумнівів. Пошлемося на академіка Б. Рибаківа (одного з учителів академіка П. Толочка), якого дуже важко запідозрити в українському “патріотизмові” та “міфотворчості”, але саме він ствердив (“Новітня концепція”, 1990): “Я обстоюю позицію, що українці живуть автохтонно, тобто споконвічно на корінній слов'янській землі. При цьому я спираюся на трьох китів історичної науки: Нідерле, який створив “Слов'янську енциклопедію”, академіка Грекова, історика держави і права Юшкова”. І раніше, в 1965 р. (“Археологія СССР”, №1—2) він підкреслював: “тільки слов'ян можна вважати прямими нащадками трипільців”. Питасмо в головного офіційного історика П. Толочка: хто ж і чію історію підгрибає? Трипільську культуру, що “погано лежить” на землях українських?

Цілком у унісон академікові, своєму патрону, доктор історичних наук Л. Залізняк у статті “Про трипільців, семітів та незбагненну українську душу” взявся розтлумачувати генезу трипільської культури. Автор займається вивченням мезоліту (перехідної культури від пізнього палеоліту до неоліту) — саме його матеріальною культурою, що не має ознак етнічної приналежності, він на-

магається перекопати, ніби трипільці прибули з Малої Азії: там стався демографічний вибух і надлишки населення розселилися на Балкани, до Індії, Аравії, у Північну Африку. Згодом заселили Молдову та південь і лісостеп України. Проте одне тут неясно: звідки ж у Малій Азії зібралось

Реконструкція зовнішнього вигляду чоловіка і дівчини за черепами з поховання Вихватинського могильника (за М. Герасимовим)

стільки населення? За територію вона менша за Балкани!

Усе те, що не співвідноситься з точкою зору офіційної археології (хоча академік Б. Рибаків і академік П. Толочко зі своїм колективом видання “Стародавня історія України” — чинники офіційної науки, а які полярні думки стосовно трипілья!) Л. Залізняк іменує “аматорством” або “міфотворчостю”. Однак шановний професор не звинувачує у “міфотворчості” самоозначень “богобраного” народу і не піддає глузові “Мифы русско-го народа”, а надміри патріотизму в їхніх ідеологіях не наважується (як це б мало впливати з його логіки) віднести до розряду національного безглуздя. Подаючи трипільців як малоазійців, він вказує, що “ці люди належали до східноєвропейського антропологічного типу, ...невисоким зростом, темною пігментацією, скошеним чолом і великим носом своєрідної форми”. (Певно, принциповий історик власними очима тепер (!) побачив цих людей з темною пігментацією?) Розкриваючи етнічну приналежність трипілья, Л. Залізняк зумисне заплутав його формування: “...балканоуднайський неоліт, в т.ч. і трипільська культура, генетично, культурно, антропологічно, а також етнотомно тісно пов'язані зі згаданими етносами Близького Сходу, які не належать до народів індоєвропейської мовної спільноти”. А ще раніше, у “Нарисах стародавньої історії України” автор безапеляційно прорік: “Близький Схід не міг бути батьківщиною індоєвропейців (а звідти, за його схемою, пішли трипільці — О.Ф. і В.М.) тому, що був батьківщиною семітської сім'ї народів”. (Висновок історика остаточний: трипільці — семіти!) Закидаючи покійному В. Ілліч-Світичу за невдалий термін, професор тлумачить своє: “Семіти виділилися з афразійської спільноти не раніше IV—III тис. до н.е. Тому те, що В.Ілліч-Світич звав семітською лексикою, по суті є афразійською”. Цебто завуальовано означає: афразійська лексика — це таки точно семітська. Отож Л. Залізняк, заплутуючи походження трипілья, сам заблудився навколо дерева.

Не особливо прихильний до трипільської культури доктор історичних наук Д. Телегін в “Археології України” (Київ, 1994) пише, що населення на території України було одного й того

ж антропологічного типу з часів мезоліту, потім неоліту і в добу трипільську. (Для пояснення пропонуємо фото з реконструкції людей трипілья).

Зневажливе ставлення до історії українського народу з боку докторів наук Л.Залізняка (“більшість прибічників трипільського походження українців відповідають приблизно так: “Де

і коли вони жили, не знаю, а що були українцями — знаю точно”) та М. Поповича (“українці тут жили вічно”) у придуманих ними словесах накладається на весь загал українців. Тенденційно-антиісторичне мислення Л.Залізняка (“трипільська культура генетично, культурно, антропологічно, а також етнотомно... не належить до народів індоєвропейської мовної спільноти”) і М. Поповича (“носії трипільської культури аж ніяк не могли бути ani слов'янами, ani їхніми прямими попередниками”) — “Нарис історії культури України”, 1998) є шкідливим популізмом у шатах наукової термінології. Будуючи власні схеми етнотенезу трипільців, вони не посилаються на вислідження Хвойки, Даниленка, Рибаківа, Чмихова, бо їхні теорії спростовані цими видатними археологами.

Трипільська цивілізація, сформувалася саме між Дністром і Дніпром, досягла найвищого розквіту і, маючи свою мову й письмо, проіснувала як цілість 1500 років, а нині закономірно постає велетенською духовною цитаделлю, навколо якої ссещуються списи речників програми глобалізму. Тож і не дивно, що вона, за умоглядними версіями певної категорії археологів (теорія міграції культур), неначе той циганський табір, мусила блукати по широтах і меридіанах — то була на Близькому Сході, то опинялася на Балканах, увесь час зазнаючи (за чиймись міркуваннями!) “ін'єкцій” сусідніх племен, етносів чи етнічних масивів. А між тим доктор археології В. Даниленко, глибинно дослідивши давні археологічні культури Європи і Азії, ще раніше (“Неолит України”, 1969, “Енеолит Украины”, 1974) довів: “Релігійно-космічні уявлення племен буго-дністровської культури і генетично пов'язане з нею трипілья були, безсумнівно, індоєвропейськими, що має підтвердження в індоіранській і, особливо, у давньогрецькій міфології й символіці”. Сама буго-дністровська культура генетично входить у мезоліт, “а разом з тим, як своєрідний етнокультурний міст між неолітом Східної і Західної Європи”.

Упродовж XIX—XX століть офіційними чинниками історія українського народу систематично спотворювалася. Ця практика продиктована тенденціями ідеологічного спрямування. Знані класики Маркс і Енгельс визначали, що є народи “істо-

ричні” (вважайте, читачу, панівні — цебто завойовницькі), великі, а є “неісторичні”, тобто малі, що мають лягти погноєм задля могуття “історичних”. Такими безперспективними народами вони назвали й слов'ян. Цілковито за такою указкою професор гарвардського університету О. Прицак уперто переінакшує історію України-Руси (М. Грушевський своєю багатотомною фундаментальною працею не переконав його), приписуючи заснування Київської Русі хозарам, що були тюрками (“Хозарська держава — попередниця Київської Русі”, “Віче”, 1992).

Геть не спровокований українським буржуазним (!) націоналізмом, а задля історичної правди поляк М. Красуський 1880 р. на свої кошти видрукував “Древность малороссийского языка”, де з допомогою порівняльного аналізу європейських мов обґрунтовує власну тезу: “Займаючись тривалий час порівнянням арійських мов, я дійшов переконання, що малоросійська мова не тільки старіша від усіх слов'янських... а й санскритської, грецької, латинської та інших арійських”. (Його висновків ніхто, до речі, не спростував). То чому ж не дослуховуються до цих визначень ті, хто береться написати правдиву історію українців?

Вже в роки нашої незалежності, коли заходить мова про давність єгиптян, вавілонян, китайців, іудеїв — тут все ясно, вони споконвіку жили на своїй землі. А от коли виникає природний інтерес українців власним сумлінням осягти свою давню історію, тоді зразу ж знаходяться “знавці”, які цей патріотизм автохтонів іменують “аматорством”, “міфотворчостю” й беруться “вчити нас історії нашої” (посадовці П. Толочко, Л. Залізняк, М. Попович). Принагідно нагадаємо їм: шановані у науковому світі аббат (священник) Брейль, вчитель малювання В.Хвойка, етнограф В. Щербаківський (даруйте, “аматори”! — без почесних звань членкорів-академіків, — усі троє відкрили палеолітичні стоянки), хоч і не мали спеціальної освіти, проте були археологами за покликанням — за інтуїцією справжнього дослідника, й відкриті ними та науково обґрунтовані давні культури є надбаннями світової науки. Де проявляється аматорський підхід до даної проблеми? Та там, де маніпулюють правдою-істиною.

За панування комуно-більшовицької влади право визначати істину мав всесильний ідеологічний відділ ЦК КПРС, який нічого не вивчав, але вершив долю науки. Традиція таких суддів склалася і в Інституті археології України, де начебто поза ними не може і бути іншої аргументованої думки. Чи ж подивує те, що ця державна інституція, як і в часи радянські, так і нині, має свої групові ніші версифікаційні, не зважаючи на вагомий напрацювання своїх колег-археологів та не рахуючись з передовою думкою зарубіжних істориків у ділянці наших етноісторичних питань? Тому панує там концепція міграційності культур, придумана О.Шахматовим, і заперечення спадковості споріднених культур. Очевидно, що за своїми науковими потугами наші археологи не спроможні аргументувати: з якої підоснови ми, українці, постали? Де наші пракорені? А як пояснити: чому на території історичні культури “зникають”, а головна культура — хліборобська і є основною в українців, що була вироблена ще з часів буго-дністровської, трипілья, бронзового віку, скотів (скіфів), Київської Русі і аж по сьогодні? Як визначальна. І чи переривається зв'язок поколінь? Та й очевидна спадковість культур археологічних? То, може, тоді, вчені і “не вче-

ні” (так звані аматори), ставаймо до роботи очищати од завалів нашу історію, не рвучи пуповину нашого первородства? Але прислухаймося і до висновків, не заангажованих ідеологічними постулатами, найавторитетніших зарубіжних істориків.

Англійські вчені Кларк і Пірот (“Передісторичні суспільства”) визначають: “Між Карпатами й Кавказом — місце групи індоєвропейських народів. Вони — предки кімерійців і скитів”. І додають: “Середній Схід, Індія, Пакистан, Месопотамія, Близький Схід, колонізовані людьми з території України”. Австралійський історик Г. Чайльд (“Досвідок Європейської цивілізації”) зазначає: “Міграція з причорноморських степів не тільки на Південний Схід — Месопотамію та Іран, але й на Південний Захід — на Балкани, до Трої. З причорноморських степів у найранішій цивілізації розвивалася індоєвропейська мова”. Англієць Сір Леонард Вуллі (“Початки цивілізації. Історія мови”) дослідив, що племена аріїв вийшли з українських земель і були творцями нових держав і їхньої культури, де вони поселилися, зокрема і в Месопотамії. Чеський лінгвіст Нідерле довів, що мова трипільців — праслов'янська мова, і вважає колиською індоєвропейців територію на південь од Прип'яті.

Запитуємо у “знавців”: де ж насправді був отой демографічний вибух, що зумовив розселення індоєвропейської спільноти? Де з'явилися найдавніші хлібороби з огляду на міркування світової історичної науки?

Трипільська цивілізація відкривається нам, нинішнім і прийдешнім нащадкам, як найунікальніша оаза духовного буття наших попередників на Євразійському материкові, якщо до вислідження її комплексно докладуть зусиль історики і мистецтвознавці, археологи і мовознавці, астрологи й етнографи, релігієзнавці й архітектори, астрономи і художники, фольклористи і міфологи, естетики і епіграфологи, математики й біологи. Ми, сьогоднішні, не лише зацікавлені минулим і уважні співпереживачі того прекрасного, що було на нашій землі, не тільки спадкоємці величного побутування і вершинних злетів космовідань наших прапредків, ми, насамперед, є поклані Вищим Розумом уберігати світлоносні ідеали нашого перводуху та примножувати плин космопланетарної енергії образотворення. І знаймо: ні хозаромислий О. Прицак, ні імперієць М. Погодін та О. Шахматов, ani наш усезнаючий академік Толочко, ні новітні “знавці” (у цім ряду і пріснопам'ятні 70-х маланчуки, деї), Л.Залізняк і М. Попович, не кажучи вже про різної масті “німців” чи “доброжелателів”, не віднайдуть нам правди нашої історії. Ось тому не уявляємо чужими догмами українська душа постійно прагне витримати давню історію рідної землі і її людності в істинності, а не в кривотлумаченнях. Це до неї звертається сучасний поет Борис Олійник:

*Повстань державно,
врівень з високостям,
з глибин трипілья,
як з води й роси,
щоб, зачудований
козацьким ростом,
запрявся світ
до тебе доростити!*

Олександр ФИСУН,

художник, член НСХУ,

історик мистецтва;

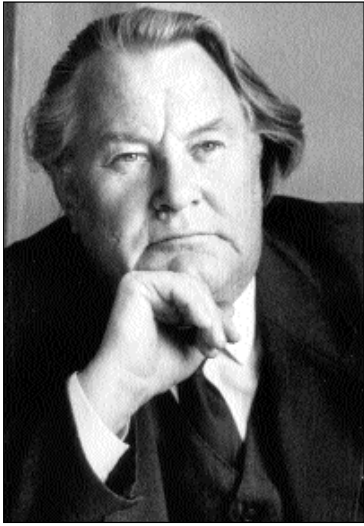
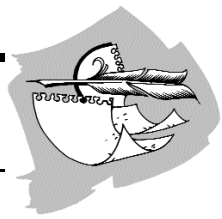
Вадим МИЦИК,

директор Тальнівського музею

історії хліборобства.

археолог, лауреат премії

ім. В. Хвойки

Олександр МАТІЙКО

У ЦАРИНИ ЛЮБОВІ

У царині любові
козацька ковила,
далекі таборів
пісні на два крила.

Вони такі сучасні,
у них — усе своє,
вони замінять гасло,
якщо потреба є.

Усе, усе, що любимо,
із царини землі.
Ще буде в селax людно
і взяточок бджолі.

Завис дощик наміткою
з-під сонця, з-за ліска.
Ніякої політики,
бо все із колоска.

А Слово наше Боже...
Не вмерло і не вмере.
Стараймося. Схоже —
наша бере.

УКРАЇНЬСЬКА ДАВНИНА

Українська давнина...
Слід Адамів до печерки
без дверей і без вікна,
піднебесна глибина —
ні хреста ще, ані церкви, —
тільки погук та луна.

На Росянщині ще рала
не було — розкошувала
мова наша вікова,
корінна і неділима —
наша спрага невтолима, —
мова наша горьова.

Я й сьогодні там сусідом ще,
коло першого осідища —
коло нятяку села.
Коло першого багаття
вже було це слово — браття
і любов моя була.

І бджола вже у дуплі
щось про мене міркувала.
Людям у моїм селі,
що перебуде,
накувала
віща птаха-зозулиця:
буде в Києві столиця.

Це така вже давнина —
тільки погук та луна.
Україна вже була —
у сорочці вишиваній,
у чемерці, у жупані,
в леті вольного орла.

ПОЇДЕМ, ДРУЖЕ,
В БОГУСЛАВ

Дмитрові БІЛОУСУ

Такого друга Бог послав, —
у кого друзі є миліші?
Поїдем, Дмитре, в Богуслав —
на Рось! на Рось! — читати вірші.

...Мої там ївки межі віт
ледь прокидаються, ще сонні,
а я вже — полечком, босоніж
до школи... у широкий світ...
Там і твої святі стежки,
твої студбатівські, звитажні...

Поета-воїна Андрія Пилиповича М'ястківського, як і
Олександра Михайловича Матійка, я знаю з давніх
літ — із початку п'ятдесятих років. У найближчий
час ми можемо відзначити півстоліття (пеле!) нашого
знайомства, що із плином днів і років переросло у щиру
та сердечну приязнь, взаємну повагу і дружбу. Нам є кого
і що згадати. Я ж дитя минулої війни, а вони — її солда-
ти й чесні літописці. Між нами не роки, а люди. Ми най-
частіше згадуємо "Молодь" — наше молодіжне видавни-
цтво і літстудію, куди на поетичні понеділки з усіх усюд
злітались, як весняні ластівки, перші поети-шістдесят-
ники. У незабутньому товаристві Василя Симоненка,
Бориса Мозолецького, Володимира Підпалого та Воло-
димира Забаштанського я й досі чую ніжну лірику М'яст-
ківського, його тривожний спогад про війну, про поділь-
ську рідну Соколівку. Бачу також в образі відомого поета
першого редактора творів моїх товаришів і друзів, а це
— розумного рецензента і порадника багатьох поетів,
старших чи молодших. Під його надійною рукою — цілі
гори книг, довідників та словників і, звичайно, тих руко-
писів, що являть (чи не являть) українську книжку. Пре-
багато значить: бути першим читачем. А слухачем?
Андрій Пилипович не лише прекрасний оповідач, а й вдум-

ливий слухач.
Олександр Матійко так само поважає кожен урод-
жений талант. Він один із небагатьох поетів, хто чу-
дово володіє усним і пісненим словом, бо добре засвоїв
давні уроки риторів-спудеїв, зрозумів науку красномов-
ства. І хоч він не керував репертуаром "Укрконцерту", як
Андрій М'ястківський, але часто виступав у школах,
інститутах, клубах і гуртожитках. Відрадно згадати і
те, що ми разом викладали нашу рідну мову та літера-
туру у столичній школі № 298. У ті роки нудоти і скор-
боти з'явилася велика телепередача Андрія М'ястків-
ського "При світлі соняшників" — незвичайні придибен-
ції з народного життя. Тоді ж на всеньку Україну заву-
чали дві народні пісні: "На калині мене мати колихала"
та "Підкручу я чорнії вуса". Автор тих перлин — Андрій
М'ястківський.

За суетою ми нині рідко зустрічаємося. Та я знаю,
як їм нині живеться, і сумую, коли поетів-воїнів обсида-
ють злидні чи хвороби. І все ж, як бачите із віршів, вони
у строю! Перемагаючи недуги і нестатки.

Хай же вам здоровиться довіку, друзі мої! Я вас
люблю.

І СЬОГОДНІ У СТРОЮ

Воєнні скрики паротязні,
селянські — надзелень — грушки...

Там древність і легенди віщі,
там світ, що бачив Ярослав.
Поїдем, друже, в Богуслав
про Богуслав читати вірші,

про Русь, про Рось і голуби,
про гайові незнані рожі...
Щоб вірші люд не розлюбив
у час, коли панують гроші.

НАША ХАТА
ПІДМЕТЕТЬСЯ

Ніби кладочка тесова,
що ось-ось та відпливе.
Все таке претимчасове...
А таке ж все вікове!

Віджену од віч оману,
увійду в суціль краси.
Ти моя ще із туману,
від первісної роси.

Не віддам тебе, хоч добрий,
хоч душею не скупий,
не продам тебе за обрій,
бо ні в кого й не купив.

Перетреться, перемнеться.
відлетить лихе й пусте.
Наша хата підмететься,
рушниками зацвіте.

НА ПРАВЕДНИХ ВІТРАХ

В житейському високогір'ї
уже поволеньки спішу.
На рівні віри й недовір'я
гіршу, як всі,
і не гіршу.

Нехрещений у час безбожжя,
стою на праведних вітрах,
вслухаюсь:
десь із Запорожжя
козацтво дзвонить у церквах.

ОЗОВИСЬ МЕНІ

Невгамовні небораки
пошуковці,
Бога ради,
пошукайте, ці байраки
ще відкриються для правди.

Ця пекельна панорама
відступу твого, рото...
За снігами, за вітрами —
де ці люди, що на фото?..

Їхні сестри, їхні мами,
їхні клятви і прокляття?..
Догорятимуть свічками
непогашені багаття.

Я постою коло свічки,
цілу вічність я постою,
тільки б розказала вічність,
що лучилося з тобою.

Після того вогнепаду
я свічкою догораю.
Не попав же ти до аду —
озовись мені із раю.

Андрій М'ЯСТКІВСЬКИЙ

Не дам нікому на поруки
І на поталу не оддам
Моєї мови дивні звуки,
Що з сяйвом сонця пополам.

Не дам іржавіти ні слову,
Ані півслову... Крем'яну
Вкладу під хатою основу
І все при хаті спом'яну:

Як гнали нелюди до брану,
Як убивали край села
Не в брязкальця веселі вбрану,
А чисту, наче з джерела,

А переливну, як намисто,
Неопалиму і ясну
Мою і ніжну, й громовисту
У слові суцюз давнину.

Не засмічу, не занехаю,
А врівень з сонцем возведу,
Дитя при ній заколихаю
У яблуневому саду.

Зберу розвіяну по світі —
В Канаді і на Колимі,
І заговорять нею діти,
Якщо в них душі не німі.

Ласкаво й грізно заговорять
Про наші дні, про всі віки...

Ген б'ється в скелью синє море —
І скеля кришиться-таки.

1986 р.

Ти Вкраїна, — я кажу зірниці —
І вона яскравіше пала.
Ти Вкраїна, — я кажу шениці,
Що село крилато обняла.

Україна в шумі яворовім,
В хмарці, що над обрієм пливе,
У дитячій погляді, у слові,
Що вбивають, топчуть, а живе.

Ніє рана, так належить рані,
Що цвіла криваво на війні...
Ти Вкраїна, — я кажу коханій —
І вона всміхається мені.

Ти — Вкраїна... І квітує жито,
І летять крізь душу журавлі.
Коли б ні, то я б не зміг прожити
На оцій розтерзаній землі.

2.IX.76
с. Соколівка

ОРДЕНОНОСИЦЯ

Отак у житті нашім робиться:
То хвища, то спека-імла...
Я склав ордени до коробочки,
В якій колись кава була.

Мені уже мжичка і осінь ця,
І листя залежана мідь.
Коробочка ж орденосиця
У закутку тихо стоїть.

Її не торкається клечання.
Лиш іноді муха сіда,
І їй не вклоняються глечики,
Бо в них молоко чи вода.

Як гляну, то серце коробиться:
Привидиться чорна війна.
Лякає мене ця коробочка,
Здається, що зайва вона.

Спасибі, мила, за проміння чисте,
Що ти мені із літа принесла...
Так обережно облітає листя,
Як тихий сум осіннього села.

Ти засмієшся — райдуга над
полем,
А заговориш — нива зацвіла,
І хилиться задумана тополя,
Як тихий сум осіннього села.

Ти не зривай ту айстру
на розлуку,
Наш ліс шумить, як помах
крила.
Подай мені свою ласкаву руку,
Як тихий сум осіннього села.

В твоїх очах така безмежна
щирість,
Та й молодість у нас не одцвіла.
Летять лелеки у далекий вирій,
Як тихий сум осіннього села.

Із-за снігів, з-за обрію, моря
Прилинуть знов до нашого села...
Ти засміялась — і немає горя,
Лиш тихий сум осіннього тепла.

Три дзвінки і два низькі пороги...
Сходяться сюди мої дороги.
Ідуть вони з Карпат
поміж смереки
Та з фронтів опалених далеких,
Сходяться з смеркання і з світання
Запалити вогнище кохання.

Захід вже рум'яне місить тісто,
Світить лампи многолюдне місто,
А мої дороги ще в дорозі,
Хоч я став на першому порозі...

Як зійдуться всі вони до хати,

Будем разом сонце зустрічати.
ПОРТРЕТ СТАРОГО ПРИВИДА

Лукава тінь, неначе депутатова,
Що пропива знекровлену казну,
Якась така із блискітками
й матова,
Патякає наївним про весну.

Розказує, чим славилась історія
І як її парламент засіда,
Але мовчить, що все те
бутафорія,
Як Марксова патлата борода.

Говорить так, аж казиться і піною
Побризкує на стіні і в кутки.
Цей привид підклада під
Україною
Багато толпу, знайте, земляки.

Розмахує і лівою, і правою,
І Юдину натуру повторя
Примарна тінь з посмішкою
лукавою,
Як вічний привид ірода-царя.

Не так про сніг, як снігурі
в гілляччі,
Не так про сніг, як хуга за вікном!
Солдат сказав:
— Сніги в боях гарячі...
А виноградар:
— Сніг пашить вином...

А сніг летить, а сніг такий,
як завше.
Закохані зустрітись спішать.
"Добридені" людам
тихо проказавши,
Я теж спішу у ліс, за сіножать.

Там казка є, я хочу
в ній прожити,
Там — стежка до твоєї далини,
Там дід ведмідь між кленів
сіє жито,
Лисичка роздає дівчатам сні.

Гай деревію, ліс легенький кропу,
Картоплі на насіння не було...
Давай посадим при рові Європу,
Щоб трішки забувати про село.

Уже й росте, торкається коліна...
Червоні й помаранчеві дахи —
Щось схоже до вечірнього Берліна,
А далі — непролазні лопухи.

Гурт цвіркунів, — мабуть,
сучасні джази.
І кріп пахтить —
паризький аромат,
Якийсь їжак між лопухами лазить,
Шукає для Європоньки салат.

Шпаківі смішно бачити з черешні,
Як деревій деревами стає,
Як мерехтить на обрії прийдешнє,
Як не зозуля — коник щось кує.

Як мухами стають поважні птахи
Й сідають на високий деревій,
Як ми, уже не люди, а комахи,
Європу садим, Африку при ній.

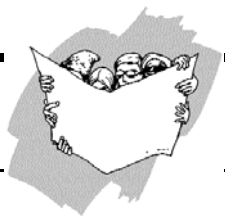
ПЕЙЗАЖ З ІЛЛІЧЕМ

На дві години запізнився поїзд,
Кудись, як відьма, квапилася ніч,
Неначе блазень, в некрасивій позі
Стояв на постаменту Ілліч.

Нещасний думав, що потрібен
всім він,
Хоч трударів до злиднів вже довів,
Що мало нам тієї Хіросіми,
Що грянула
з чорнобильських ровів.

Літали мухи — Сталінові бджолі,
Менти стояли — берієві пси.
І добровільно зачинялись школи,
Лежали недорубані ліси.

І люди знали, що вони не люди,
А пасинки паскудної доби.
Пейзаж марнів...
Ілліч розправив груди
До нової — за злидні —

16 РОКІВ... А ДАЛІ?!

Ось уже й 16 років з моменту чорнобильської катастрофи минуло...

За ці роки чітко викристалізувалися основні проблеми, які породила та подія. На мою думку, їх можна поділити на два типи. По-перше, це такі, які є об'єктивною данністю для багатьох поколінь майбутніх українців, які необхідно враховувати в повсякденному житті, але кардинально вплинути на які надзвичайно складно, проте можливо. І по-друге, — це проблеми, на які можна вплинути, але для цього потрібні бажання і цілеспрямовані зусилля.

До перших необхідно віднести довготривалі впливи на здоров'я населення та на стан навколишнього середовища викидів радіації із зруйнованого реактора 4-го енергоблока Чорнобильської атомної електростанції, що забруднили величезні території і будуть ще довгий час негативно

впливати на все живе. Тепер — це об'єктивна даність, історичний факт, який ігнорувати неможливо, до якого можна лише пристосуватися, а ще — при розумному підході — використати на користь нашої, постраждалої, спільноти.

Другий комплекс проблем — це та болюча рана на тілі України, яка вже 16 років ніяк не залікується. Маю на увазі укриття над 4-м енергоблоком — відоме у світі як "Укриття". Існування цієї проблеми викликає багато далеко не оптимістичних думок та запитань до людей, які покликані її вирішити. Чому в роки останньої світової війни проблема захисту бойових кораблів Військово-морського флоту СРСР від ворожих мін була вирішена методом "мізкового штурму" за дуже короткий, як для такого складного технічного питання, час, а вирішення проблем зруйнованого реактора, небезпечного своєю невизначеністю, розтяглося в ча-

сі? Про причини такого неспіху зарубіжні журналісти пишуть: "Участь у вирішенні чорнобильських проблем для багатьох фірм перетворилась на вигідний бізнес"! Можна зрозуміти зарубіжних учасників цього процесу: бізнес є бізнес... Але в Україні?! Невже для наших керівників важливіший (може через те, що прибутковіший?) бізнес зарубіжних учасників так званої "ліквідації наслідків аварії", ніж гарантований спокій, екологічне й моральне благополуччя всього народу та позитивний міжнародний імідж держави. Чому досі вирішення — саме остаточне **вирішення**, не тривале рішення — проблеми "Укриття" не визначено як пріоритет державної політики? Адже за роки, що пройшли від аварії, створювалися, а потім розформовувалися, багато різноманітних комісій при Президенті та при Уряді України, покликані нібито **вирішити** проблему. Відомі

ВІДЛУННЯ ЧОРНОБИЛЯ

люди, практично ті самі, роками висиджували (схоже, що абсолютно формально) в цих комісіях... "А віз і нині там..."

Може слід провести загальноукраїнський референдум, на який винести одне запитання: "Чи вважаєте ви за необхідне зобов'язати уповноважені державні структури вирішити проблему укриття над зруйнованим 4-м енергоблоком ЧАЕС шляхом його ліквідації протягом п'яти (чи семи, чи десяти) років?". І щоб народ знав — пройде п'ять (чи сім, чи десять) років — і тоді вже нічим не будуть нас лякати напередодні чергової річниці аварії.

А для того, щоб вирішити цілеспрямовано та оперативно цю проблему, необхідно справді визначити це завдання пріоритетом державної політики й кардинально змінити систему управління ним. Те, що ми маємо тепер — "Укриття" — ординарний цех у структурі ЧАЕС. Його проблеми губляться в широкому колі питань, пов'язаних з необхідністю виведення станції з експлуатації, що саме по собі є колосальною фізико-технічною і соціальною проблемою. На моє абсолютне переконання, про що неодноразово писалося й говорилося з трибун, успішно вирішити проблему "Укриття" можна лише в разі його виведення з підпорядкування ЧАЕС. Його слід підпорядкувати безпосередньо Урядові, призначити відповідальну за цю роботу людину й наділити її широкими повноваженнями, спрямованими на успішне виконання цього складного, але надзвичайно важливого для українського суспільства питання.

І — з Богом... До праці.

Без вирішення цієї проблеми покоління нині сущих в Україні буде нести на собі великий гріх і перед своїми нащадками й перед світовою спільнотою ЗА БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ, бо імітація діяльності конкретних результатів не дає.

● **Наталія БАРАНОВСЬКА**, історик, Лауреат премії НАН України ім. М. І. Костомарова 2001 року

ІЗ ЧИТАЦЬКОЇ ПОШТИ

"ЩОБ ЯКОМОГА БІЛЬШЕ СТАЛО..."

Отримав листа з Польщі, з міста Бжег Дольни, від громадянина України, колишнього киянина Альберта Шамшиєва. Таких людей називають золотих рук майстрами. У даному разі це тим більше є слушним, бо пан Шамшиєв — годинникар. Біда лише в тому, що він має патологічні порушення рухового апарату, інвалід І групи. М'язова дистрофія, або міопатія.

У його листі мене вразила потужна воля до перемоги над собою, палке бажання не здаватися, будь-що стати на власні ноги і, вилікувавши себе, почати допомагати таким, як сам.

Рішуча людина, він перебрив свій старенький "Москвич" і подався на Захід саме через те, що тут, в Україні (і в Москві, де йому дали відкоша: "...ви ж тепер самостійніє, вот і лечітесь") ніхто з лікарів не міг йому зарадити.

У Польщі виявилось, що, як пише пан Альберт, **"годинники ніхто не віддає у ремонт, а просто викидають і купують нові"**. Хіба що йдеться про якийсь унікальний механізм і старовинну цінність. Отож перебивається інвалід у віці 44 років (**"почуваюся на 27"** — пише) випадковими заробітками і пише, пише, пише... Веде щоденник і пише оповідання. Друкують.

Хоче дожити до весни, а там — **"всіма правдами і неправдами доберуся до Італії, де, як кажуть, майже у кожній лікарні виліковують таких, як я. Світ не без добрих людей. У одного з таких якраз зараз і мешкаю"**.

Лист насичений одкровеннями автора, його своєрідною ерудицією, а головне — чітко сформульованою метою: вилікуватися для того, щоб потім допомагати лікуванню інших: **"Я готовий по 16 годин працювати для того, щоб якомога більше людей могли стати на власні ноги"**.

Із цим листом ми ознайомили головного лікаря медико-соціального центру "Райдуга" Людмилу Шейніну, яка вважає, що хвороба пана Шамшиєва піддається лікуванню. Пані Людмила якраз спеціалізується на лікуванні міопатій і вважає, що прагнення хворого до перемоги над собою — це одна з вирішальних складових успіху.

І для цього зовсім не обов'язково їхати до Італії, успіхи якої у цій справі людський поголос значно перебільшує, а краще лікуватися у звичному для себе середовищі й оточенні близьких людей.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

З ПРИВОДУ

Понад три місяці тому, перед Водохрещем пропав безвісти Михайло Вікторович Преображенський — провідний інженер відділу МТП ДП "Чорнобильсервіс", член ревізійної комісії ЦК галузевої профспілки, який відкрито, гласно, гостро і критично виступав проти хибних порядків, заведених в Чорнобильській зоні.

М. Преображенський боровся проти корупції фахово, документально, чесно, з вірою у справедливість, у перемогу закону, сподіваючись на підтримку влади, правоохоронців і колег по роботі.

Нині, коли людини вже немає (хоча за цим словом залишається якась надія на диво), ситуація чимось дуже нагадує відому справу Г. Гонгадзе.

Далі — гірше. Серед працівників ДП "Чорнобильсервіс" поповзли чутки: мовляв, наприклад, Ю. Кириченко, колега М. Преображенського по фірмі і ЦК профспілки атомників, підбурив зниклого на героїчні вчинки, а тепер відлежується в лікарні. Ясно, кому вигідний такий поголос. Хоча всім відомо про те, що згадані колеги пліч-о-пліч йшли разом по всіх інстанціях, захищаючи правду і честь колективу. А зараз дехто в цьому колективі починає схлипувати: навіщо, мовляв, наражати на неприємності і ризикувати життям, бо все одно нічого в цій суцільно корумпованій

системі не зробиш, лише людина невинно постраждає. Люди залякані.

Заляканою мені видалася й дружина зниклого М. Преображенського, Наталія Миколаївна, яка, вимучена тривалою не-

ПРОПАЛА ЛЮДИНА І... ТИХО

відомістю, сповнена найгірших припущень і з ряду інших, пов'язаних з цим зникненням "процедур", сказала мені: "Ледь тільки з цієї депресії вийшла. І що можу вам сказати? Пропала людина. Немає чоловіка, батька, діда..."

Як відомо, у новому Карному Кодексі є статті закону, розраховані саме на журналістів, з готовністю прокуратури притягти авторів публікації до відповідальності за розголошення відомостей, що можуть становити таємницю слідства. Тому ми не зверталися до компетентних органів, а, отже, нас не можна звинувачувати.

І тому ми не будемо коментувати, чому досі органи нашого правосуддя нічого не повідомляють суспільству про свої успіхи у справі розслідування зникнення М. Преображен-

ського, котрий, як подекуять, залишив список 12 осіб, котрих він прямо і доказово звинувачує у причетності до діянь, що їх кваліфікує як такі, що мають ознаки злочину.

Не будемо коментувати й того, що раптом висунуте офіційне звинувачення(?) стосовно самого М. Преображенського не додало оптимізму його близьким, які залишилися покинутими (якщо не ізольованими) наодинці зі своїм горем.

Мовчать і наші колеги з інших ЗМІ. Чи вже погодилися з тим, що загибель кожного борця за правду в Україні логічно і обов'язково має закінчуватися за прикладом Г. Гонгадзе?

Свєтлєн ҐОПИБАРД

Людмила Миколаївна ШЕЙНИНА — лікар. Психотерапевт — це лише частина правди. Бо водночас і квочка для своїх курчат-пацієнтів. У важкий час створила і впродовж чотирьох років веде роботу медико-соціального Центру "Райдуга", для лікування хворих з порушеннями рухового апарату.

— Людмילו Миколаївно, ось лист хворого. Введіть, будь ласка, наших читачів у курс справи.

— Є відомий метод біокорекції на основі адренограм, який пов'язують з ім'ям професора В. Васильєва з Росії. Ефективність цього методу великою мірою залежить від врахування особливостей кожного хворого — його клітин, ушкоджень, імунітету тощо. І тому впродовж кількох років ми напрацьовували власний київський досвід лікування міопатії (і не тільки), суттєво удосконалюючи наші методи.

— Яку засадничу мету ставите перед собою, з огляду на особливості цієї хвороби?

— Якщо, наприклад, звичайні, практично здорові люди, особливо — діти мають працювати над собою, щоб удосконалюючись, набути якийсь фах і піднятися над собою інтелектуально, то для моїх пацієнтів найголовнішим має бути прагнення стати справжніми фізкультурниками.

Вони повинні підтримувати і постійно удосконалювати своє тіло, бо без цього ми не подолаємо хворобу.

* * *

Людмила Миколаївна бідається, що до неї хворі потрапляють надто пізно. Їхні батьки, буває, роками ходять по різних лікарнях, шукаючи порятунку, а тим часом хвороба прогресує. Бо міопатія, в деяких своїх формах, це така паскудна хвороба, що не дає жодних ремісій (тобто періодичних послаблень хвороби). Вона тільки прогресує, забираючи у хворого здатність рухатися.

Врешті настає такий момент, коли кожен тиждень зволікання потребує потім років праці для відновлення здатності рухатися.

* * *

— Будь ласка, поясніть різницю між ДЦП і міопатією.

— Дуже велика різниця. ДЦП — це, найчастіше, параліч із напруженням м'язів, тоді як міопатія призводить до "танення" м'язів; вони просто зникають.

— А в чому причина "танення"?

— Медики-теоретики не дають жодної задовільної відповіді. Натомість досвід нашого Центру переконує: індивідуально дозовані

Аня С. до і після лікування (мікроцефалія з вираженим спастичним тетрапарезом)

ТАКИХ ХВОРИХ МОЖНА ВИЛІКУВАТИ!

фізичні навантаження одночасно із застосуванням відповідних препаратів зупиняють прогресивний розвиток хвороби.

* * *

Лікувальний заклад пані Шейніної являє собою 3-палатну секцію в лікарні. Три медсестри, масажист-методист лікувальної фізкультури, спеціальне устаткування, орендоване лабораторне обладнання тощо і ... щоденна рутинна робота.

Як на кожне нове починання, ще кілька років тому на Центр озиралися з недовірою. Згодом, ознайомившись із практичними результатами діяльності медиків, міністр охорони здоров'я Віталій Москаленко запропонував: "Давайте зі своїм доробком — на Наукову Раду, і я вас підтримаю!"

У багатьох хворих, які звертаються до Центру "Райдуга", після уточнення подробиць діагнозу і входження в процес лікування, поступово настає очевидний позитивний результат.

Хлопчик Олег М., який потрапив на лікування у віці 3,5 року з діагнозом ДЦП, через рік вже був демонстрований як унікальний медичний результат.

І це було настільки переконливо, що Фонд "Україна — дітям", з пані Тамарою Рябоконь на чолі, уклав із Центром договір про підтримку його діяльності.

Оскільки лікування є суто індивідуальним, в одній палаті розміщується, як правило, один-два хворих; кожен як мінімум з одним із батьків. Бувають і амбулаторні хворі, котрі більш транспортабельні чи мобільні (деякі форми ДЦП, органічної епілепсії тощо).

* * *

— Яких хворих найчастіше берете на лікування?

— З урахуванням нагромадженого досвіду, ми, останнім часом, чітко визначилися і приймаємо лише хворих з деякими формами ДЦП, наслідками енцепалітів, міопатії і, в певних випадках, пошкодженням хребта, руховими розладами.

* * *

Міопатії потребують колосальної роботи з хворими протягом усього дня — масажі, фізкультура, розтягування, психологічна обробка тощо. І все це — виключно на індивідуальному рівні. А отже — на ентузіазмі, відданості і любові персоналу. Цими якостями, такими необхідними для успіху лікування, зловжили ті, хто у підступний спосіб пограбував Центр, забравши апаратуру, відеоманітофони з дуже потрібними плівками, до-

Аня С. до і після лікування (мікроцефалія з вираженим спастичним тетрапарезом)

кументацію тощо.

* * *

— Можливо, це також факт визнання компетентності і практичної результативності в діяльності Центру, — сумно посміхається пані Людмила, — комусь дуже не хотілося, щоб ми існували. Але ми існуємо і розвиваємося, долаючи перешкоди.

— Як конкретно, от Ви особисто, працюєте?

— Приходжу вранці, беру медсестру, беру рукави, підходжу до хворого і починаю: м'язи, розтяжки, викрутаси... Це робота для двох чоловіків. І постійно треба відчувати, як на це реагують певні органи тіла.

У міопатії, наприклад, певні м'язи ослабли, а інші — взагалі не працюють; і треба по черзі "піднімати" ті й ті. А ще треба розсмоктувати контрактири, а там вже їх масувати...

— Що це — контрактири?

— Контракт — протидія, протистан м'язу. Коли людина перестає рухатись, тоді у неї здорові м'язи тягнуть не в той бік і не дають їй можливості рухатися у фізіологічному напрямі. Організм намагається компенсувати цей недолік — відкладає сім'я у сухожиллях, робить їх "залізними" і стягує суглоби, що тільки погіршує стан хворого.

— Яких позитивних результатів вам вдалося досягти?

— Краще ви це побачите в листах самих хворих і їхніх батьків. Загалом можемо сказати, що у ДЦП ми досягли дивовижних результатів. У випадках, коли лікування розпочинали у ранньому віці, то я стверджую: можна повністю ДЦП клінічно вилікувати!

Олег, коли прийшов до нас, навіть спати не тримав, а через десять місяців вже нормально сидів. А тепер він уже ходить!

Я не просто задоволена; я досі не можу надивуватися досягнутими нами результатами практично у всіх випадках лікування.

Щоденно переживаю щастя від спілкування із хворими, бо бачу, як вони набувають шороазу більшої певності у рухах, як поліпшується їхній стан і радію, особливо тому, що переважна більшість з цих хворих прийшли до мене з вердиктом: невиліковний.

— Яке медикаментозне втручання лежить в основі лікування?

— Спочатку робимо, серед іншого, дослідження катехоламінів, а потім "від-

Маринка Р. до і після лікування (ДЦП, спастичний тетрапарез)

шліфовуємо" дозу.

Ось — дівчинка. Два роки тому привезли у безнадійному стані. Мікроцефалія — малий мозок. Звідси — ідіотія. Почали працювати — почала рости голівка. Спочатку в один бік, потім набрала нормальних форм. Дівчинка вдвічі виросла. Відповідно позитивно змінилася її психіка і поведінка.

— Ваша організація — комерційна. Отже, лікування за гроші. Що можете сказати хворим з цього приводу?

— Питання грошей — це найбільша наша біда. Біда моральна. Бо ми переживаємо разом із бідними батьками, яким немає чим платити, співчуваємо їм, але ми також мусимо сплачувати рахунки... Фактично ми існуємо сьогодні як благодійна організація. Один ліжко-день перебування в Центрі коштує 20 грн. Якщо хворий прибуває на обстеження і діагностику, — це два дні і 140 грн., з мамою — 180 грн.

— Чи можна десь прочитати про ваш Центр?

— Впродовж тривалого часу від червня 1999 року до серпня 2001 року про нашу роботу часто писала медична газета України "Ваше здоров'я", де можна знайти статті і відгуки, як фахівців, так і пацієнтів.

— Що наприкінці хочете сказати для наших читачів?

— Я прошу повірити в те, що все, що я кажу, є правдою. Ми приймаємо всіх, навіть тих, хто зневірився, але в нього ще жевріє надія.

● Підготував Євген ГОЛИБАРД

РЯДКИ З ЛИСТІВ

Всі ці роки куди тільки ми не зверталися, щоб вилікувати дитину, все було марно. І от впродовж 6 місяців перебування в Центрі "Райдуга", в результаті лікування методом біокорекції ми вийшли на дивовижні результати, яких не мали впродовж останніх 4 років. Наша дівчинка почала самостійно сидіти, повзати, потроху відходить параліч лівої руки, дуже добре розвивається розумово.

У нас з'явилася реальна перспектива вилікувати нашу дочку.

(Прізвище і адреса відомі редакції)

(Підписи батьків 6-х дітей)

У нашій сім'ї росте дочка Марина, котра хворіє дитячим церебральним паралічем.